

নল-দময়ন্তী-চবিত্র ।

—:0:—

ডিক্রগড় নিবাসী

শ্রীপূর্ণকান্ত দেবশর্মা রচিত ।

শ্রীশিবনাথ ভট্টাচার্য্য দ্বারা প্রকাশিত ।

বিশ্বাবারী (ডিক্রগড়) ।

দ্বিতীয় সংস্করণ ।

যোৰহাট,

দৰ্পণ প্রেছত,

শ্রীটুনিবাস শর্মা দ্বারা ছপা হ'ল ।

সংক ১৮২৮ ।

মূল্য : আধলি এঁট মাথোন ।

নল-দময়ন্তী-চবিত্ৰ ।

(HEM BARUA COLLECTION)

TEZPUR.

ডিব্ৰুগড় নিবাসী ।

শ্ৰীপূৰ্ণকান্ত দেবশৰ্মা ৰচিত ।

শ্ৰীশিবনাথ ভট্টাচাৰ্য্য দ্বাৰা প্ৰকাশিত ।

বিহাবাৰী (ডিব্ৰুগড়) ।

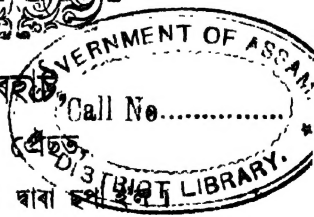
দ্বিতীয় সংস্কৰণ ।

যোৰহাট

দৰ্পণ প্ৰেছত

শ্ৰীটুনিৰাম শৰ্মা দ্বাৰা ছপাইছে

শ'ক ১৮২৮ ।

মূল্য ॥০ আধলি এটি মাথোন ।

উৎসৰ্গ ।

—:0:—

পৰমাবধানীয়

শ্ৰীলত্ৰীযুক্ত উমাকান্ত দেবশৰ্মা

পিতা দেৱতাৰ শ্ৰীশ্ৰীচৰণকমলযুগলেষু ।

পিতঃ

আগুনি মোক লিখাপঢ়া শিকাবলৈ অশেষ যত্ন কৰিলে কিন্তু
“পূৰ্বজন্মনি যা বিত্তা পূৰ্বজন্মনি যত্ননং পূৰ্বজন্মনি যা কত্তা
অগ্নে ধাবতি ধাবতি” পূৰ্বজন্মৰ প্ৰাক্তনৰ ফলেই হক বা
আন কোনো কাৰণেই হক মই শ্ৰীশ্ৰীচৰণৰ আশাহুকপ বিত্তা
উপাৰ্জন কৰিব নোৱাৰিলোঁ । শ্ৰীশ্ৰীচৰণে যে মোৰ বিত্তা
শিক্ষাৰ বিষয়ে শৈথিল্য প্ৰকাশ বা যত্নৰ ক্ৰটি কৰা নাই, এই
কথাটিৰ চিন ৰাখিবৰ কাৰণে এই “নল-চৰিত্ৰ” পুথিখনি পদ-
ছন্দেৰে লিখি শ্ৰীশ্ৰীচৰণৰ কৰকমলত অৰ্পণ কৰিলো । ইতি

ডিব্ৰুগড়,
অগৰ আসাম ।
শংক ১৮১১ ।
১ কাৰ্ত্তিক ।

আশীৰ্বাদাকাজী,
সেবক শ্ৰীপূৰ্ণকান্ত দেবশৰ্মা ।

মুখপাত ।

প্রায় চাৰি পাঁচ শ বছৰৰ পূৰ্বে শঙ্কৰদেৱ, ৰাম সবস্বতী, অনন্ত কন্দলী আদি মাহাত্ম্য সকলে ভাগৱত, মহাভাৰত আদি অসমীয়া ভাষাৰে ভাঙ্গি অনেক পদ পুথি ৰচনা কৰি গৈছে কিন্তু আসামত এই দীৰ্ঘকালৰ ভিতৰত ভাষাৰ অনেক পৰিবৰ্ত্তন হৈছে এতেকে মই বহু যত্নেৰে এই পদ পুথি খনি ৰচনা কৰিলো। ইয়াত পদৰ অমিল, ভাষাৰ কঠোৰতা প্ৰভৃতি অনেক দোষ থাকিব পাৰে, স্বদেশহিতৈষী মহোদয় সকলে অনুগ্ৰহ কৰি এই পুথিত যি বিলাক ভ্ৰম প্ৰমাদ আছে তাক দেখুৱাই দিলে তেঁও বিলাকৰ ওচৰত কৃতজ্ঞতা পোষণত বন্ধা থাকিম।

এই পুথি খনি শ্ৰীমত শিবনাথ ভট্টাচাৰ্য্য মহাশয়ে এবাৰ আত্মোপাস্ত পাঢ়ি বৰ্ণাশুদ্ধি বিষয়ত মোক যথেষ্ট সহায় কৰিলে সেই কাৰণে মুক্তকণ্ঠে তেঁওৰ সন্নাহ ললো। ইতি।

ডিব্ৰুগড়,
শ ক ১৮১১, ১ কাৰ্ত্তিক। }

শ্ৰীপূৰ্ণকান্ত শৰ্ম্মা।

প্ৰকাশকৰ কথা ।

এই নল দময়ন্তীৰ-চৰিত্ৰ পুথিখনী ডিব্ৰুগড়
নিবাসী শ্ৰীযুক্ত পূৰ্ণকান্ত শৰ্ম্মা ডাক্তৰীয়াৰ লেখনী
প্ৰসূত ।

আমি উক্ত মহাত্মাৰ আদেশ ক্ৰমে এই
পুথিৰ এটা তান্ত্ৰবণ মাত্ৰ প্ৰকাশ কৰিবলৈ আগ
বাঢ়িলোঁ । পুথিৰ সমুদায় স্বত্ব গ্ৰন্থ কৰ্ত্তাৰেই
ধাৰকিল ।

যোৰহাট,
গবৰ্ণমেণ্ট গডেল স্কুল,
শ'ক ১৮২৮ কাৰ্ত্তিক ।

শ্ৰীশিবনাথ ভট্টাচাৰ্য্য
হেড পণ্ডিত ।

তলত নাম লিখা পুথি বিলাক আমাৰ নিজ দোকান
ডিব্ৰুগড় ভট্টাচাৰ্য্য এজেন্সীত পাব অথবা আমাৰ বৰ্ত্তমান থকা
চাই যোৰহাট বুলি লিখিলেও পাব ।

সৰব জান	...	...	॥০
বক্ৰবাহ পৰ্ব্ব	...	...	॥০
অনাদি পাতন	...	...	॥০
নল-দময়ন্তী চৰিত্ৰ	...	...	॥০
কৰ্ণ পৰ্ব্ব	...	...	॥০
কুমাৰ হৰণ	...	...	॥০
নাম ঘোষা	...	...	॥০
বলীছলন	...	...	॥০

এই বকম সকলো পুথি আমাৰ হাতত আছে, যাকে যিহকে
লাগে লিখিলেই পাব সন্দেহ নাই । অধিক পুথি একেবাৰে
নিলে কিছু এৰিও দিব পাৰি । তলত লিখা ছটা ঠিকনাৰ
মেই সেই এটা ঠিকনালৈ পত্ৰ দিলেই পাব ।

(১) শ্ৰীশিবনাথ ভট্টাচাৰ্য্য বিহাবাৰী ডাকঘৰ ।

(২) শ্ৰীশিবনাথ ভট্টাচাৰ্য্য যোৰহাট ডাকঘৰ ।

সূচী ।

—:0:—

বিষয় ।	পৃষ্ঠা
বন্দনা	১
যীৰসেনৰ শিৱ আৰাধনা	২
জয়ৎসেনৰ অভিষাপ	৩
নলৰ জন্ম	৬
মল্লৰ স্বপ্ন দৰ্শন	৮
নলৰ উপবন ভ্ৰমণ আৰু হংসেৰে সাক্ষাত	৯
দময়ন্তীৰ ৰূপ বৰ্ণনা	১১
দময়ন্তীৰ উপবন ভ্ৰমণ আৰু হংসেৰে সাক্ষাত	১৩
দময়ন্তীৰ বিবাহ আৰু বসন্ত বৰ্ণনা	১৬
দময়ন্তীৰ স্বয়ম্বৰ উত্তোগ	১৯
নলৰ বিদৰ্ভ যাত্ৰা	২১
দময়ন্তীৰ দেবী পূজা	২২
সগীগণৰ নল দৰ্শন আৰু দময়ন্তীৰ আগত নলৰ ৰূপ বৰ্ণনা	২৩
দময়ন্তীৰ আগত নলৰ ৰূপ বৰ্ণনা	২৪
দেৱতা সকলৰে নলৰ সাক্ষাত আৰু গেহ-দূতহৈ দময়ন্তীৰ অন্তঃপুৰত প্ৰবেশ	২৬
দময়ন্তীৰ স্বয়ম্বৰ	৩৪
স্বয়ম্বৰ সভালৈ দময়ন্তীৰ গমন	৩৫
দময়ন্তীৰ বিবাহ	৪২

বিষয় ।

পৃষ্ঠা ।

দেৱগণৰ সহিত কলিৰ সাক্ষাৎ	...	৫৫
নলৰ শৰীৰত কলিৰ প্ৰবেশ ...	...	৫৬
নলৰ পাশা খেলা	...	৫৭
দময়ন্তীৰ বনলৈ গমন	...	৬১
নলৰ বনলৈ গমন	...	৬৫
দময়ন্তীক এড়ি নলৰ গমন	...	৬৭
দময়ন্তীৰ বিলাপ	...	৭৫
ব্যাধৰ প্ৰতি দময়ন্তীৰ শাপ	...	৭৬
দময়ন্তীৰ সুবাহুৰ নগৰে গমন	...	৭৯
নলৰ খেদ ও কৰ্কোটকৰ দংশন	...	৮১
ঋতুপৰ্ণ ৰাজ্যৰ দেশত নলৰ প্ৰবেশ	...	৮৫
দময়ন্তীৰ উদ্দেশ	...	৮৮
নলৰ উদ্দেশ	...	৯২
ঋতুপৰ্ণৰ বিদৰ্ভ যাত্ৰা আৰু নলৰ কলি-ত্যাগ	...	৯৪
দময়ন্তীৰ মিলন	...	১০৪
নলদময়ন্তীৰ মিলন আৰু ৰাজ্যলৈ পুনৰাগমন	...	১১১
নল দময়ন্তীৰ স্বৰ্গাৰোহণ	...	১১৪
লিখোতাব পৰিচয়	...	১১৬
বন্দনা	...	১১৭

PLEASE HANDLE THE BOOK CAREFULLY.

নল-দময়ন্তীৰ চৰিত্ৰ ।

শ্ৰী শ্ৰীকৃষ্ণায় নমঃ ।

—:():—

বন্দনা ।

পদ । প্রণামোগে নাৰায়ণ দেৱ ভগবান ।

অনাৰ্জি অনন্ত ব্ৰহ্মৰূপী সনাতন ॥

নব চৰ্ভাদল সম শ্ৰীম কলৈৱৰ ।

কটিত শোভয় যাব স্নি পোতাশ্ৰয় ॥

শ্ৰীবৎস কৌন্তভ বন্ধে গলে বনমালা ।

কেশ পাশ শোভে যেন কাদম্বিনী বাল্য ॥

নল-দগয়ন্তী ।

মৃণাল সদৃশ সুকোমল ভুজ চাৰি ।
শঙ্খা, চক্ৰ, গদা, পদ্ম তাহে আছে ধৰি
ব্ৰজা ৰূপ ধৰি প্ৰজা কৰয় স্ৰজন ।
বিষ্ণু ৰূপে জগতক কৰয় পালন ॥
কদ্ৰ ৰূপে সংহাৰ কৰয় ত্ৰিভুবন ।
হেন হৰি চৰণক কৰিয়া বন্দন ॥
সৰস্বতী আইক প্ৰণমি দণ্ডৱতে ।
হৰগোবী চৰণ বন্দিয়া যথোচিত্তে ॥
পুণ্য শ্লোক নলৰ আখ্যানে দিলো মন
বোলা বাম বাম পাপ হওক পতন ॥

বিৰসেনৰ শিৱ আৰাধনা ।

পদ । নৈমধ নামত এক আছয় নগৰ ।
বাৰসেন নামে তৈত বন্ধে নৃপবৰ ॥
মহন্ত জনৰ বন্ধু অতি গুণ ধাম ।
পুত্ৰৱতে পালে প্ৰজা দুফট জন যম ॥
যুবকাল গৈল তান নভৈল সম্ভৱি ।
কায়মনোবাক্যে ৰাজ্য পূজে পশুপতি ॥
তাহান পৃষ্ঠাত তুফট ভৈলেক শঙ্কৰ ।
সাক্ষাত হুইয়া বোলে মাগা ইচ্ছবৰ ॥

তোৰ ভকতিত মই ভৈলোহো সন্তোষ ।
 যিবা বৰ লাগে তই লহ মোৰ পাশ ॥
 বীৰসেন বোলে তেবে যুড়ি দুই কৰ ।
 আন একো নলাগয় মাগো পুত্ৰ বৰ ॥
 ৰূপৱন্ত গুণৱন্ত ছইবে সন্তান ।
 ধাৰ্ম্মিক বুলিয়া লোকে কৰিব ব্যাখ্যান ॥
 তুমি ভৈলা সদাশিৱ দিলা সেহি বৰ ।
 বৃষভত চড়ি গৈলা কৈলাশ শিখৰ ॥
 বৰ পায় আনন্দিত ৰাজা ৰাজেশ্বৰ ।
 দান যজ্ঞ কৰ্ম্মক কৰয় নিবন্তৰ ॥

জয়ৎসেনৰ অভিশাপ ।

পদ : আত অনন্তৰ কথা আতি বিতোপন ।
 মন দিয়া শুনা আবে নল কোন জন ॥
 জয়ৎসেন নামে এক কুবেৰ সন্ততি ।
 তাহান ঘৰিণী চন্দ্ৰমলা ৰূপৱতী ॥
 তাৰ্ঘ্য্যৰ সহিতে যন্ধে চাপিয়া বিমান ।
 মহাৰজ মনে চুয়ো ফুৰে স্থানে স্থান ॥
 কাননৰ শোভা কৈতে শক্তি আছে কাৰ ।
 কলফুলে জকমক কৰে জাতিকাৰ ॥
 জাতি যুতি চম্পা আদি ফুল অগগন ।
 ফুলি আছে থানে থানে কি কৈবো কখন ।

ফুলৰ গন্ধত মত্ত মধুকৰগণ ।
 গুঞ্জৰিয়া পুনঃ পুনঃ মধু কৰে পান ॥
 ডালত বসিয়া কুলি স্থললীত ৰে ।
 স্তম্ভুৰ গান প্ৰিয়া সমে বসি গাৰে ॥
 তাৰ মাজে আছে এক দিবা সৰোবৰ ।
 ৰাজহংসগণ তৈত ক্ৰীড়ে নিৰন্তৰ ॥
 একলে ভ্ৰময় যক্ষ সঙ্গত যুবতী ।
 মদনৰ শৰত দগধ ভৈলা আতি ॥
 আপোনাক পাসৰিলা নাহিকে চেতন ।
 পত্নীক ধৰিয়া বলে কৰে আলিঙ্গন ॥
 চন্দ্ৰমলা বোলে প্ৰভু ক্ষমিয়ো আমাক ।
 শিৱৰ কানন এহি দেৱে ডৰে যাক ॥
 ইথানত পাপকৰ্ম্ম নহবে যুগুত ।
 হেন জানি এৰা মোক কুব্জৰ পুত ॥
 জয়ৎসেন বোলে বাঁকৈ ৰাখা মোৰ প্ৰাণ ।
 চৰণত ধৰো মই দিয়া আলিঙ্গন ॥
 কামে বিমোহিত হুয়া যক্ষৰ তনয় ।
 বলে ধৰি মূঢ়মতি ভাৰ্য্যাক ৰময় ॥
 দৈবৰ নিৰ্ব্বন্ধ কোনে কৰিব খণ্ডন ।
 হেন কালে আসিলা পাৰ্ব্বতী ত্ৰিলোচন ॥
 দেখিয়া যক্ষৰ কাৰ্য্য দেৱ পশুপতি ।
 কহিবে লাগিলা হুয়া আতি ক্ৰোধমতি ॥

শুন মুঢ় জয়ৎসেন কুবের সূত ।
 ইথানৰ যোগ্য তই নোহ কদাচিত ॥
 পৃথিবীত গৈয়া আবে লৈয়োক জনম ।
 তৈত গৈয়া চৰিতার্থ কৰা তুমি কাম ॥
 শিয়ক দেখিয়া যক্ষ পাইলা চেতন ॥
 কান্দিবে লাগিলা তান ধনিয়া চৰণ ॥
 কৃপা কৰা মহাদেৱ অগতিৰ গতি ।
 ক্ষমা মোৰ দোষ প্ৰভু দেৱ পশুপতি ॥
 বালকৰ অপৰাধ পিতা নধৰয় ।
 অল্প দোষে গুৰুদণ্ড উচিত নহয় ॥
 দেবীৰ পাশক গৈয়া পাছে ছয়োজন ।
 চৰণত পৰি কান্দে ছয়া অচেতন ॥
 পিতা যদি কষ্ট সূত্রে হোৱে কদাচিত ।
 জননী নকৰে ক্ৰোধ জানোহো নিশ্চিত ॥
 সি দুইৰ দুঃখে দেবী দুঃখিতা হইলা
 দয়া কৰি মহামায়া বুলিবে লাগলা ॥
 শুন চন্দ্ৰমলা তই কুবের বহাৰী ।
 নকান্দ নকান্দ আক নোহে দুঃখ ভাৰী ॥
 শিৱৰ অমোঘ বাক নাৰো খণ্ডিবাক ।
 পৃথিবীত জনম হুইবে লভিবাক ॥
 জয়ৎসেন হুইবেক ৰাজ্য অধিপতি ।
 মহাসুখে বধা তৈতে লভি নিজপতি ॥

মোৰ ত্ৰত গৈয়া তৈতে কবাহা প্ৰকাশ ।
 নকৰিবা ভয় তুমি কৰিলো আশ্বাস ॥
 ক্ৰণেকতে স্বৰ্গ ভ্ৰষ্ট হুই হুই জন ।
 কৈলাশৰ হস্তে মৰ্ত্তো কৰিলা গমন ॥

—————:0:—————

নলৰ জন্ম ।

নৈষধত বীৰপত্নী সুমতা সুরাগী ।
 শুদ্ধ চিতে সেৱে স্বামী হুৱা অমুৰাগী ॥
 কতো দিনান্তে বাণী ভৈলা গভৰতা ।
 তাহাক দেখিয়া মহ'সুখী নৰপতি ॥
 সেই গৰ্ভে জন্মসেন প্ৰবেশ কৰিলা ।
 দিনে দিনে বাঢ়ে গভ যেন চন্দ্ৰকলা ॥
 যতোক সদ'কৰ্ম্ম ৰাজা আচৰে আপোনে ।
 দান যজ্ঞ আদি কৰ্ম্ম কৰে দিনে দিনে ॥
 পঞ্চমাস য়েবে আসি উপস্থিত ভৈলা ।
 ৰাণীৰ মুখত তেবে পঞ্চামৃত দিলা ॥
 নয়মাস কাল আসি ভৈলেক যখন ।
 তাত পিঠা খুৱাইলা মিলি নাৰীগণ ॥
 দশমাস দশদিন ভৈল সম্পূৰণ ।
 প্ৰসবিলা ৰাণী এক পুত্ৰ বিতোপন ॥
 বাৰ্ত্তা শুনি নৰপতি আনন্দিত মন ।
 দামুনক দিলা ৰাজা বহু বত্ন ধন ॥

আশীর্ব্বাদ করি জলি গৈল দ্বিজ গণ ।
 ভাবে ভাবে মৎস্য রাজা কবিলেক দান ॥
 জাত কন্দ বস্ত্রীয়াগ করি সমাপন ।
 গণক বাইলুঙ্গ আনি কবাইল গণন ॥
 গণি পিটি চাই সবে বুলিলা রাজাক ।
 শুনা আবে মহারাজ কহিলো ভোমাক ॥
 মহা পুণ্যবান ছইবে তোমাষ নন্দব ।
 চক্রবর্তী রাজা ছই শাসিব ভুবন ॥
 মহা গুণবান ছইব অপ্রমিত বল ।
 রাখিবে ইহ ব নাম পুণ শ্লোক নল ॥
 দিনে দিনে খুবরাজ হোরে গুণাশ্রিত ।
 দেখি রাজাবাণী ভৈলা অতি হর্ষিত ॥
 পাত্র মন্ত্রী আনি বৈবসেন নবপতি ।
 পুত্রক পাতিলা রাজা আনন্দিত মতি ॥
 কতো দিনান্তরে রাজা তজি গৃহ সুখ ।
 কানীত প্রবেশে ছয়া সংসারে বিমুখ
 দিনরুত কানীবাস করি নৃপবর ।
 স্বর্গত চলিলা রাজা ভ্রাজি কলেবর ॥
 সতীগৈলা রাজবাণী স্বামীষ সহিতে ।
 নলগৈয়া শ্রদ্ধ শাস্তি কবিলা তহিতে ॥
 বিদভ নগরে ভাম নামে নবপতি ।
 তান পত্নী স্মৃতি সে আতি গুণবর্তী ॥

চন্দ্রমালা জনমিলা ভাহাৰ গৰ্ভত ।
 দয়মন্তী নামে তেহেঁ ভৈলাহ' বেকত ॥
 দুই স্থানে দুই জনা বাঢ়ে দিনে দিনে ।
 দৈবৰ নিৰ্বন্ধ কাঁকো কেওঁৰে নাহি চিনে ॥
 নলৰ জনম কথা অপূৰ্ব কাহিনী ।
 ভগিলা ত্রীপূৰ্ণকাস্তে সেবিয়া ভৱানী ॥
 ঘিৰা পঢ়ে গিৰা শুনে ঠাটো উপাখান ।
 ধনে ধাণ্ডে পুত্ৰে পৌত্ৰে বাঢ়ে অনুক্ষণ ॥

—————:0:—————

নলৰ স্বপ্ন দৰ্শন ।

নৈমধ নগৰে ৰাজ্য পুণ শ্লোক নল ।
 সত'বাদী জিতেন্দ্ৰিয় দেহা সুকোমল ॥
 নাহিকে পাপৰ লেশ ধন্য কন্ঠে ৰতি ।
 পুলকিতে প্ৰজাক পালয় নৰপতি ॥
 একদিনা ৰাত্ৰি যোগে শ্ৰুতিয়া আচল্য ।
 ভোমৰ কন্যাক ৰাজ্য দেখে সপোনত ॥
 অপকপ কপ তাৰ দেহ মনোলোভা ।
 মুখ বিনিমিত তাৰ পূৰ্ণচন্দ্র আভা ॥
 বিজুলি চমক যেন শৰীৰৰ কান্তি ।
 দালিমৰ গুটীসম দন্তৰ পংক্তি ॥

কবীকৰ সম উৰু নিতম্ব বহল ।
 খামোচত লুকাই তাৰ সুন্দৰ কঙ্কাল ॥
 বুকত শোভয় তাৰ পীন পয়োধৰ ।
 কামে উত্ৰাৱল নল বানে মদনৰ ॥
 বিহাৰ কৰয় নল তাহাৰ সাহিত ।
 নিদ্ৰাভঙ্গে উঠে ৰাজ্য ছয়া চমকিত ॥
 ভাবিবে লাগিলা কিবা দেখিলোহো ময় ।
 কৈত আছে দময়ন্তী নাহিকে নিশ্চয় ॥
 কৈত গৈলা বাক্কে মোক এড়ি এতিক্ষণ ।
 তোমাৰ বিহনে পুড়ি মৰো অনুক্ষণ ।
 কতদিনে কেনমতে তোৰ লাগ পাওঁ ॥
 স্থিৰ ছয়া কাহানিনো প্ৰাণক জুড়াওঁ ।
 চিন্তাত মগন নল বিকল শৰীৰ ।
 দহি মদনৰ বানে কৰিলা অস্থিৰ ॥

—:0:—

নলৰ উপবন ভ্ৰমণ আৰু হংসৰে সাক্ষাৎ ।

হেনমতে দিনকত অতিপাত ভৈলা ।
 একদিনা নৰপতি উত্থানক গৈলা ॥
 নানা জাতি ফল ফুলে উত্থানক শোভে ।
 গুণ্ডৰিয়া মধুকৰে লড়ে মধু লোভে ॥
 আতি সুগন্ধিত বহে মলয়াৰ বাও ।
 জল ক্ৰীড়া কৰি ৰাজ হংসে কাঢ়ে বাও ॥

পকা আম খাই কুলি সুললীত গাৰে ।
 দেখি শুনি বিমোহিত নল কাম ভাৱে
 হংস এক দেখি ৰাজা পুলকিত মন ।
 ৰঙ্গাময় ঠোট খানি পখী কেছা সোণ ॥
 অনেক প্ৰবন্ধে ৰাজা হংসক ধৰিলা ।
 আতি বঙ্গমনে ৰাজা কহিবে লাগিলা
 শুনা ৰাজহংস কহো প্ৰতিজ্ঞা কৰিয়া ।
 সূৰ্ণ পিঞ্জৰে তোক ৰাখিবোঁ ভৰিয়া ॥
 নিত্যো নিত্যো মিষ্টান্নক ভোজন কৰাইবোঁ ।
 ভাল হংসী আনি তোক মই বিভা দিবোঁ ॥
 ৰাজাৰ বাক্যত হংসে গণিলা প্ৰমাদ ।
 মিনতি কৰিয়া তেবে লগাইলেক মাত ॥
 এড়াহা আমাক ৰাজা কৰোহো কাকুতি ।
 বহু পোশ্যবৰ্গ মোৰ মই পক্ষীজাতী ॥
 বুঢ়া বাপ মার মোৰ গতি শক্তি হীন ।
 অৱলা পোৱাঁতী ভাৰ্য্যা দেহা আতি ক্ষীণ ॥
 খুটী খাব নপাৰয় দুগুটী চৰাল ।
 মোৰ অবিহনে আতি বাঢ়িব জঞ্জাল ॥
 এতেকে নবধা মোক তুমি পুণ্যবান ।
 এড়িদিয়া যাওঁ মই আপোনাৰ স্থান ॥
 দেখিয়া সূৰ্ণ পাখী যদি বধা পাছে ।
 তোমাৰ ভণ্ডাবে স্বৰ্ণ অসংখ্যাত আছে ॥

খোপার ওপরে,   মালতীর চাকি,
মেঘত বিজুলি যেন ।

দশন মুকুতা,   নাসা তিল ফুল,
মোহ যাস্তু দেৱগণ ॥

নবীন যৌবনা,   সুন্দরী ললনা,
মৃণাল সদৃশ ভুজ ।

তাহার মূলত,   যুগল দাড়িম্ব
প্রস্ফুটিত কবাসুজ ॥

নাভী সরোবর,   অত্যন্ত গভীর,
কিবা তার ক্ষীণ মাঝ ।

দেখিতে তৃপাত,   বিতোপন আতি,
দেখি সিংহে পায় লাজ ॥

জখন সুন্দর,   দেখিয়া তাহার ।
ধূল্যগয় কবাবর ।

গজেন্দ্র গমন,   দেখি রাজ-হংস
জলত ঢাকে শবাব ॥

পদ । হংস মুখে শুনি রাজা এতেক ভাবতী ।

দময়ন্তী চিন্তাত মগন ভৈলা আতি ॥

হংসর বচন সত্য জানিলো নিশ্চয় ।

কেন মতে পাওঁ তাইক ভাবে মহাশয় ॥

কহিতে লাগিল হংসে ছইয়া বাকুল ।

যোরা পক্ষ্যরাজ তুমি ভৈলোহো আঁকুল ॥

ভীমৰ কণ্ঠাক মোৰ কথাক কহিবা ।
 প্রভুত্বৰ যিদ' দিয়ে বাতৰি আনিবা ॥
 এহি উপকাৰ হংস কৰাহা আমাত ।
 বন্দী ছয়া বৈবো মই তোমাৰ গুণত ॥
 হংসে বোলে নৰপতি নিচিহ্নিতা আন ।
 সত্যো সত্যো মই মিলাইবোহো দুইজন ॥
 প্রাণদা শুনিয়া নল হংসক ভাঙিলা ।
 বিমামত উড়ি হংসে গমন কৰিলা ॥

-----:():-----

দময়ন্তীৰ উপবন ভ্রমণ আৰু হংসেৰে সাক্ষাৎ ।

পদ । একদিনা দময়ন্তী সখীগণ সঙ্গে ।
 উপবনে ভ্রমণ কৰয় অতি বঙ্গে ॥
 টোপোলা টোপোলে ফুল কৰি অহৰণ ।
 মলা ঢাকী গাশ্বে সুখে আতি বিভোপন ॥
 বিহাৰ আঞ্চলে কোনো জনী তোলে ফুল ।
 কেনোজনি পেচোনাত আনয় বকুল ॥
 কোনোজনী তোলে ফুল অশোক সুন্দৰ ।
 মালতীক তোলে কেহো আনন্দে বিভোৰ ॥
 কোনোজনী সগীয়ে বা লয় লাস কৰি ।
 ভীমৰ কণ্ঠাক চম্পা পিঙ্কাই খোপাতৰি ॥

হেন মতে দময়ন্তী ভ্রময় কাননে ॥
 উপনীত ভৈলা হংস তাহার সদনে ।
 স্বর্ণময় পক্ষী গোটা দেখি রাজবালা ॥
 ধরিবাক লাগি পাছে ক্ষণেকে ধাইলা ।
 পাকত ঘূষয় হংস ধৰা নাহি দেয় ।
 ছেগচাই ফুৰে কন্যা পাছক নেড়য় ॥
 জেটেলু পকাসে তাইৰ আছুৰিল গার ।
 উলুফিচিকায়ে বহু বিক্ষিলেক পায় ॥
 ছেজেৰা পথৰা গার ভৈলেক তাহার ।
 তথাপিতো খেদে হংসে নাহিকে ভাগৰ ॥
 প্রচণ্ড রৌদ্রত আতি ক্লান্ত কলেবৰ ।
 সন্মুখ বহি যায় তাইৰ যুড়িয়া শৰীৰ ॥
 ক্লান্ত ভৈলা রাজসুতা নাহি বল বুদ্ধি ।
 দেখি হংসে বুলিলেক কন্যাক সম্বোধি ॥
 শুনা গুণরতী কন্যা কহো হিতবাণী ।
 কি কাৰণে পৰিত্রম কৰাহা আপুনি ॥
 পক্ষীজাতি হও মোক ধৰা কি কাৰণ ।
 নলক ধৰিবে লাগি চিন্তাহা এখন ॥
 তোমাৰ ৰূপৰ যোগ্য নল মহামতি ।
 তাহাক বৰাহা তুমি কৰি নিজ পতি ॥
 কন্দৰ্প জিনিয়া ৰূপ গুণে গুণবান ।
 নলৰ সদৃশ কেহো নাহিকে স্মৃশান ॥

তোমাৰ ভাগ্যত যদি পতি হোৱে নল ।
 তেবেসে জানিবা তোৰ যৌবন সফল ॥
 হংস মুখে শুনি কন্যা এতেক কাহিনী ।
 কন্দৰ্পে বিদ্বিলে তাইক ফুলশৰ হানি ॥
 প্রকাশিল নলকপ হৃদয়ৰ মাজে ।
 কাকুতি মিনতি কৰি কহে হংসবাজে ॥
 কি কহিলা হংসবাজ কহা পুনৰ্বাৰ ।
 সেহিকপ শুনি মই ভৈলোহো অস্থিৰ ॥
 অকস্মাত তোৰ মুখে তান কথা শুনি ।
 চঞ্চল ভৈলেক আবে মোৰ জীৱ খানি ॥
 নিশ্চয়ে জানিলো মোৰ পতি সেহি জন ।
 মিলন কৰোৱা পক্ষী লইলো শৰণ ॥
 কটকী হুইয়া মোৰ যাহা এতিক্ষণ ।
 মোৰ কথা তৈত গৈয়া কৰাহা বৰ্ণন ।
 তোমাক কৰিয়া সাক্ষী কৰিলোহো পণ ।
 সমৰ্পিলো নল পদে আমাৰ যৌবন ॥
 নল মোৰ প্ৰাণ ধন নল মোৰ পতি ।
 পুণ্য শ্লোক নল বিনে নাহি মোৰ গতি ॥
 নলক নপাওঁ যদি ভ্যজিবো শৰীৰ ।
 সত্যে সত্যে কহো মই এই কথা স্থিৰ ॥
 ইন্দ্ৰ চন্দ্ৰ আদি দেৱে নাহি মোৰ মতি ।
 নলক ভজিলো মই নল প্ৰাণ পতি ॥

হংসে বোলে কণ্ঠা তুমি স্থিৰ কৰা মতি ।
 নলক পাইবা তুমি পূজা ভগৱতী ॥
 প্ৰবোধি কণ্ঠাক হংস বিমানত চড়ি ॥
 নলৰ সমীপে তেৱে চলি গৈলা উড়ি ।

—:~:—

দময়ন্তীৰ বিবহ আৰু বসন্ত বৰ্ণনা

পদ । হংস মুখে শুনি কণ্ঠা নলৰ কাহিনী ।
 একচিত্ত মনে তাক ধিয়াইলা ধনী ॥
 মদনৰ বানে তাইক দহয় সঘনে ।
 ভাত পানী মুকচয় কান্দে ৰাত্ৰি দিনে ॥
 ফুকাৰিয়া কান্দিবাক নপাৰয় ধনী ।
 হিয়াত জাগিছে সদা নলৰূপ খানি ॥
 শয়নে সপোনে কণ্ঠা নলক দেখয় ।
 নলেসে জপৰ মালা বুলিয়া জানয় ॥
 কেনমতে পাওঁ নলে চিন্তয় সততে ।
 থাকি থাকি দময়ন্তী নল বুলি মাতে ॥
 ভৈলেক বসন্ত দেৱ উদয় ভূমিতে ।
 শীতক যে অন্ত তেহো কৰিবাক হস্তে ॥
 ইকথা শুনিয়া বীৰ শীত মহাবল ।
 সাজিয়া আসিলা লৈয়া নিজ দলবল ॥
 বসন্তৰ সেনাপতি হোৱে কামদেৱ ।
 শৰাসনে যুড়ি শৰ সমৰ কৰয় ॥

আম জামু কঠাল যে কদম্ব বকুল ।
 শেল শূল ধৰি কৰে শীতক আকুল ॥
 জাতি যুতি গুটীমালী আদি বীৰগণ ।
 নাগেশ্বৰ গোলাপ মল্লিকা অগণন ॥
 মাৰো মাৰো শব্দ কৰি চতুৰ্দ্দিশে ধায় ।
 শীতৰ যতেক বীৰ লড়িয়া পলায় ॥
 বসন্তৰ জয় দেখি মলয়া পবন ।
 ঘৰে ঘৰে সমাচাৰ দিলা তেতিক্ষণ ॥
 বসন্তৰ আগমন দেখি পিকচয় ।
 বৃক্ষ ডালে বসি গীত মধুৰ গায়য় ॥
 মধুপানে মত্ত কয়া উদ্ভান ভিতৰে ।
 গুণ গুণ ববে গান গায়ে মধুকৰে ॥
 হুইলে কামৰ বশ ঘটয় জঞ্জাল ।
 তৈলেক ব্যাকুল কন্যা বসন্তৰ কাল ।
 সত্যৱতী চন্দ্রকলা আৰু ৰত্নাৱতী ।
 জয়াৱতী আদি চাৰি সঙ্গত যুবতী ॥
 উদ্ভানৰ মাঝে সবে কৰিলা প্ৰবেশ ।
 অগনি জ্বলয় দেহে মদনে আবেশ ॥
 মল্লিকা মাধৈমালতী যুতি জৱা কুটে ।
 বিৰহিনী দময়ন্তী কাম শৰে টুটে ॥
 পাগলিনী দময়ন্তী লগাইলেক মাত ।
 শুনাহা কেতকী ৰাই কামৰ কৰাত ॥

কণ্টকে লিপিত দেহা আতিকে নিষ্ঠুর ।
 তোমাত নাহিকে মধুগন্ধ বহুদূৰ ॥
 চম্পাৰ কলিকা তুমি মদনৰ শূল ।
 বিবহীক নধিবে তুমিসে আদি মূল ॥
 এহিমতে বিনাই কল্যা কাননে ভ্রময় ।
 সহচৰীগণে আসি ধৰিয়া বৈদায় ॥
 সত্যবতী বোলে সখি মোক দিয়া মাভ ।
 কি ভৈল তোমাৰ আজি কহিয়া আমাত ॥
 লাজে দময়ন্তী একো কথা নকহয় ।
 বুঝি সখীগণ মিলি বাণীক বোলয় ॥
 শুনা শুনা বাজবাণী বেজাবৰ কথা ।
 চক্ষু মেলি দেখা আই দমইৰ অৱস্থা ॥
 গাভৰু ভৈলেক কল্যা নিদিয়া বিবাহ ।
 কেনমতে সহ্য প্ৰাণে নাহি কিছু স্নেহ ।
 গুণবতী দময়ন্তী লাজত নোবোলে ॥
 হিয়াত সত্ততে তাৰ কাম বহু জ্বলে ।
 তাম্বুলী ফড়িঙ্গ যেন দময়ন্তী সতা ।
 চিন্তাত সুখাই কৃষ্ণবৰ্ণ ভৈলা আতি ॥
 নাহিকে গাভৰুগাড়ী শৰীৰে তোমাৰ ।
 তথাপিতো নেড়া তুমি সঙ্গক ৰাজ্যৰ ॥
 কিনো বিপৰীত ভৈলা কালৰ লক্ষণ ।
 আপোন জীয়াবী সুখে মাৰৰ নাহি মন ॥

বাণী বোলে সখীগণ বিহিত যি হয় ।
 নিশ্চয়ে কৰিবো দিহা নকৰা সংশয় ॥
 পূৰ্ণকাস্তে বোলে সখি নকৰিবা চিন্তা ।
 দময়ন্তী যোগ্য পতি স্রজি আছে ধাতা ॥

—:0:—

দময়ন্তীৰ স্বয়ম্বৰ উদ্যোগ ।

দিন অৱসানে ভীমসেন নৰপতি ।
 ৰাজকাৰ্য্য এড়ি পূবে আইলা মহামতি ॥
 ষোড়শ ব্যঞ্জনে ৰাজা কৰিয়া ভোজন ।
 সুবৰ্ণ পালঙ্কে গৈয়া কৰিলা শয়ন ॥
 খুৰিয়া তাম্বুল বাণী যোগাইলা আসি ।
 চৰণ সেবাবে লৈলা শয্যা পাশে বসি ॥
 কহিবে লাগিলা বাণী বিবস বদন ।
 শুনা শুনা নৰপতি আমাৰ বচন ॥
 তৈলেক গাভৰু মোৰ দময়ন্তী জীৱ ।
 বিহাৰ কাৰণে তাইৰ নিচিন্তাহা কিয় ॥
 শতপুত্ৰ সমকন্যা বোলে স্ত্রীনা গণ ।
 সুপাত্ৰত কালে কন্যা যদি কৰে দান ॥
 আঠ বছৰীয়া কন্যা গোবীৰ সমান ।
 পিতৃলোকে পাৱে স্থান যদি কৰে দান ॥

নবমে বোহিণী কন্যা যিবা করে দান ।
 অন্তকালে পারে সিটো বিমু পদে স্থান ॥
 পিতৃলোকে পারে জল দশমী কন্যাত ।
 আত পরে বজ্রশলা জানাহা নিশ্চিত ॥
 কেনুয়া সাহসে তুমি আছা ছই স্থির ।
 যৌবন দেখিয়া মোর দময়ন্তী জীব ॥
 রাজা বোলে রাণী তুমি শুনা মই কওঁ ।
 দময়ন্তী যোগ্য বর বিচারি নপাওঁ ॥
 চিন্তাত অস্থির মই শুনা প্রাণেশ্বরী ।
 যোগ্য বর পাইলে বিহা দিবো আজি ধরি ॥
 গাভক দেখিয়া কন্যা ভীম নবপতি ।
 কৈতনো বিবাহ দিবে চিন্তাকুল আতি ॥
 স্বয়ম্বর পাতিবাক স্থির কবি মন ।
 দেশে দেশে নিমন্ত্রণী পঠাইলা রাজন ॥
 কটকী খাউন্দ আক বৈরাগীর ঝাক ।
 পঠাইলা স্থানে স্থানে রাজার সভাক ॥
 অঙ্গ বঙ্গ কলিঙ্গ সিংহল কুকক্ষেত্র ।
 কাশী কাঞ্চী পাঞ্চাল নগর সুপবিত্র ॥
 কামরূপ কেকয় কৌশল্য মেকাম্বর ।
 হেড়ম্বর হরিদ্রাব হস্তিনা নগর ॥
 গোকুল উৎকল তুর্ক জঙ্গন পটল ।
 অযোধ্যা অশ্বিকা আক অবন্তী ঘাটল ॥

দ্রবিড় দ্রাবিড় বাঢ় আক মিথিলায় ।
 নন্দীগ্রাম নৈষেধ নৈমেষ দেশে যায় ॥
 নিমন্ত্ৰণী পত্ৰ পায়া যত বাজাগণ ।
 বিদৰ্ভ নগৰে সবে কৰিলা গমন ।
 দময়ন্তী অৰ্থে নল সততে ভাবিত ॥
 হেনকালে স্বয়ম্বৰ পত্ৰ উপস্থিত ।

—:0:—

নলৰ বিদৰ্ভ যাত্ৰা ।

পত্ৰ পায়া নল বাজা ভৈলাহা আত্মৰ ।
 মাসেকৰ পথ হোৱে বিদৰ্ভ নগৰ ॥
 কেনমতে যাওঁ মই দময়ন্তী পাশ ।
 জানিলো নিশ্চয়ে মোৰ ভৈল সৰ্বনাশ ॥
 দুঃখৰ সাগৰ মই তৰো কেন কৰি ।
 কোনে তৰাইবেক মোক মৰো হৰি হৰি ॥
 এতেক চিন্তিয়া পুণ্যলোক নলবাজা ।
 আৰম্ভিলা ভক্তিভাৱে অভয়াৰ পূজা ॥
 পূজা সমাপণ কৰি নল নবপতি ।
 দেৱীৰ চৰণে কৰে সমষ্টাঙ্গ প্ৰণতি ॥
 কি কৈবো নলৰ ভাগ্য নয়াই বৰ্ণন ।
 জগত জননী আসি দিলা দৰ্শন ॥
 প্ৰসন্ন ভৈলোহো মই বুলিলা ভৱানী ।
 ভক্তিভাবে শুনা এহি সিদ্ধ মন্ত্ৰ খানী ॥

শুদ্ধ চিত্তে জপা আক অষ্ট শত বাৰ ।
 ছয়দণ্ড কালে যাইবা পথ মাসেকৰ ॥
 সিদ্ধ মন্ত্ৰ পাই নল ভৈলা হৃষ্ট মতি ।
 ভক্তিতাবে ভবানীক কৰিলা প্রণতি ॥
 অস্তুৰ্ধ্যান ভৈলা তেবে দেবী ভগবতী ।
 বিদৰ্ভক চলে নল মানসৰ গতি ॥
 ঘোড়াত চড়িয়া নল চহে মন্ত্ৰ বলে ।
 নান! মত স্তম্ভল কৰয়; সকলে ॥
 মুখ্য সেনাপতি প্রতি বুলিলা বচন ।
 চতুৰঙ্গ দলে সাজি আসা এতিক্ষণ ।
 সঙ্গৰ যতেক লোক পাছতে থাকিলা ॥
 ছয় দণ্ড কালে নল বিদৰ্ভক গৈলা ॥
 পুণ্যলোক নল কথা এহি মানে থওঁ ।
 দময়ন্তী কথা আবে বিবৰিয়া কওঁ ॥

—:0:—

দময়ন্তীৰদেবীপূজা ।

পদ । ওৰে দিন ওৰে ৰাতি তাৰে গুণৱতী ।
 কেনমতে নলক পাইবো মই পতি ॥
 সকলোৰে অস্তুৰ্যামিনী কাত্যায়নী ।
 ভাহাক পূজিলে মই পাইবো গুণমনি ॥

দুঃখত নিস্তাবে সেহি হেতু দুৰ্গা নাম ।
 দুৰ্গা নামে সিদ্ধি হোৱে ধৰ্ম্ম অৰ্থ কাম ॥
 এতেক গুণিয়া কন্যা দুৰ্গাক ধীয়াই ।
 ফল ফুল উপহাৰে পূজন্তু সদাই ॥
 কায়মনোবাক্যে কৰে ভৱানীক পূজা ।
 তাহাৰ ভক্তিত তুষ্টা ভৈলা দশভুজা ॥
 দৈববাণী কৈলা আই বিমানত থাকি ।
 নলক পাইবা তুমি থাকাহা অপেক্ষি ॥
 দৈববাণী শুনি আনন্দিতা ভৈলা ৰামা ।
 পদহন্দে নিবঞ্জিলা পূৰ্ণকান্ত শৰ্ম্মা ॥

—:0:—

সখীগণৰ নল দৰ্শন আৰু দময়ন্তীৰ আগত নলৰ ৰূপ বৰ্ণনা ।

পদ । হেথা নল নৰপতি বিদৰ্ভত আসি ।
 সৰোবৰ ভীৰে এক কদম্ব নিৰখি ॥
 তৈতে বসিলন্ত ৰাজা শ্ৰান্ত কলেবৰ ।
 সুলীতল বহে বায়ু জুৰাই শৰীৰ ॥
 সতায়তী আদি দময়ন্তীৰ লিগিৰী ।
 ৰাজপুত্ৰগণে চাহি ফুৰে ধীৰি ধীৰি ॥
 কৈতো নেদেখিলা দময়ন্তী তুল্য ৰূপ ।
 নাধৰিল তাসম্বাৰ মনে কোনো ভূপ ॥

ছবি ।

বসিয়াছে রাজা নল, উপনীত সেহি স্থল,
তৈল আসি যতেক লিগিৰী ।

নিৰখি নলৰ কপ, উত্তলিল কাম কূপ,
ঘনে ঘনে তাক চাৰে ফিৰি ॥

কামে বিমোহিত হয়, উদঙ্গ ভৈলেক কায়া,
তথাপিতো নাহি একো লাজ ।

বহে মলয়াৰ বাও, কুলিয়ে কাঢ়িছে বাও,
পাসৰিলা সবে গৃহ কাষ ॥

শুনিয়োক সভাসদ, ইটো ভাৰতৰ পদ,
বঢ়া টুটা দোষ ক্ষমা কৰি ।

পুটাঞ্জলি কৰে স্তুতি, বোলে পূৰ্ণ অন্নমতি,
সঘনে ঘুৰিয়ো বাম হৰি ॥

—:0:—

দময়ন্তীৰ আগত নলৰ কপ বৰ্ণনা ।

ছলিড়ি । যতেক কপসী, অন্তঃপুৰে আসি,
বৈদৰ্ভাক লাগ পাই ।

কহিবে লাগিলা, যি কপ দেখিলা,
নলৰ কপ বৰ্ণাই ॥

শুনা দময়ন্তী, সখীয়ে বদতি,
দেখিলো আজি যিকপ ।

সৰোবৰ তীৰে,   কদম্বৰ মূলে,
বসিয়াছে এক ভূপ ॥

তাৰ ৰূপ দেখি,   বাকুল ভৈলোহো,
শুনা কহো প্রাণসখী ।

সূৰ্য্যৰ সদৃশ,   উজ্বলিছে দিশ,
মুখ তাৰ পূৰ্ণশশী ॥

আজামূলম্বিত,   ভুজ শ্মশোভিত
হৃদয় বহল আতি ।

বপ মনোহৰ,   কন্দৰ্প আকাৰ
সিংহৰ সদৃশ কটী

মহা বলবান,   কি কৈবো কখন,
যেন মদমত্ত হাতী ।

মেঘৰ গৰ্জন,   সদৃশ বচন,
সুখাব্য গম্ভীৰ আতি ।

ধ্বজ বজ্রাকুল,   পদতলে বেথ,
বাজচক্রবর্তী প্রায় ।

সামান্য দি জন   নোহে কদাচন
সিংহৰ সদৃশ কায়

নৈষধত হৰ,   শুনো পদস্পৰ্শ,
পুণার্জোঁক নাম তাৰ ।

দেবী ভগৱতী,   তোত দায়া আতি
আনি আছে যোগ্য বধ ॥

দেবতা সকলবে নলৰ সাক্ষাত
আক দেৱ-দূতহৈ দময়ন্তীৰ
অন্তঃপুৰে প্ৰবেশ ।

পদ । কদম্বৰ তলে বসি নল মহামতি ।
ইন্দ্র অগ্নি যম আৰু কল অধিপতি ॥
বিদৰ্ভ দেশক গৈলা আতি বজ্জ মনে ॥
উপনীত ভৈলা আসি নলৰ সদনে ॥
দময়ন্তী কন্যাক পাইবে কৰি আশ ।
নলৰ ৰূপক দেখি ভৈলেক হতাশ ॥
আলচ পাতিয়া ইন্দ্র আদি চাৰি দেৱে ।
পৰস্পৰে বোলে কন্যা নপাইবো কেওঁৱে ॥
আতি বিতোপন ৰূপ নল নৃপতিৰ ।
নিশ্চয়ে ভজিব কন্যা নল মহাবীৰ ॥
ইন্দ্রবোলে শুনা যম আমাৰ বচন ।
দময়ন্তী অৰ্থে মন্ত্ৰো নকৰা গমন ॥
সূৰ্য্যাতো অধিক কাঙ্ক্ষি নলৰ দেহাত ।
আৰু এড়ি দময়ন্তী ভজিবনো কাত ॥
এমুয়া ৰূপক দেখি নিশ্চয়ে মজিব ।
দেখিবা মাত্ৰকে আসি ইহাক ভজিব ॥
অগ্নি বোলে ইন্দ্র তুমি মোৰ বাক্য ধৰা ।
নলৰ পাশক যাওঁ আসা কৰি ধৰা ॥

পুণ্যলোক নলবাজা বোলে সর্বজন ।
 দ্রুত কবি ইহাক পঠাওঁ এতিক্ষণ ॥
 হেন মতে আলচ পাতিয়া দেবগণ ।
 নলৰ পাশক আসি বুলিলা বচন ॥
 শুনা নলবাজা তুমি অতি গুণাকৰ ।
 ইন্দ্র অগ্নি যম যে বকণ বৈশ্যনব ॥
 মোৰা সবে দেৱগণ দিলো পৰিচয় ।
 সাধাৰা দেবৰ কাৰ্য্য উচিত বিহয় ॥
 ভোমশ্রুতা দময়ন্তী পৰম স্তম্ভৰী ।
 লভিবো সি কন্যা মনে অভিলাষ কৰি ॥
 পৰম স্তম্ভৰ তুমি মহা পুণ্যবান ।
 ভোমাক দেখিলে কন্যা দিবে মাল্যদান ॥
 এক কাৰ্য্য কৰা তুমি বীৰসেন পুত ।
 যোৱা তুমি আবে আমাৰ ছয়া দূত ॥
 আমাৰ বার্তা কোৱা দময়ন্তী পাশে ।
 ভোমাক ভজিবে লাগি দেবগণে আসে ॥
 ইন্দ্র অগ্নি যম আক জল অধিপতি ।
 শাকে ইচ্ছা ভজা তুমি কৰি নিজ পাতি ॥
 আমাৰ বাক্য বাখা শুনা পুণ্যলোক ।
 সুৰিবেক তৰু কীৰ্ত্তি পৃথিবীৰ লোক ।
 শুনি দেৱগণ বাক্য নল নৰপতি ।
 কহিবে লাগিলা কথা কৰিয়া কাকুতি ॥

স্তনা দেৱগণ কহে কৰি প্ৰণিপাত ।
 কেনমতে যাইবো মই কন্ধ্যাৰ সাক্ষাত ॥
 দুৱাৰক বন্ধা কৰে লক্ষ লক্ষ দ্বাৰী ।
 অশেষ পুৰত মই বাওঁ কেনকৰি ॥
 ইন্দ্ৰে বোলে যদি তুমি কৰা অঙ্গীকাৰ ।
 তাহাৰ উপায় মই কহো সাবোদ্ধাৰ ॥
 দিলো এহি মন্ত্ৰ খানি জপা তন্ত্ৰি ভাৱে ।
 অদৃশ্য হুইবা তুমি ইহাৰ প্ৰভাৱে ॥
 দেখিবেক সেহি মাত্ৰ বাৰ পাশে যাইবা ।
 আন কেওঁৱে তোমাক দেখিবে নপাইবা ॥
 আওঁৰাই মন্ত্ৰখানি নল নৰপতি ।
 চলি গৈলা শীঘ্ৰ বেগে সখা দময়ন্তী ॥
 গড়ৰ দুৱাৰে ভৈলা ৰাজা উপনীত ।
 খাণ্ডা বাক লৈয়া দ্বাৰী আছে দুৱাৰত ॥
 কাবো হাতে ধনুশৰ-দেহা খুলন্তৰ ।
 কেহো জাঠি লৈয়া হাতে আতি ভয়ঙ্কৰ ॥
 ক্ৰণে ক্ৰণে গেড়ি দিয়া আটাসক পাৰে ।
 মানুষৰ কথা এড়া দেৱতায়ো ডৰে ॥
 মন্ত্ৰৰ প্ৰভাৱে কেওঁৱে নেদেখে ৰাজাক ।
 এহিমতে সপ্তদ্বাৰ এড়াইলা ক্ৰণেক ॥
 যৈত আছে দময়ন্তী সখীগণ মাৰে ।
 স্নান সাৱত যেন কুমুদিনী সাক্ষ ॥

ছাটী ফুটী কবে গাব নাহি সুখলেশ ।
 নলৰ চিন্তায়ে মগ্ন পাগলিনী বেশ ॥
 ক্ষণে উঠে ক্ষণে বৈসে ক্ষণেকে শয়ন ।
 কেন মতে পাওঁ নলে ভাবে অনুক্ষণ ॥
 সেহি সময়ত উপস্থিত আসি নল ।
 দোহো দোহাকাৰ কপে ভৈলাহা ব্যাকুল ॥
 নিৰখি নলৰ রূপ মুগ্ধ ভীমস্বতা ।
 ওৰণী টানিয়া লৈলা ছয়া লজ্যা যুতা ॥
 ওৰণাৰ আঁৰে তাক চাহি যনে যন ।
 সখীক সম্বোধি পাছে বুলিলা বচন ॥
 বাক্য শুললীত আতি কোকিলক জিনি ।
 শূদ্রস্বৰে শুধিবাক লৈলা নিতম্বিনী ॥
 কোন তেহোঁ আঁসিয়াছে রূপ মনোহৰ ।
 কুমুদৰ মাজে যেন শোভে শশধৰ ॥
 কৈত ঘৰ কিবা নাম কাহাৰ নন্দন ।
 কোন হেতু মোৰ হেথা কবে আগমন ॥
 দেৱতা গন্ধৰ্বৰ যক্ষ কিবা বেশধাৰী ।
 দুৰাধিক লাজ হেথা আইলা কেন কৰি ॥
 মানুষ্যত কৈত নাহি শুনো হেন রূপ ।
 দেৱতা নহৰে যদি হুইবে নলভূপ ॥
 এই ঘোৰ বাতি তাতো আমি তিৰাঙতি ।
 কোন বেশধাৰী সোধা ভাঃ প'ওঁ জাতি ॥

সত্য পৰিচয় যদি নেদেই আমাক ।
 সত্যে সত্যে শাপি ভক্ষ্য কৰিবো ইহাক ॥
 কণ্ঠ্যৰ বাক্যত ৰাজা শঙ্কিত হুইলা ।
 মেঘৰ গন্তীৰ স্বৰে বুলিবাক লৈলা ॥
 শুনা দময়ন্তী কহো স্বৰূপ বচন ।
 নল মোৰ নাম বাৰ সেনৰ নন্দন ॥
 তোমাৰ পাশক মই আসো যি কাৰণে ।
 শুনা কণ্ঠ্য কহো মই অকপট মনে ॥
 অনল বকণ যম সহস্ৰ লোচন ।
 দৃত কাৰ্য্যো মোক বৰি পাঠ ইল ইথান ।
 তুৱা স্বয়ম্বৰ শুনি আসে চানিঙন ।
 কাহাক ভজিবা তুমি কহা এতিক্ষণ ॥
 নলৰ বচন শুনি দময়ন্তী কয় ।
 কেন মতে আইলা তুমি দিয়া পৰিচয় ॥
 দুৱাৰক ৰাখে মোৰ লক্ষ লক্ষ দ্বাবী ।
 সিসব লজ্জিয়া তুমি আইলা কেনকৰি ॥
 মনুষ্যৰ কথা মই কি কৈবো তোমাত ।
 দেৱৰ নাহিকে শক্তি প্ৰবেশে পুৰাত ॥
 অৱশ্যে হুইবা তুমি মায়াবী দুৰ্জ্জন ।
 নতুৱা কিমতে তুমি কৈলা আগমন ॥
 নল বোলে কিবা কাৰ্য্য মায়াৰ প্ৰকাশ ।
 কিঞ্চিৎতো তেজাত নোৰ নাহি আভাষ ॥

ইন্দ্র দিলা মহামন্ত্র কৰিয়া যতন ।
 তাহাৰ প্ৰভাবে মই আসো এহি থান ॥
 মন্ত্ৰৰ মহিমা কৈতে শক্তি আছে কাৰ ।
 অদৃশ্য হইবে পাৰি প্ৰভাবে ইহাৰ ॥
 যাৰ পাশে আসো মাত্ৰ দেখে সেই জন ।
 সংশয় নেমানা কহা স্বৰূপ বচন ॥
 নিজ পৰিচয় দিলো শুনা গুণৱতী ।
 কাক পতি ভজা কহা তুমি শীঘ্ৰগতি ॥
 সমাচাৰ দিয়া মোক ভীমৰ নন্দনী ।
 চলিয়াওঁ তৈল আবে ৰাতি ভালে খিনি ॥
 দময়ন্তী বোলে শুনা আমাৰ বচন ।
 হেন অনুচিত কথা কহা কি কাৰণ ॥
 হংস মুখে শুনি মই নলৰ বৰ্ণনা ।
 স্বামীকপে তাক মই কৰিলো ভজনা ॥
 সঁপি আছে নলপদে যৌবন আমাৰ ।
 নল স্বামী তাত বিনে কেহ নোহে আৰ ॥
 এজনৰ পত্নী হুয়া আনক ভজয় ।
 দ্বিচাৰিণী বুলি তাক মুনিগণে কয় ॥
 মুখত অমিয়া হাসি বুলিলা ৰাজন ।
 অযুগুত কথা কহা বোলা কি কাৰণ ॥
 ইহলোকে যপ যজ্ঞ ব্ৰতক আচৰে ।
 লৰাৰো কামনা অশেষ স্বৰ্গ ভোগ কৰে ॥

শত অশ্বমেধ ফলে হোৱে বহুধাবী ।
 ভান পটেশ্বৰী হুইবা মানা ভাগ্য কৰি ॥
 বাসব বৰুণ বহি যম চাৰিজন ।
 কঠোৰ তপক কৰি নপাই দৰিশন ॥
 ভোমাৰ আশাক কৰি আসে চাৰিজন ।
 হেন অযুগুত কিয় বোলা সুলোচনা ॥
 দেৱতা ত্যজিয়া নৰে কিয় কৰা মতি ।
 জানিলো ভোমাৰ মই আতি বুদ্ধি চুটী ॥
 মানবী লেহাত আছে বহুতৰ দোষ ।
 ইন্দ্রৰ ইন্দ্রাণী হুয়া হুয়োক সম্ভোষ ॥
 কণ্ঠা বোলে নৰনাথ কৰিছো প্ৰণতি ।
 নল মোৰ প্ৰাণ ধন নল মোৰ পতি ॥
 নল বিনা আন পুৰুষত নাই মতি ।
 এহি দৃঢ় বাক্য মোৰ তোৰা শচাপতি ॥
 দেৱ মানুষত প্ৰীতি নহৱে উচিত ।
 দেৱতা পৰম গুৰু শাস্ত্ৰৰ বিহিত ॥
 শুভকাৰ্য্যে বিলম্ব ন কৰা মহামতি ।
 গলে মালা দিবো ৰাজা দিয়া অনুমতি ॥
 নল বোলে এই কাৰ্য্য অত্যন্ত অধৰ্ম্ম ।
 দূত হুয়া কেনমতে কৰো হেন কৰ্ম্ম ॥
 হেন নিদাক্ষণ বাক্য শুনি সেই বেলা ।
 অৰ্থি ঢুলু ঢুলু কণ্ঠা কহিবে লাগিলা ॥

লোতক মছিয়া কন্যা কবষোড়ে কয় ।
 ভোমাক ববিবো মই নাহিকে সংশয় ॥
 দেৱগণ সঙ্গে তুমি আমা স্বয়ম্বৰে ।
 লভাৰ মাঝত মই ভজিবো ভোমাৰে ॥
 দেৱগণ আগে কহা আমাৰ বচন ।
 মানুষীৰ হেতু কিয় কৰে আকিঞ্চন ॥
 নৰকন্যা হওঁ মই জনম ভূতলে ।
 নৰকন্যা দেৱ ভোগ্যা হোৱে কোনকালে ॥
 প্ৰণিপাত কৰি দেৱে কৰা নিবেদন ।
 নলৰ চৰণে মই সঁপি আছো প্ৰাণ ॥
 শুনি দময়ন্তী বাক্য নল নৰপতি ।
 হৰ্ষ বিবাদিত মনে চলে শীত্ৰগতি ॥
 দেৱগণ আগে ৰাজ্য সকলে কহিল ।
 দময়ন্তী সঙ্গে হেথা যেন কথা তৈল ॥
 শুনি দেৱগণ আতি সন্তুষ্ট হইলা ।
 নলে সাধুবাদ দিয়া অশীৰ্ব্বাদ কৈলা ॥
 ৰকণ বুলিলা পাছে নলক সম্বোধি ।
 মোৰ মন্ত্ৰ শুনা তুমি নল দীৰ্ঘ বুদ্ধি ॥
 পৰম কৌতুকে মই দিলো মন্ত্ৰখানি ।
 বিনা যত্নে জল তুমি পাইবা আপুনি ॥
 অগ্নি দিলা এক মন্ত্ৰ কৰিয়া যতন ।
 বিনা অগনিতে তুমি কৰিবা বন্ধন ॥

যমরাজ এক মন্ত্ৰ কবিলে অৰ্পণ ।
 ক্লণেক মাত্ৰতে পাৰে কবিলে বন্ধন ॥
 :0:-

দময়ন্তীৰ স্বয়ম্ভব ।

হেমমতে নলক প্রবোধি দেৱগণ ।
 স্বয়ম্ভব স্থানে সন্নে কবিলে গমন ॥
 সভা মাঝে বসে আসি নল গুণাকৰ ।
 ভবাৰ মাঝত যেন শোভে শশধৰ ॥
 তান কপ দেখি চমকিত ৰাজাগণ ।
 মনত গুণন্ত বুখা কৈলো আগমন ॥
 স্বলে কোটী সূৰ্য যিনি ইহাৰ শৰীৰ ।
 নিশ্চয়ে ভজিব কন্যা নল মহাবীৰ ॥
 কণাকণি কৰি বোলে যত ৰাজাগণ ।
 নলৰ কপৰ কথা নবাই বৰ্ণন ॥
 দময়ন্তী নভজিল দেৱতাৰ বাক ।
 সেহি ক্ৰোধে দেৱগণ আসিলা সভাক ॥
 বাসব বকণ বহি স্বয় চাৰিজন ।
 দময়ন্তী কন্যা প্রতি আতি ক্ৰোধ মন ॥
 বৈত বসিয়াছে নল নৈষধৰ পতি ।
 তৈত গৈয়া দেৱগণ বসে মান্না পতি ॥
 একাকৃতি পঞ্চনল বসিলা সভায় ।
 ভিলাৰ্দ্ধ প্রভেদ নাহি পঞ্চজন কায় ॥

ভেবে ভীম নবপতি শুভক্ষণ দিনে ।
 শুভলগ্ন দেখি আজ্ঞা বিহিলা তেখনে ॥
 সখীগণ সহ কন্যা সভা বিছ্যমানে ।
 আসোক হেথায় এহি শুভলগ্ন মুক্কে ॥

—————:0:—————

স্বয়ম্বর সভালৈ দময়ন্তীৰ গমন ।

ছবি ।

অশ্বেষপুৰত কন্যা মহামায়া ধ্যান মগ্না,
 এক চিত্তে পূজিছে ভবানী ॥
 সকাতৰে কহে বাণী, বন্ধা কৰা ভৱবাণী
 বৰ দিয়া পাওঁ গুণমনি ॥
 দয়া কৰা দয়াময়ী, বাক্যৰ বণে জয়ী,
 তোমাক পূজিয়া বযুপতি ।
 নলক ভজিলো মই, দেৱগণে বাধা দেই,
 উদ্ধাৰ কৰাহা ভগবতী ॥
 সন্ত সত্য বিছ্যমানে' বাখাহা সতীত্ব ধনে,
 দিয়া মোক নল প্রাণপতি ।
 স্তবে তুচ্ছা ভগবতী, বোলে শুনা সবস্বতী,
 আমাৰ কচনে দিয়া মতি ॥
 দিব্য কন্যা কপধৰি, চলি যোৱা শীঘ্ৰ কৰি
 বৈত আছে দময়ন্তী সতী ॥

হুই তার সহচরী,   লৈয়া যাস হাতে ধরি,
 যৈত বসে নল মহামতি ।
 দেবগণে ছলকরি.   সবে নল কঁপ ধরি,
 বসি আছে সভা বিজ্ঞমান ।
 দময়ন্তী সঙ্গে লৈয়া,   নলক দেখাই দিয়া,
 নল গলে দিবে মালা দান ॥
 পাই দেবী অনুমতি,   ঝালু আসি সবস্বতী,
 সখী বুলী কৰিলা সম্ভাষ ।
 আসা সখি মোর সাথে,   পুষ্প মালা লৈয়া হাতে,
 তোক লৈয়া যাওঁ নল পাশ ॥
 সখী দেখি রাজ বানা,   হাতে লৈলা পুষ্প মালা,
 ভরানীক দণ্ডরত করি ।
 আগে যারে সবস্বতী   পাছে পাছে দময়ন্তী,
 চলিযাস্তু সখীগণে বেড়ি ॥

দুলবী ।

য়লাস করি,   টলে ধীরি ধীরি,
 দময়ন্তী শান্তী সতী ।
 রাজহংস গতি,   মৃদু মন্দ আভি,
 জিনি গজেন্দ্রব গতি ॥

খোপাৰ উপৰে, চিকি মিকি কৰে,

মালতীৰ গন্ধা ফুল ॥

চলন্তে পাৰৰ, সোণাৰ নূপুৰ,

কাঢ়ে ৰণজুগ ৰোল ॥

খামুছিয়া কটী, খোজত হেলয়,

কিনো বিভোপন আঁহি ।

বহল নিতম্ব, চনাম্বে লড়ই

জিনি মদনৰ বতী ।

তাহাৰ উপৰে, শোভে চন্দ্ৰহাৰে,

গঙ্গা যেন নগৰাঙে ।

হাতত ককন, আঁতি সুশোভন,

বাহত বাজুৰা সাজে ॥

বহল হৃদয় শোভে চন্দ্ৰময়,

গজ মুকুতাৰ হাৰ ।

হিয়াৰ উপৰে, যুগল দাড়িম্ব,

যেন মদনৰ শৰ ।

কৰ্ণত কণ্ডল, কৰে ফল মল,

সূৰ্য্যকো জিনিয়া কান্তি ।

মুখ পূৰ্ণচন্দ্ৰ, নাসা তিলকুল,

দম্ভ মুকুতাৰ পান্ধি ॥

পকা বিশ্বকল, জিনিয়া অধৰ,

কামধনু সম ভুক ।

জিনিয়া খঞ্জন,   তাহার নয়ন,
বামবস্তা জিনি উক ॥

আকাশৰ মাঝে,   পূৰ্ণচন্দ্র যেন
শোভে আভি বিজোপন ।

সূৰ্য্যৰ প্ৰকাশে,   যেন তমো নাশে
জিলিকিল সভাখন ॥

পদ ॥ হেৰি দময়ন্তী কপ বত বাজাগণ ।
মই লভিবোহো কন্যা ভাবে মনে মন ॥
অৱশ্য ভৈলেক দেহা হাৰাইল জ্ঞান ;
কাল বুঝি কামদেৱে হানে কাম বান ॥
মুখ নিবীক্ষন্তে থাকে দেহা অচেতন ।
ভূমিত পড়িয়া কেহো হাৰাইলন্ত জ্ঞান ॥
প্ৰথমতে পৰিচয় দিলা সবস্বতী ।
ঝড়পৰ্ণ বাজা দেখা অযোধ্যাপতি ॥
কুবেৰ সমান যাৰ ঐশ্বৰ্য্য বিভূতি ।
কপে গুণে কুলে মানে জিনিয়াছে ক্ষিতী ॥
তাৰ পাশে দেখা সখি কলিঙ্গৰ পতি ।
আপুনি চণ্ডিকা তুম্ভা দেখি যাৰ ভক্তি ॥
ধনে মানে কুলে শীলে সবাতো প্ৰধান ।
দেখা দময়ন্তী সখি সভা বিদ্যমান ॥
সগৰৰ বংশধৰ কোশল্যাৰ পতি ।
কপে গুণে শোভে যেন দেব শচীপতি ॥

তাহান দক্ষিণে দেখা অঙ্গৰ ৰাজন ।
 হাতি ঘোড়া ৰথ যাৰ আছে অগণন ॥
 সূৰ্য্যভো অধিক ভেজ নহুৱ সুন্দৰ ।
 যুদ্ধত জিনিলে যেই দেৱ পুৰন্দৰ ।
 ধনৰ ঈশ্বৰ নীৰ বলবান আতি ।
 সত্যবাদী জিতেশ্ৰিয় ধৰ্ম্ম কৰ্ম্মে ৰতি ॥
 মিথিলাৰ পতি দেখা নামত মকত ।
 সৰ্বগুণে গুণান্বিত জিনি পুৰুষত ॥
 যাৰ যজ্ঞ হুত খাই দেৱতা অনল ।
 অগ্নি মন্দ হুই আবে হুইলা দুৰ্বল ॥
 তেলিয়া সাৰেঙ্গ যেন অৱন্তীৰ ৰাজা
 পুত্ৰৱৰ্ত্তে নিৰন্তৰ পালে যত শ্ৰজা ॥
 ভবানীৰ বৰপুত্ৰ কামৰূপ পতি ।
 কাৰ্ত্তিক সমান ৰূপে গুণে বৃহস্পতি ॥
 তোমাৰ কামনা কৰি যত ৰাজাগণ ।
 সসৈন্তে আসিছে সখি কৰা নিৰীক্ষণ ॥
 হেনমতে পৰিচয় দিলা জনে জনে ।
 শুনি দময়ন্তী কাকো নলৈলেক মনে ॥
 কাকো নচাহিলা কষ্টা চলে অধোমুখে
 দেখি ৰাজাগণৰ বাজিল বজ্জ বুকু ॥
 হেন মতে তিনি পাক ঘূৰি সভাখান ।
 গঙ্গি উপনীত হৈলা নলৰ সদন ॥

বাসব বৰুণ বহি যম চাৰিজন ।
 ভীমৰ নন্দিনী প্ৰতি হুই খঙ্গ মন ॥
 যৈত বসিয়াছে নল নৈষধৰ পতি ।
 মায়া পাতি ভৈল সবে নলৰ আকৃতি ॥
 একাকৃতি পঞ্চনল বসিছে সভাত ।
 দেখি দময়ন্তী আতি ভৈলা চঞ্চলিত ॥
 কাক দিব মাল্য হোৱে কোন জন নল ।
 গুণি ভাবি কন্যা আতি ভৈলন্ত বিহ্বল ॥
 তালুত দংশিলে সপে নাহিকে উপায় ।
 থৰ থৰ কৰি তাৰ কাষ্পে সৰ্বৰ গাৱ ॥
 দেখিয়া তাহাৰ ভাব আই সৰস্বতী ।
 কাণে কাণে কহে সখি স্থিৰ কৰা মতি ॥
 ইন্দ্র আদি দেৱগণ তোমাক নসহি ।
 মায়া পাতি নলৰূপে সবে আছে বহি ॥
 পৃথিবীৰ মাজে নাহি দেখা যাৰ ছাঁয়া ।
 নিশ্চয়ে জানিবা সেহি হোৱে দেবমায়া ॥
 আৰু দেখা চক্ষুত পলক নাহি যাৰ ।
 মনুষ্য নহৰে সিটো জানা সাৰোদ্ধাৰ ॥
 সভাত বসিয়া নল আছে পূৰ্ব মুখে ।
 মাল্যদান কৰা সখি পৰম কৌতুকে ॥
 সঙ্কেত পাইয়া সন্তী ভীমৰ তনয়া ।
 ভক্তি ভাবে হৃদয়ত স্মৰি মহামায়া ॥

পঞ্চনল আগে মতী কবি যোড় হাত ।
 আতি মুহূৰ্ম্মবে তেবে লগাইলেক মাত ॥
 শুকবো পৰম শুক বেদৰ বচন ।
 ধৰ্ম্মৰ বন্ধক হোৱে সবে দেৱগণ ॥
 কায় মনোবাক্যে যদি মই হওঁ মতী ।
 নল বিনে মোৰ মনে নাহি অন্য মতি ॥
 সাক্ষী হোৱা চন্দ্ৰ সূৰ্য্য দিগপালগণ ।
 নল প্রাণপতি মই কৰিলো বৰণ ॥
 এহি বুলি হাতে কন্যা লই পুষ্প মালা ।
 আঁঠু কাঢ়ি নলৰ গলতে পিন্ধাইলা ॥
 প্রণাম কৰিয়া কন্যা গৈলাহা ভবন ।
 লাজ পাই দেৱগণ ভৈলা অন্তৰ্দ্ধান ॥
 ইফট দেৱ পদাম্বুজ হৃদে কৰি ধ্যান ।
 ভণিলা শ্ৰীপূৰ্ণকান্ত পুণ্য উপাখ্যান ॥

দময়ন্তীৰ বিবাহ ।

পদ । নলক বৰিলা পতি দেখি ৰাজগণ ।
 যাৰ যেই দেশে গৈলা বিষাদিত মন ।
 ভীম নৰপতি ভৈলা আনন্দে মগন ॥
 বিহাৰ কাৰণে ৰাজা আনে বন্ধুগণ ।
 বাহুবৰ গণ ৰাজা ডাকিয়া আনিলা ॥
 বিহাৰ সামগ্ৰী যত একত্ৰ কৰিলা ।
 নিশ্চাইল সভাখন আনি খনিকৰ ।
 ফটিকৰ স্তম্ভ আনি দিলা থৰে থৰ ॥
 এক ক্ৰোশ স্থান যুড়ি বঢ়ে সভাখন ।
 কনক বজতে চিত্ৰ বিচিত্ৰ নিৰ্ম্মাণ ॥
 নানা বস্ত্ৰে বিৰচিলা যেন দেৱপুৰী ।
 বতনে মণ্ডিত তাহে গৃহ সাৰি সাৰ ॥
 মণিময় দীপণ জ্বলে থানে থান ।
 কোটী সূৰ্য্য জিনি আলো নবাই বৰ্ণন ॥
 তাৰ পাশে হোম ঘৰ কৰিলা নিৰ্ম্মাণ ।
 ফটিকৰ বেদী কৈলা হোমৰ কাৰণ ॥
 বেই ঘৰ নিৰ্ম্মাইলা কৰিয়া যতন ।
 দেখি আনন্দিতা ভৈলা যত নাৰীগণ ॥
 শুভক্ষণ দিনে তেবে কন্যাক আনিলা ।
 গন্ধ তৈল হৰিদ্ৰাক ঘসি নোঁৱাইলা ॥

আতি বঙ্গমনে বাণী চতুর্দোলে চড়ি ।
 জল আনিবাক গৈলা তিৰীগণে বেড়ি ।
 নানা স্তম্ভল করে যতেক কামিনী ॥
 উকলৌ দিলেক মিলি দুই তিনি জনী ॥
 দুনবা কান্ধত লরে কতো নাৰীগণ ।
 দুৰ্বাক্তত সিধে কতো আতি বঙ্গমন ॥
 বাতুকবগণ সবে বাতুক বজাই ।
 ঢোল মৃদঙ্গৰ শব্দে কাণ ফাটি যাই ॥
 গায়ন বায়ন আক কালীয়া নৰ্ত্তক ।
 বঙ্গে ঢঙ্গে চলে সবে পানী তুলিবাক ॥
 হাতী ঘোড়া চলে সঙ্গে নয়াই গণন ।
 মহানন্দে নাচে গারে যত প্রজাগণ ॥
 সাৰি সাৰি কল আনি পথত বোপিলা ।
 থরে থরে তাতে সবে পুষ্প মালা দিলা ॥
 স্তূৰ্ণ ভূঙ্গাবে বাণী জল তুলি আনি ।
 স্নান কৰাইলন্ত দময়ন্তী সুবদনী ॥
 সাতপাক প্রদক্ষিণ কৰি বেই খান ।
 স্বৰ্ণ পাটে তুলি কন্যা কৰাইলন্ত স্নান ॥
 দশকুড়ি জনা মিলি সুললীত বাৱে ।
 আতি উদ্বারল গার বঙ্গে নাম গাৱে ॥
 মঙ্গল আচাৰ কত কৰে নানামত ।
 বাজিছে শব্দৰ ধ্বনৌ আতি সুললীত ॥

যথা বিধি স্ত্রী আচার কৰি সমাপন ।
 আপুনি মলছে বাণী দমইৰ বদন ॥
 পিন্ধাইল সোনোৱালী বস্ত্ৰ বিতোপন ।
 নানাবিধ অলঙ্কাৰ কি কৈবো কখন ॥
 হেনকালে অস্তাঙ্গত তৈলা দিবাকৰ ।
 কুল পুৰোহিত আসি মিলিলা সহৰ ॥
 অধিবাস কৰে ৰাজ্য শুভক্ষণ জানি ।
 ৰামাগণ মিলি দিয়ে উকলীৰ ধ্বনি ॥
 পৰদিন প্ৰভাতে উঠি নৰপতি ।
 নান্দীমুখ শ্ৰীক আদি কৈলা সমাপতি ॥
 বহু বত্ৰ ধন ৰাজ্য ত্ৰাঙ্কণক দিলা ।
 মহানন্দে বিপ্ৰগণে বেদ উচ্চাৰিলা ॥
 ছবিশ্বনী কবিলন্ত যত প্ৰজাগণ ।
 আনন্দৰ কোলাহলে ভেদিল গগণ ॥
 হেথা নল নৰপতি নগৰ বাহিৰে ।
 নিজ দলবল লৈয়া আনন্দ অন্তৰে ॥
 আত্মীয় বান্ধবগণ কুল পুৰোহিত ।
 নিমন্ত্ৰিয়া আনিলন্ত যেমন বিহিত ॥
 কুলাচাৰ বেদাচাৰ স্ত্ৰীআচাৰ যত ।
 বেড়ি কুটুম্বৰ ঝাকে কৰে যথোচিত ॥
 ছবিদ্ৰা মাথিয়া মিলি কুল নাৰীগণ ।
 স্তব্ধ ভূঙ্গাবে স্নান কৰাইলা তেখন ॥

ভুঞ্জাইলা সবাহাঙ্কো যত পারে মানে ।
 তুষিলা ত্রাঙ্কণগণে নানাবিধ দানে ॥
 পৰদিন প্রভাততে নল গুণবান ।
 স্নানকৰি নিত্য কৰ্ম্য কৰি সমাপন ॥
 ষোড়শ মাতৃৰ পূজা কৰি বিধিমত ।
 নান্দীমুখ শ্রাদ্ধ কৰে বেদৰ বিহিত ॥
 দধি দুগ্ধ স্কৃত মধু আনে ভাবে ভাবে ।
 পিঠা পৰমান্ন নানাবিধ উপহাৰে ॥
 ভুঞ্জাইলা নিমজ্জিত যত যত প্রাণী ।
 খোৱা খোৱা লোৱা লোৱা এহি মাত্ৰ শুনি ॥
 বস্ত্ৰ অলঙ্কাৰ আৰু বহু ধন সোণ ।
 যোগ্য মতে জনে জনে কৰিলন্ত দান ॥
 সাজ অলঙ্কাৰ ৰাজ্য কৰে পৰিধান ।
 শৰীৰৰ কান্তিত জোনাক সভাখন ॥
 কেকোৰা দোলাত চড়ি নল মহামতি ।
 কণ্ঠ্যৰ গৃহক তেবে চলে হৃষ্ট মতি ॥
 বৰযাত্ৰীগণ সবে আনন্দে বিভোৰ ।
 দুই দণ্ড বেলা য়েবে গগণ উপৰ ॥
 মঙ্গল কৰিলা আসি যত নাৰীগণ ।
 বেদমন্ত্ৰ উচ্চাৰিলা যত বিপ্রগণ ॥
 খোল ঢোল মৃদঙ্গ বাজয় কৰতাল ।
 শব্দ কাঁহ ঘণ্টা বাজে মহা গণ্ডগোল ॥

বাজে বাঁহি বীণা আক ডবা জয়ঢাক ।
 বাতাব শকত স্তব্ধ ভৈলা দেবকাক ॥
 দুই অক্ষৌহিনী সৈন্য সঙ্গতে সাজিলা ।
 চালি ধবি চেরে চেরে চলিবাক লৈলা ॥
 অযুতেক হাতী চলে পর্বত সমান ।
 এক লক্ষ তুকক চোরাষী বলবান ॥
 গায়ন বায়ন আদি যত বাত্ব দেখা ।
 অগণিত চলে সবে কোনে কবে লেখা ॥
 যোজনব পথ যুড়ি চলে যাত্রীগণ ।
 কাৰো মাত কেঁওরে কতো নকৰে শ্রবণ ।
 হেন মতে আসি উপনীত সিংহ দ্বাৰে ।
 রাজাক বাতৰি গৈয়া দিলেক যে চৰে ॥
 ভুৱাৰে আসিয়া বৰ ভৈলা উপনীত ।
 মুখ্য সেনাপতি আক ইচ্ছ মিত্র যত ॥
 প্রত্যেকে আদৰে বৰে আগ বাঢ়ি যান্ন ।
 ক্রমে পঞ্চদ্বাৰ এড়ি মঠত আসয় ॥
 শুনি আনন্দিত রাজা চলিলা আপোনে ।
 আগবাঢ়ি আনিবাক লৈয়া বিপ্রগণে ॥
 গন্ধ পুষ্প ধূপ দীপ পুষ্প মালা লৈয়া ।
 জামাতাক বিধিমতে আদৰিলা গৈয়া ॥
 ভিৰীগণে স্তম্ভল অনেক কৰিলা ।
 নাম উকলীৰ শব্দে গগণ ভেদিলা ॥

সুরাণ্ডী তুলিবাক সঙ্গে নারীগণ ।
 চতুর্দোলে চড়ি বাণী কবিল গমন ॥
 ত্রী আচাৰ মত কৰ্ম্ম কৰি সমাপন ।
 গন্ধ মাল্য দানে বাণী কবিল গমন ॥
 সভামধ্যে আসি নল বসিয়া আসনে ।
 বরণ কবিল বাজা আনন্দিত মনে ॥
 কুল পুৰোহিত বিধি মাতিবাক লৈলা ।
 বিধিমতে নল ভেবে কুশণ্ডি কবিল ॥
 অস্ত্রেষ পুনত বসি যতক কামিনী ।
 কোট বেষা বস্ত্র অলঙ্কাৰে কন্যা খানি ॥
 সজাইলন্ত মিল যত্নে জীয়বী বড়াবী ।
 বিজুলি চমক যেন দমই গুল্মবী ॥
 হর্ম বিষাদিতা বাণী সঙ্গে নারীগণ ।
 জীয়বীক নিলা জামাতাৰ বিদ্যমান ॥
 বেদমন্ত্ৰ উচ্চাৰিলা যত বিপ্রগণ ।
 মুখ চন্দ্রিকাক তেবে কবিল উল্লসন ॥
 সান্তবার প্রদক্ষিণ কৰি বাতিমতে ।
 কন্যাক বৈসাই নিয়া নলৰ বামতে ॥
 বৰ কন্যা দোহে যেবে বসিলা সভাত ॥
 অনঙ্গ বিবাজে যেন বস্তিৰ সহিত ॥
 কুশ, তিল, গজোদক, আৰু দুৰ্ৱা কল ॥
 আসনা স্বাগত পাত্ৰ অৰ্ঘ আৰু জল ॥

দধি দুগ্ধ যতৰ সহিত মধু পৰ্ক ।
 বসন ভূষণ দিয়া পূজিলা নলক ॥
 বিধিমতে সালঙ্কৃত কৰি কন্যাধন ।
 সত্য অঙ্গীকাৰে ৰাজা কৰিলা অৰ্পণ ॥
 আতপৰে নাৰীগণ কৰয় কোঁতুক ।
 সহস্ৰেক দাসী ৰাণী উৎসৰ্গে যৌতুক ॥
 হাতি ঘোড়া গৰু মহ অযুতে অযুত ।
 কন্যাৰ যৌতুক ৰাজা উৎসৰ্গে বহুত ॥
 গো, ভূমি, কাঞ্চন আৰু বসন ভূষণ ।
 যৌতুক উৎসৰ্গে মিলি যত বন্ধুগণ ॥
 অহিৰু বাচন কৰি সূৰ্য্য অৰ্ঘ্য দিলা ।
 সুবৰ্ণ দক্ষিণা দিয়া ভোগ্যে তুৰিলা ॥
 দধি, দুগ্ধ, আদি দ্ৰব্যে ভোজন কৰিলা
 বাসৰ গৃহক নলে স্তখে চলি গৈলা ॥
 কুসুম শয্যায় নল যাগে বিভাবৰী ।
 কোঁতুক কৰিলা মিলি যত সহচৰী ॥
 আপুনি বসিক নল নৈষধ ঈশ্বৰ ।
 বসিকা যে দময়ন্তী বসৰ সাগৰ ॥
 দোহে দোহাকাৰ ৰূপে মুগ্ধ অতিশয় ।
 পৰস্পৰে দুই হাতে দোহাকো দেখয় ॥
 দৰিদ্ৰ পাইলে যেন নৱবত্ন নিধি ।
 ততোধিক ভাগ মানি প্ৰশংসয় বিধি ॥

নলে বোলে প্রাণেশ্বরী শুনাহা বচন ।
 যারত শরীরে মোর থাকয় জীবন ॥
 ভারত নেড়িবো মই তোমাক কখন ।
 সতো সতো কহো মই স্বরূপ বচন ॥
 তুণি কায়া মই ছায়া কহিলো নিশ্চয় ।
 পুনঃ সত্য কবি কহো নাহিকে সংশয় ॥
 হেন মতে সুখ বাত্রি প্রভাত হইলা ।
 শয্যাহন্তে উঠি নল প্রাতঃকৃত্য কৈলা ।
 নিত্য কর্ম্য কবি রাজা অবসর ভৈলা ।
 মোড়শ বাঞ্ছনে রাজা ভোজন করিলা ॥
 ছেলে ভীম নবপতি কুংখিত অঙ্গর ।
 কনাক পাঠাইলে লাগি চিন্তাভে অস্থির
 পাটব'ণী স্মৃতিও কান্দিবে লাগিলা ।
 অদ্যে পূবত ক্রন্দনা বোল ভৈলা ॥
 মার্জিতো পেরিয়তো অদি যত জন ।
 বিন ই-। কান্দে ম'ন দময়ন্তী গুণ ॥
 মারে জীরে গল'গলী করয় কন্দন ।
 বাণী বোলে দময়ন্তী মোর প্রণয়ন ।
 তোক এড়ি কেন মতে মই প্রাণ ধনো ।
 তোব অবিহনে মই পুড়িডেই মরো ॥
 ক্রমে ক্রমে অসি গিলিলেক যত নারী ।
 চুবুৰীয়া সঙ্গক্রিয়া জীবন বহাষি ॥

বৃদ্ধাগণে বোলে মার দময় স্তম্ভাগী ।
 আশীর্বাদ কৰো হোৱা স্বামীৰ স্তম্ভাগী ॥
 হব গোবী বসতি কৰোক ভগৱতী ।
 অচিন্তে আই যেন হোৱা পুত্ৰবতী ॥
 পত্নীৰেক গুৰুদ্বীনাং বোলে মুনিগণ ।
 নাশদঃ মুখে আমি কৰিছো শ্রৱণ ॥
 এতকৈ স্বামীসে গুৰু নহি আত বিনে ।
 নলৰ চৰণ তুমি সেৱা বাতি দিনে ॥
 নিন্দা আলস্যক তুমি দৰিতে ত্যজিবা ।
 এক চিত্ত মন ভয়া স্বামীক ভজিবা ।
 স্বামী যদি ছপৰাক সোণ বুলি কয় ।
 নুহি বুলি প্ৰত্যুত্তৰ দিবে নলাগয় ॥
 যেই সব কাৰ্য্যে স্বামী সান্ত্বনা পাবয় ।
 প্ৰাণপণে যত্ন কৰি কৰিবে লাগয় ॥
 যেই কাৰ্য্যে মাও অসম্মত জানা স্বামী ।
 কদাচিত্তে হেন কাৰ্য্য নকৰিবা তুমি ॥
 কটু কথা কদাপি নেবোলা স্বামী পাশ ।
 নকৰিবা স্বামী নিন্দা ভ্ৰাক উপহাস ॥
 স্বামীৰ স্তম্ভতে স্তম্ভ তান চুখে হুংখ ।
 বঞ্চিতহা এহি মতে ত্যজি নিজ স্তম্ভ ॥
 স্তম্ভৰ বাক্যে সদা স্বামীক তৃপ্তিবা ।
 ভোক্তৱ সামগ্ৰীক নিজে তুলি দিবা ॥

তামোল যোগাইবা সদা পদতলে বসি ।
 স্বামী যদি ক্রোধ করে থাকিবাহা সসি ॥
 ভোর ভাগ্যে পাই আছ নল মহামতি ।
 পৃথিবী যুড়িলে যাব অক্ষয় কীরিতি ॥
 কন্দর্পের রূপ জিনি সুকোমল কায় ।
 অপেন্সবীগণে যাক দেখি মোহ যায় ॥
 কপে গুণে বলে বীর্য্যে ভুবনে অতুল ।
 ইন্দ্র আদি দেবে যাক নোহে সমতুল ॥
 সত্যবাদী জিতেন্দ্রিয় মর্যাদা সাগর ।
 নবীন বয়স যেন পূর্ণ শশধর ॥
 হেন স্বামী লভি আছা পূর্ব্ব পুণ্যফলে ।
 আপোন যৌবন দিয়া বঞ্চিবা কুশলে ॥
 পতিব্রতা নাবীক ডবয় ত্রিজগত ।
 সুবাসুধ নাগ নব হোরে ভয়ে ভীত ॥
 ব্রহ্মা, বিষ্ণু মহেশবো হিয়া করি যায় ।
 সতী যদি কদাচিত ক্রোধ যুতা হয় ।
 শশুর শশুরী আদি যত গুরুজন ।
 ভক্তিতারে সবাবো তুমিবা তুমি মন ॥
 দাস দাসী আদি যত নিগিৰী লক্ষরী ।
 সবাহাকো মিষ্ট বাক্যে তুমিবা সাদরী ॥
 হেনমতে বুঝাইলা যত বৃদ্ধাগণ ।
 জময়ন্তী মুখ চাহি বিষাদিত মন ॥

তেবে নাৰীগণ আনি বস্ত্ৰ অলঙ্কাৰ ।
 পিন্ধাইলা অতি যত্নে দেখি চমৎকাৰ ॥
 আছৰীয়া চুলি টাৰ খোপাক বান্ধিলা ।
 মালতী চম্পাৰ চাকি তাতে পিন্ধাইলা ॥
 সেঁওটা ফালিয়া দিলা সিন্দুৰৰ বেথা ।
 জ্বলিল মেঘত যেন বামধনু বেথা ॥
 কপালত পিন্ধাইলা কুঙ্কুম সিন্দুৰ ।
 অগৰু চন্দন গাৱে লিপিলা প্ৰচুৰ ॥
 কণ্ঠত পিন্ধাইলা মণিময় ৰত্নহাৰ ।
 সৰ্ব্বাঙ্গ ঢাকিয়া পিন্ধাইলেক অলঙ্কাৰ ॥
 হেনকালে দাসী আহি বুলিলা বচন ।
 ৰজা পঠাইলেক মোক দেখি শুভক্ষণ ॥
 যাত্ৰাৰ সময় আসি ভৈল উপস্থিত ।
 কন্যা লৈয়া যাব লাগে সভায় তৰিত ॥
 তেবে তিৰীগণ কৈলা উকলিৰ ধ্বনি ।
 ভৱাৰ ধৰিয়া কান্দে ৰাণী শুবদনী ॥
 মিলি যত সখীগণ কৰি স্মৃজল ।
 দময়ন্তী সমে উপস্থিত সভাস্থল ॥
 স্বৰ্ণ চতুৰ্দোলে চড়ে নল মহামতি ।
 সখীগণে বামে বৈসাইলেক দময়ন্তী ॥
 মিনতি কৰিয়া ৰাজা জামাতাক মাতি ।
 কহিবে নপাৰে তাৰ হিয়া যায় কাটি ॥

শুনা মহামতি নল জামাতা আমার ।
 আজি খবি দময়ন্তী দাসী ভৈল তোৰ ॥
 তোৰ চৰণত আন্ধ কৈলো সমৰ্পণ ।
 বহু দোষ ক্ষমি তাত কৰিবা পালন ॥
 আলসুৱা কল্যা মোৰ নোহয় চতুৰ ।
 মোৰ মুখ চাহি দোষ ক্ষেমিবা ইহাৰ ।
 হেনমতে বহুতৰ বোলে ভীষৰায় ।
 শোকে গদ্ গদ্ হিয়া লোহ বহিয়ায় ॥
 ৰাজমন্ত্ৰী প্ৰতি ৰাজ্য বুলিলা বচন ।
 যৌতুকৰ দ্ৰব্য তুমি আনা এভিক্ষণ ॥
 সহস্ৰেক হস্তী আনা সাজ সমগ্ৰিতে ।
 অযুতেক ঘোড়া আবে আনাহা স্বৰিতে ॥
 সালঙ্কৃত সহস্ৰেক দাসী দিবে লাগে ।
 গক মহ পালে ২ আনা মোৰ আগে ॥
 আনো ধন বহু যত আছয় ভণ্ডাৰে ।
 অন্ধ ভাগ কৰি তুমি আনাহা সম্বৰে ॥
 অন্ধ ৰাজ্য দিবো মই দমইৰ যৌতুকে ।
 শূন মন্ত্ৰী চলি গৈলা পৰম কোঁঠুকে ॥
 হাতী ঘোড়া বথ দাস দাসী অগণন ।
 হীঃ মৰকত আক প্ৰবাল কাঞ্চন ॥
 সঙ্গ লৈয়া নল ৰাজ্য মহাবঙ্গ মনে ।
 চতুৰ্দালে চড়ি যাই দময়ন্তী সঙ্গ ॥

স্বদেশক গৈয়া রাজা পৰম কৌতুকে ।
 দ্বাদশ বৎসৰ রাজা বঞ্চে মহাসুখে ॥
 কতো দিনান্তৰে বাণী গৰ্ভৱতী ভৈলা ।
 যথাকালে মহাসতী পুত্ৰ প্ৰসবিলা ॥
 কন্দৰ্প ভিনিয়া পুত্ৰ ৰূপৰ আধাৰ ।
 পুত্ৰমুখ দেখি রাজা আনন্দ অপাৰ ॥
 ইন্দ্ৰসেন নাম ৰাখে কৰিয়া যতন ।
 বিপ্ৰগণে দিলা ৰাজ্য বহু ধন সোণ ॥
 তদন্তৰে আৰু এক কন্যা জন্ম ভৈলা ।
 ইন্দ্ৰসেনী নাম ৰাজ্য যতনে ৰাখিলা ॥
 দিনে দিনে বাঢ়ে তত বেন চন্দ্ৰকলা ।
 দেখি ৰাজ্য বাণী ভৈল আনন্দতে ভোলা ॥
 পুত্ৰ কন্যা পালে বাণী কৰিয়া যতন ।
 ৰাজকাৰ্য্য কৰে ৰাজ্য স্থিৰ কৰি মন ॥
 পুত্ৰবতে পালে প্ৰদা পশু কৰ্ম্মে বত ।
 ৰোগী তুংখা নাই কোমল মলৰ ৰাজ্যত ॥
 আপোন স্বপৰ্ম্ম ৰাজ্য পালি নিবন্তৰ ।
 ৰাজ্যক শাসিয়া যুগ ভূজয় অপাৰ ॥
 মলৰ কথাক আনে এহি মানে পুত্ৰ ।
 দেৱগণে বি কৰিলা বিবৰিয়া কণ্ঠ ॥

দেৱগণৰ সহিত কলিৰ সাক্ষাৎ ।

ভৈমী য়েবে নলক কৰিলা মালাদান ।
 দেৱগণ লাজ পাই ভৈলা অন্তৰ্দ্ধান ॥
 চলিল দেৱতাগণ অমৰ আশয় ।
 ঘাপৰ কলিৰ সমে পথে দেখা হয় ।
 বাত্ৰা শুনি দময়ন্তী হ'বে স্বয়ম্বৰা ।
 কল্যাক পাইবো বুলি চলি আসে হৰা ॥
 প্ৰণাম কৰিলা কলি দেৱতা চৰণে ।
 জিজ্ঞাসিলা কৈক যাহা মিলি চাৰিজন ॥
 দেৱগণে বোলে শুনা স্বৰূপ বচন ।
 দময়ন্তী স্বয়ম্বৰে গৈলো চাৰিজন ॥
 আশাসক নভজিয়া নলে ভজে পতি ।
 আবে নিজ স্থানে সবে যাওঁ শীঘ্ৰগতি ॥
 দেৱতাৰ নুখে শুনি প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ।
 ক্ৰোধত কলিৰ গাৱ কাষ্পে থৰ থৰ ॥
 দেৱতাক ত্যাগ কৰি নৰে ভজে পতি ।
 দেখিবো তাইক কেনে পতিব্ৰতা সত্তা ॥
 ইন্দ্রে বোলে শুনা কলি কোপ কৰা ক্ষমা ।
 নলক নেদিবা দুঃখ ধাৰ্ম্মিক অসীমা ॥
 অত্যন্ত কপটী কলি কথা নাহি শুনে ।
 কোন মতে হলে নলে এহিমাত্ৰ শুনে ॥

নলব সঙ্গত থাকি কলি অনুক্ষণ ।
 ছিদ্র চাই ফুবে সদা কপটী দুৰ্জ্জন ॥
 তথাপিতো নাহি কিছু পারে পাপলেশ ।
 হেনমতে অতিপাত দ্বাদশ ববিষ ॥
 একদিন দৈবযোগে নবপতি নল ।
 ভ্রমে কুদ্র শৌচ কবি নলৈলেক জল ॥
 পাইলেক যে ছল কলি দেখি পাপ লেশ ।
 নলব শরীৰে আসি কৰিলা প্রবেশ ॥

—:0:—

নলব শরীৰত কলিব প্রবেশ ।

কলি যদি প্রবেশিলা নলব শরীৰে ।
 ধৰ্ম্ম কৰ্ম্ম সব রাজা ত্যজিলা অচিবে ॥
 ভাগবত পাঠ আক দেৱতাৰ পূজা ।
 আনো নানা সদকৰ্ম্ম এড়িলন্ত রাজা ॥
 ব্যসনত আসক্ত ভৈলেক নবপতি ।
 কুআচাৰ পাপকৰ্ম্ম কুক্ৰিয়াত বতি ॥
 এড়িলা বার্ষিক পূজা আক শ্রাদ্ধ-শাস্তি ।
 বেস্তা কৰ্ম্ম কৰি নাশে যতেক বিভূতি ॥
 রাজাৰ পাপত রাজ্য গৈল অযোগতি ।
 বেদ পঠ করে শূদ্র বিশ্র ছন্নমতি ॥

আচাৰ বিহীন ভৈল যতেক ব্ৰাহ্মণ ।
 যাগ যজ্ঞ ব্ৰত আদি কৰিলা বৰ্জ্জন ॥
 মিছা প্ৰবঞ্চনায়ে যুড়িলা ৰাজ্যখন ।
 অনাচাৰী যত প্ৰজা হিংসয় ব্ৰাহ্মণ ॥
 গৰুমাৰি ছাগ বুলি হাটত বিকয় ।
 চোৰ চণ্ডালৰ একো নবহিল ভয় ॥
 অন্ন যোনী বিচাৰ নকৰে প্ৰজাগণ ।
 ছেগ চাই পৰদাৰ হৰে পৰধন ॥
 বেইতা স্বামীক এড়ি কুলৰ কামিনী ।
 বটুৱাৰ সহবাসে পুহাই যামিনী ॥
 শাস্ত্ৰীক মাৰে ঢকা বোলে বেটী বুড়ী ।
 বাপে পোৰে মাৰে জীৱে কৰে মৰামৰী ॥

—:0:—

নলৰ পাশা খেলা ।

নলৰ সোদৰ ভাই নামড পুৰুষ ।
 ব্ৰাহ্মণৰ ভেশ ধৰি কলি ছৰস্তুৰ ॥
 পুৰুষৰ পাশে গৈয়া কহিলা সত্ৰৰ ।
 শুনাহা পুৰুষ তুমি বচন আমাৰ ॥
 মই কলি তোমাক দিলোহো পৰিচয় ।
 তোক ৰাজ্য দিবো মই ভৈলোহো সদয় ॥

নলব শরীৰে মই কৰিলো প্ৰবেশ ।
 অচিৰে কৰিবো মই আৰ ৰাজ্য নাশ ॥
 পাশাখেলা পণ কৰি তাহাৰ সহিত ।
 জিকাইয়া দিবো মই জানিবা নিশ্চিত ॥
 কলিৰ মায়াতে ছন্ন পুষ্কৰ দুৰ্জ্জন ।
 ৰাজ্য ভুঞ্জিবাক তাৰ ভৈলৈক যে মন ॥
 কলিসমে পুষ্কৰ আসিলা তান বাসে ।
 নলৰ পাশক গৈয়া বোলে মূঢ়ভাষে ॥
 তযু সহ দদা আজি খেলিবোহো পাশা ।
 দেখো কেন কৰি তুমি কহা সত্যভাষ' ॥
 কলিৰ মায়াত ৰাজা বুদ্ধি বিপৰীত ।
 পাশা খেলা পাতিলেক সোদৰ সহিত ॥
 দ্বাপৰ ভৈলেক পাশা খেলা কৰে কলি ।
 পেলাৱে পুষ্কৰ পাশা জয়ৰাম বুলি ॥
 প্ৰথমতে কৈলাপণ ভণ্ডাৰৰ ধন ।
 সেই বাজি জিতিলেক পুষ্কৰ দুৰ্জ্জন ॥
 হাতি ঘোড়া দাস দাসী ৰথ সেনাগণ ।
 একে একে পুষ্কৰ জিনিলা তেতিয়া ॥
 দ্বুহুদ বান্ধৱ পাত্ৰ মিত্ৰ যত জন ।
 কেওৱে নোৱাৰিলে নলে কৰিতে বাৰণ ॥
 তেবে যত বন্ধুগণ একত্ৰ হইয়া ।
 শ্লাগী দময়ন্তীক যে নিবেদিল গৈয়া ॥

শুনাহা কুব্বঁকী আই কহো সত্য বাণী ।
 পাশাত মগন ভৈলা নল নৃপমণি ।
 ধন সোণ হাতৌ ঘোড়া যতেক সম্পতি ॥
 পাশাত হাবিলা রাজা ছয় ভৈল মতি ।
 যি হয় যুগুত বাণী কহা শীঘ্রগতি ॥
 পাখা যদি নিবর্ত্তায়া আনা নরপতি ।
 এতেক ভাবতী শুনি দময়ন্তী সত্য ॥
 শীঘ্রগতি চলি গৈলা নিষাদিত আতি ।
 কাকুতি মিনতি কত বুলিলা বচন ।
 কলিত আছন্ন রাজা নিদিলেক মন ॥
 শীঘ্রে কহাশ্রিত কবি ঢাকুনিয়া হিয়া ।
 অশ্রুপুংক বাণী গৈলাহা কান্দিয়া ॥
 ধাত্রীক সম্বোধি বাণী বুলিলা বচন ।
 সাধণিক ডাকি তুমি আনা এতিফল ॥
 অজ্ঞা পাই তেবে খাই চলিগৈলা বাশে ॥
 সাধণিক লগে লই আসিলা তুবশে ॥
 সাধণিক দেখি বাণী বুলিলা বচন ।
 সর্বনাশ হেতু পথ করিলা বাজন ॥
 পুত্র কন্যা দুই জনে দ্রবিত গমনে ।
 দাপাব ঘরত তুমি বাখা এতিফলে ॥
 পলম নকরা বথ আনা শীঘ্রগতি ।
 আজ্ঞা মাত্র বথখান আনিলা সাবধি ॥

বধত তুলিয়া কণ্ঠা পুত্র দুই জন ।
 পঠাইয়া দিলা তেবে বাপার ভবন ॥
 পুৰুষ সঙ্গ পাশা খেলি রাজা নল ।
 ক্রমে ক্রমে রাজা ধন হাবিলা সকল ॥
 ধসন ভূষণ আক বস্ত্র অলঙ্কার ।
 সকলো হাবিলা বাড়া নাহি কিছু আর ॥
 হাসিয়া পুৰুষ তেবে বুলিলা বচন ।
 দময়ন্তী বাণীক ইদান কৰা পণ ॥
 এতক শুনিয়া নল আবৃত্ত নয়ন ।
 গারহস্তে খসাইলেক রাজ আভরণ ॥
 একবস্ত্র পিন্ধি রাজা বাহিব জইলা ।
 অন্তেষ পূবত বাণী শুনিলোক পাইলা ॥
 অঙ্গর ভূষণ যত পেলাইলা খুলিয়া ।
 চলিলা রাজার সঙ্গে একবস্ত্রা জইয়া ॥
 ঢোল পিটি আঙ্গা দিলা দুবস্ত পুৰুষ ।
 আজি হস্তে ভৈলো মট নৈষধ ঈশ্বর ॥
 নলক আশ্রয় দিয়া বাথিলে যি জন ।
 সবংশে সহিত তাক কৰিবো মিথন ॥
 রাজ্যে রাজ্যে এহি অ'ঙ্গা প্রচার কৰিলা
 পুৰুষৰ ভয়ে কেওঁৰে নলে নবাখিলা ॥
 তিন বাত্রি ছিলা নল নগর ভিতর ।
 ভোক পিয়াসতে আতি ক্লান্ত কলেশ্বর ॥

নদী তীরে গৈয়া বাজা জল পান কবি ।
 অৰণ্যত প্রবেশ কৰিলা ধীৰি ধীৰি ॥
 বথতক্ৰ নয় জানা ইসংসার গতি ।
 সুখ দুঃখ ভুঞ্জে নব নাহিকে নিকৃতি ॥
 আজি আছে কালি নাই ঐশ্বর্য বিভূতি ।
 সাক্ষাতে দেখাছা নল নৈবধৰ পতি ॥
 সম্পদৰ বন্ধু অগ্নি হোৱে বহুজন ।
 বিপদৰ বন্ধু মাত্ৰ হোৱে ধৰ্ম্ম ধন ॥
 পূৰ্ণকামে বোলে ভাই সংসার অসার ।
 এতেকে নেড়াছা ধৰ্ম্ম কহো সাৰে সাৰ ॥

—————:():—————

দময়ন্তীৰ বন গমন ।

ছবি ।

দময়ন্তী লগে যায়, দেখি বোলে নল যায়,
 শুনা প্ৰাণেশ্বৰী মোৰ বাক ।
 একেভাৱে দুৰ্গম বন, বাঘ ভালুকৰ স্থান,
 আছে নানা বন্য জন্তু বাক ॥
 কোন কাৰ্য্যে যাইবা তুমি, আগে প্ৰিয়া চোৱা গমি;
 গৃহে থাকা সুখ ভোগ কৰি ।
 গৃহত নেথাকা যদি, বাপৰ ভৱনে গতি;
 কৰা প্ৰাণেশ্বৰী শীঘ্ৰ কৰি ॥

মহাক্ষয় পাইবা বনে, নাহি বাহা অকাষণে;

আসা যদি মোর মাথা খায় ।

প্রাণভো অধিকা তুমি, প্রতিজ্ঞা করিলে আমি;

সাক্ষী করি ইন্দ্র আদি দেব ॥

কান্দি কহে দময়ন্তী, তুরা বিনে মোর গতি;

নাহি আন শুনা প্রাণপতি ।

ইন্দ্র আদি দেবে তাজি ভোমাক আছোহৌ ভজি;

আবে কিয় নিদাকণ আতি ॥

ভোমার পাশেতে স্বর্গ, তবু পদে চতুর্দর্শ;

নবাঞ্ছোহৌ শবীৰ স্বখ ।

ভোমার স্মৃতে স্বখ, তবু দুঃখে মোর দুঃখ;

দাসী প্রতি নোহোরা বিমুখ ॥

চরণত ধবো মই, নেদা বাধা মহাপয়;

যাওঁ মই ভোমার সহিত ।

ভোমার দেখিলে মুখ, কোন ছাৰ স্বর্গ স্বখ;

নবাঞ্ছোহৌ তাক কদাচিত ॥

ভোমার বিহনে মোর, স্বর্গয়ো নবক ঘোষ;

শুনা শুভু কহিলো নিশ্চিত ।

একলে পাইবা ক্ষয়, অমণ্যত বহুমত;

মোক সঙ্গে লইবে উচিত ॥

বাণীৰ বচন শুনি, কহে নল নৃপমণি;

যত কহো নুশুনিল কাণে ।

কপালব যিবা আঁক, কোনে খণ্ডিবেক তাক;

অনুমতি দিলো আসা বনে ॥

পুকবব আভা পাই, ভিক্ষা কেহো নাহি দেয়;

ভোক পীয়াসতে দম্ভ কাণা ।

কিনো বিধতাব বাজী, পৃথিবীর বাজা আজি;

ভিক্ষা বিনে মবে শুকাইয়া ॥

যিবা ভাগ্য পুকবব, আক চৰিত্র ভিষীৰ;

বুঝিবাক নপাৰে দেয়তা ।

বিধি তৈলা বাম যাব, মহা কষ্ট হোৱে তাৰ;

ঈশ্বৰ বিনে নাহি ত্রাতা ॥

অনিভা সংসাৰ বস, নহবা ভাহাত বশ,

দেহা আজি আছে কালি নাই ।

ভিজ পূৰ্ণকাস্তে কয়, যদি চিন্তি দয়াময়;

বাম নাম বিনে গতি নাই ॥

—:0:—

নলৰ বনলৈ গমন ।

পদ । ভাৰ্য্যাক সঙ্গত লই নল মহামতি ।

লাঞ্জে অভিমাণে হুংখে বনে কৈলা গতি ॥

পৃথিবীত একছত্ৰী বাজা যেই ছিল। ।

দৈবৰ নিৰ্ব্বন্ধে তাৰ ভিক্ষা নিমিলিল ॥

অবগাত ভ্রমে বাজা ভোকতে বিহ্বল ।
 বহু ফলমূল বাজা বিছাৰি ন পাইল ॥
 যাক ভুঞ্জায় অন্ন প্রতি নিতে নিতে ।
 তৃপ্তি নহবে যাব দধি দুগ্ধ স্নাতে ॥
 ক্ষীৰখণ্ড পক্ষামৃত যাহাৰ আহাৰ ।
 ক্ষুধা ভূলা বহু ফল ভৈলেক তাহাৰ ॥
 নির্দয় নিষ্ঠুৰ কলি আতি ক্রুৰ মতি ।
 সম্ভোষ নভৈল কৰি এত লটি ঘটি ॥
 ভৈলা পক্ষী রূপ কলি সোণৰ বরণ ।
 নলৰ আগত আসি দিলা দৰ্শন ॥
 পক্ষী দেখি আনন্দতে গুণিলা বাজন ।
 মাংস তক্ষি পাখী বেচি পাইবো বহুধন
 ধৰিবাক উপায় গুণিয়া মনে মন ।
 পক্ষীর ওপৰে পেলাই কটির বসন ॥
 বস্ত্র লৈয়া উড়িলা মায়াবী বিহঙ্গম ।
 আকাশৰ পথে চলে কবিয়া বিক্রম ॥
 আকাশৰ হস্তে পক্ষী বুলিলা বচন ।
 আমি কলি স্বাপৰ বুলিয়া আবে জান ॥
 আমাসক ভাজি ভৈষী বৰিল তোমাৰে
 তাৰ সমুচিত ফল দিলো বাৰে বাৰে ॥
 বাজাত্ৰয় মতিহীন কবিয়া তোমাক ।
 দময়ন্তী সমে তোক পঠাওঁ বনক ॥

শুনি দময়ন্তীক বুলিলা রাজা নল ।
 শুনিলা কি প্রাণেশ্বরী বিহঙ্গম বোল ॥
 অন্ধে হকয়াইলা যেই সেই বস্ত্র নিল ।
 পক্ষীষ বচনে মোষ জ্ঞান হস্ত ভৈল ॥
 ভোমাষ আক্ষেপে কবে এতেক দুর্গতি ।
 মপাওঁ কলিষ আশ অস্তি খল মতি ॥
 এতেকতে হিন্ত বোলো শুনা প্রাণেশ্বরী ।
 এহি পথে ছলি যোরা অবস্থা নগরী ॥
 এহি পথে গৈলে পাইবা বিদর্ভ নগর ।
 শুনিয়া ভৈমীষ ভয়ে কম্পিলা অন্তর ॥
 কান্দিয়া কহিলা রাণী শুনা নবপতি ।
 তম্বু বাক্য শুনি মোষ স্থির নোহে মতি ॥
 রাজা নাম বনবাস বিবস্ত্র হইলা ।
 ক্ষুধা তৃষ্ণা মহা দুঃখ সাগরে ডুনিলা ॥
 সব পাসরিবা মই থাকিলে সংহতি ।
 মোক ভাঙিবাক কেনে চাহা মহামতি ॥
 ভাৰ্য্যা অবিহনে প্রভু নাহি হুপ লেশ ।
 আমাক ভাঙিলে বনে পাইবা বহু ক্লেশ ॥
 নল বোলে প্রাণেশ্বরী স্বরূপ বচন ।
 পৃথিবীত নাহি বন্ধু ভাৰ্য্যাব সমান ॥
 ভাঙিবাক পারো মই আপোন জীবন ।
 ভোক নাগ নকলিবো মই কদাচন ।

বাণী বোলে যদি মোক ত্যাগ নকরিবা ।
 বিদৰ্ভৰ পথ মোক কিয় দেখাইবা ॥
 এহিসে কাৰণে মোৰ চিন্তা যুক্ত মন ।
 তুমি এড়ি গৈলে মোৰ নিশ্চয়ে মৰণ ॥
 এক কথা কহো মই স্তনাহে ৰাজন ।
 বিদৰ্ভ নগৰে চলি যাও' তুইজন ॥
 তোমাক দেখিলে পিতা হইবে হৰষিত ।
 পূজিবক দেৱ তুল্য কৰি যথোচিত ॥
 নল বোলে চন্দ্ৰমুখী নোহে ইসময় ।
 এই বেশে মিত্ৰ গৃহে যাইবে নলাগয় ॥
 আপুনি জানাহা তুমি স্বয়ম্বৰ কালে ।
 স্বশুৰৰ ঘৰে গৈলো চতুৰজ দলে ॥
 আনে এই বেশে গৈলে হাসিবক মোক ।
 শত্ৰুগণে হাসিবক বন্ধু পাইবে শোক ॥
 পৰম বন্ধুৰ ঘৰে দৰিদ্ৰ যদি যারে ।
 নিশ্চয় জানিবা তাৰ মান হানি হোৱে ॥
 অনাহাৰে তপ মই কৰিবো কাননে ।
 তথাপিতো বন্ধু গৃহে নযাইবো কখনে ॥
 বাবম্বাৰ দময়ন্তী অনেক কহিলা ।
 তথাপিও নল ৰাজা তাক নুশুনিলা ॥
 যেই শাৰীখন বাণী পিন্ধিয়া আছিল।
 সেই বস্ত্ৰ তুমিও তেনে গাৰখনি কেলা ॥

এড়িয়া যাইব স্বামী ভয় করি মনে ।
 একখানি বস্ত্রক পিঙ্কিলা ছুয়ো জনে ॥
 বেগে চলিবাক নাবে চলে ধীরে ধীর ।
 তোক পিয়াসতে দোহে বিহ্বল শবীর ॥
 বৃক্ষৰ ডলত গৈয়া বসিল ছুজনে ।
 অন্ন জল নাহি আক ভ্রমণ কাননে ॥
 অতি ক্লান্ত কলেরব ভীম ডনয়াব ।
 সিতান পাতিয়া বাজা উক আপোনাৰ ॥
 গুৱাইলা অতি যত্নে বৃক্ষৰ ডলত ।
 বাজাক আঙ্কোলি ধৰি গুণিলা তহিত ॥
 একে সুকুমারী বহুদিন অনাহাৰ ।
 শোৱা মাত্ৰ নিদ্রা আসি লগ লৈলা তাৰ ॥
 দুহুফেন তুলা যাৰ শয্যা সুকুমল ।
 দাসায়ে সেৱয় যাৰ চৰণ কমল ॥
 সোণৰ বিছনা বাবে শবীর জুৰায় ।
 তথাপিতো যি জমীৰ নিদ্রা না আসয় ॥
 আবে বৃক্ষ তলে পড়ি ভৈলা অচেতন ।
 হায় ! হায় ! কিনো বিধি তৈলা নিদাকণ ॥

—:():—

দময়ন্তীক এড়ি নলৰ গমন ।

পদ । শবাব অস্থিৰ নল শোক সন্তাপতে ।
 নিদ্রা নাই বসি বাজা গুণিলা মনতে ॥

এই ঘোৰ অৰণ্যত তৈমী যদি থাকে ।
 দহিব অস্তৰ মোৰ আতি দুঃখ শোকে ॥
 ভ্যজিয়া কাননে আক যাওঁ স্থানান্তৰ ।
 মোক নেদেখিলে সতী সঙ্গে পথিকৰ ॥
 বাপৰ ঘৰত ভেবে কৰিবেক গতি ।
 দুঃখৰ সাগৰ হস্তে পাইবে মুকুতি ॥
 একলে এড়িয়া যাইবো ঘোৰ বনস্থল ।
 এহি চিন্তাতেসে মই ভৈলোহো বিহ্বল ॥
 ভপস্বিনী পতিব্রতা ভকতি আমাতে ।
 আন্ধ বল কৰে হেন নাই ত্রিজগতে ॥
 কলিত আছন্ন বাজা হত নিজ জ্ঞান ।
 কেন মতে ত্যজো আক গুণে মনে মন ॥
 একেখানি বস্ত্ৰ পিন্ধি আছে দুই জনা ।
 কেন কৰি ছিগ্গেঁ বস্ত্ৰ কৰে আলোচনা ॥
 বজাব কামনা বুজি কলি আসি ঝাস্তে ।
 ঋতুগন্ধপ ধৰি পড়ি থাকিলা আগতে ॥
 অস্ত্ৰক দেখিয়া বাজা হৰমিত ভৈলা ।
 মাজতে কাটিয়া বস্ত্ৰ দুখনি কৰিলা ॥
 তথা হস্তে ধীৰে ধীৰে গমন কৰিলা ।
 কতো দূৰে যাই বাজা উলটি আসিলা ॥
 দেখিলা বৈদৰ্ভী নিদ্রা যাবে অচেতন ।
 বিয়াকুল ভৈলা বাজা কৰিলা ক্রন্দন ॥

সিংহ ব্যাঘ্র সমাকুল এহি ঘোষ বনে ।
 কি গতি হুইবে প্রিয়া মোর অবহনে ॥
 হে সূর্য্য পরন চন্দ্র বনৰ দেৱতা ।
 তোমা সৱে বন্ধা কৰা মোহোৰ বনিতা ॥
 শৰত চন্দ্রৰ কান্তি দময়ন্তী মুখ ।
 কেন মতে এড়ো আক দিয়া বহু দুঃখ ॥
 কলি বশে নল ৰাজা হুইলা নিষ্ঠুৰ ।
 তথাপিভো ভৈলা ৰাজা আতি শোকাতুৰ ॥
 এতেক বুলিয়া ৰাজা কৰিলা গমন ।
 পুনঃ কতো দূৰ হস্তে আসিলা ৰাজন ॥
 কলিত আছন্ন ৰাজা হুই ফালে মন ।
 ভাৰ্য্যা স্নেহ এড়িবাক নপাৰে ৰাজন ॥
 দময়ন্তী মুখ চাহি পুনঃ বোলে বাক ।
 অনাথা কৰিয়া প্ৰিয়ে যাইবো তোমাক ॥
 যাৰ অৰ্থে আকিঞ্চন কৰে দেৱগণে ।
 মই নবাধমে তাক এড়ি যাওঁ বনে ॥
 কদাচিতো বিধি যদি হোৱে অনুকুল ।
 তেবেসে তোমাৰ সহ হব পুনঃ মিল ॥
 কলিবশে মন পুনঃ ভৈলেক চঞ্চল ।
 ভৈমীক এড়িয়া গৈলা নবপতি নল ॥
 নীঘ্ৰ বেগে চলি ৰাজা গৈলা ভেতিক্ষণ ।
 প্ৰবেশ কৰিলা গৈয়া দুৰ্ঘোৰ কানন ॥

বন পৰ্বে নলাখ্যান যেই জন শুনে ।
 অশেষ দুঃখৰ পাৰ হোৱে সেই জনে ॥
 ব্যাসৰ বচন আত নাহিকে সংশয় ।
 পদ বন্ধে বচি পূৰ্ণকাস্ত দ্বিজ কয় ॥
 নিদ্রা ভঞ্জে ৰূপস্বতী, পাশত নেদেখি পতি,
 দময়ন্তী মানিলা বিস্ময় ।
 ভয়তে কম্পিত তনু, বাহুগ্ৰাস্ত যেনে ভানু,
 ভূমিত পড়িলা মুচ্চা হুই ॥
 আছিলোহো এক সাত, কৈক গৈলা এড়ি নাথ;
 ভয়ে মোৰ স্থিৰ নোহে নতি ।
 শৰীৰ অৰণ্য মোৰ' দেখো ঘোৰ অন্ধকাৰ;
 তোমাৰ বিহনে প্ৰাণপতি ॥
 কৈক গৈলা প্ৰাণেশ্বৰ, ডাকো মই সকাঙৰ;
 দেখা দিয়া কবোহো মিনতি ।
 একে মহা ঘোৰ বন, তাতে হিংস্ৰ জন্তুগণ;
 চাৰি পাশে কৰে আৰ্ত্তৰাব ॥
 বাধি একাকিনী মোক, কৈক গৈলা পুণ্যলোক;
 দময়ন্তী হৃদয় বান্ধৱ ॥
 কোন মহা দোষে দোষী, ইহলোকে এই দাসী;
 কহা প্ৰভু তোমাৰ চৰণে ।
 কিয় ভৈলা নিদাকণ, কোঁৱা মোৰ প্ৰাণধন;
 জীওঁ আবে মই কোন প্ৰাণে ॥

তিন দিন অনাহারী,   মহাভুখে যাওঁ মরি;
গারত শকতি নাহি আর ।

কুমার চাক প্রায়,   মুণ্ড মোৰ ঘূৰি যায়;
দশো দিশ দেখো অন্ধকার ॥

মশকে দংশিলে যাক,   কৰা তুমি হাঁ ছতাস;
আবে কিয় ভৈলা নিদাকণ ।

তাজি সব দয়া মায়া,   বজ্রেৰে বান্ধিয়া হিয়া;
বনে গৈলা কিসৰ কারণ ॥

তাজি পিতৃ মাতৃ ভ্রাতৃ,   আক ভনয় হুহিত;
কেৱলে ভোমাক কৰি আশ ।

আসিলো অবণ্যে মই,   সুখ দুঃখ ভাগী হই;
আবে মোৰ ভৈল সৰ্বনাশ ॥

পতিব্রতা ধৰ্ম্ম ধৰি,   চৰণত সেৱা কৰি;
একে লগে বন্ধিবো দুজন ।

হেন আশা কৰি মনে,   সঙ্গক নেড়িয়া বনে;
গৃহ এড়ি কৈলো আগমন ।

যাতনা নসহে আর,   কহো বাণী সকাভৰ;
ক্ষমা কৰা প্রাণপতি মোৰ ।

লুকাইয়া আছা যদি,   দেখা দিয়া প্রাণ পতি;
প্রাণ মোৰ কৰে ধৰফৰ ॥

ছিন্দিয়া প্রণয় ডোৰ,   পাশ এড়ি গৈলা মোৰ;
আবে মই যাওঁ কৈক লাগি ।

তব্বসমে লতা যেনে,   আছিলোহো মই তেনে;
কিয় মোক কৰিলা অভাগী ॥

কণ্টকে বিক্ষিপ্তে পায়,   শক্তিহীন ভৈল গার;
কধিৰত লিপ্ত ভৈল দেহ ।

ভুমি কায়া মই ছায়া,   বুলি আছা কৰি নায়া;
কোন দোষে এড়া আবে নেহ ॥

প্রতিজ্ঞা কৰিলা পূৰ্বে,   সাক্ষী কৰি সৰ্বদেৱে;
মোক নছাড়িবা কদাচম ।

প্রাণত অধিক কৰি,   হৃদয়ত থাকি ধৰি;
ধৈৰ্য্য এড়া নেদেখিলে ক্ষণ ॥

ধাৰ্ম্মিকৰ চূড়'মণী   পণ্ডিতৰ অগ্রগণী;
ভূপতিৰ শ্ৰেষ্ঠ শিৰোমণি ।

কি কাৰণে আজি মোক,   দিলা এহি মহা শোক;
বনে মোক কৰিলা দুঃখিনী ॥

ইন্দ্র আদি দেৱে তাজি,   তোমাক আছোহো ভজি;
কৰা কৃপা কৰুণা সাগৰ ।

তবু পুত্ৰ কন্যা দুই,   সোণৰ পুতলি প্ৰাই;
অনাথ ভৈলোক আজি ঘোৰ ॥

বিপুল ৰাজ্যৰ ভাৰ,   তাজি ভৈলা দিগম্বৰ;
আবে প্ৰভু ত্যজিলাহা মোক ।

শুনা দেৱৰ পুৰুষ,   সিদ্ধ মনোৰথ তোৰ;
নিৰাপদে ভুঞ্জা ৰাজ্য সুখ ॥

বাঘ ঘোঙ্গ সিংহ গঁড়,   করে আন্তর্য্যাব ঘোষ;

আগতে ওলাই বাবম্বাৰ ।

শব্দ শুনি ভয়ঙ্কর,   গার কাম্পে থর থর;

দেখি ধাতু উড়ি যাই মোৰ ॥

বন জন্তু খাই মাৰে,   একাকিনী পাই মোৰে;

বক্ষা কৰা নোহোৱা নিৰ্দয় ।

তযু শয়্যাব সঞ্জিনী,   অবগত একাকিনী;

বন জন্তু হাতে প্রাণ যায় ॥

তোমাৰ বিহনে মোৰ,   লোতক বহে নেত্রৰ;

ধূলিত ধূসৰ কলৈৱৰ ।

মুখত ধৰিয়া মুখ,   সাম্পটি ধৰিয়া যাক;

ভুক্তপাশে বান্ধি গলা যাৰ ।

সতঞ্চ নয়নে চাসি,   মুখত মিছিকি হাসি;

অন্তরক তুঘি আছা যাৰ ॥

ঘর্ম্ম বিন্দু দেগি যাৰ,   কৰা তুমি 'হাহাকাৰ';

আবে তাৰ বক্তান্ত শৰীৰ ॥

যাক নেদেখিলে ক্ষণ,   চাকইৰ বিহনে যেন;

চকোৱা কৰয় ধৰফৰ ।

হেন তযু প্রণয়িনী,   ভৈলে আবে অনাথিনী;

দেখা আসি প্রাণৰ ঈশ্বৰ ॥

শুনা বন দেৱী অই,   মিনতি কৰোহো মই;

কহা কোন পথে গৈলা পতি ।

শুনা দেৱতা পৱন,   জগতৰ তুমি প্ৰাণ,
সৰ্ববস্থানে কৰা তুমি গতি ॥

অধীনীক কৃপা কৰি,   দিয়া স্বামীৰ বাতৰি;
কৈক গৈলা প্ৰাণনাথ মোৰ ।

শঙ্কৰহ নাম তোৰ,   মোৰ আন্তৰায় ঘোৰ;
লৈয়া যাহা পতিৰ কাশৰ ॥

শুনা সভাসদ যত,   কহো লেছাৰীৰ পদ;
পাছে ভৈমী যি কৰ্ম্য কৰিলা ।

এড়ি সৱে আন কাম,   বোলা ডাকি ৰাম ৰাম;
যাৰ নামে পাপী উদ্ধাৰিলা ॥

লেছাৰী ।

ভীমৰ নন্দিনী সুবদনী,   স্বামীৰ কপক মনে গুণি;
বিনাইয়া হিয়া গুণি কান্দে বহুতৰ ।

কণ্টকে বিক্ৰিয়া কৰে খুন;   ক্ষণে কান্দে সতী ক্ষণে মোন;
অশেষিয়া প্ৰাণপতি ফুৰে নিবন্তৰ ॥

উজুটী খাইয়া পৰে বনে,   গাৱত কধিৰ ত্ৰয়ে ঘনে;
ক্ষণে অচেতন ক্ষণেকে হোৱে কাতৰ ।

মূৰ্চ্ছিতা দেৱী পড়ি মাটীত,   ধূলিৰে সৰ্বাক্ষ ধূসৰিত;
চেতন লভিয়া পুনঃ কৰে ধৰকৰ ॥

কৈক গৈলা নাথ এড়ি মোক, তোমাৰ বিহনে পাওঁ শোক;
এহিবুলি দময়ন্তী কান্দে ভূমে পৰি ।

হেনকালে এক অজাগৰ, ফেট তুলি আতি ভয়ঙ্কৰ;

মুখ মেলি গিলিবাক ধায় শীঘ্র কৰি ॥

থোসিবাক চলে কাল ফণী, দেখি কম্পি ভয়ে সুবদনী;

নিচুকি থাকিলা যেন চিত্ৰৰ পুতলা ।

ভুজঙ্গে ধৰিয়া মাৰে খাই, বন্ধা কৰা মোক নল বাই;

পুত্ৰবৃত্তী ভাৰ্যা তযু কাতৰে ডাকিল ॥

সৰ্পে দংশে মোক নাহি খেদ, অন্তকালে মই ভৈলো ভেদ;

এহি চিন্তাতেসে আবে যাবে মোৰ প্ৰাণ ।

হেন কালে এক ব্যাধপুত, ধনু তীক্ষ্ণ শৰ কৰি যুত;

সৰ্পক টোৰ্হাই এড়িলেক তীক্ষ্ণ বাণ ॥

খণ্ড খণ্ড কৰি কাটি সাপ, বুলিলা কণ্ঠা নকৰা তাপ;

স্থিৰ হোৱা নাহি সৰ্প ভয় আছো মই ।

কাটিলো সৰ্পক দেখা তুমি, ভজা মোক আবে সুবদনী;

লইয়া ঘৰক যাওঁ কান্ধত চড়াই ॥

—————:0:—————

ব্যাধৰ প্ৰতি দময়ন্তীৰ শাপ ।

ব্যাধ বোলে কিয় তুমি ভ্ৰমা অকাৰণে ।

ঘৰক চলাহা মই ৰাখিবো যতনে ॥

চৰণক সেবি মই হইবো কিস্কৰ ।

যেৱে যিবা আজ্ঞা দিবা পালিবো সত্ৰ ॥

মোৰ সঙ্গে দ্বন্দ্ব কৰি প্ৰিয়সী আমাৰ ।
 মোক এড়ি গৈয়া পতি ভজিলেক আৰ ॥
 অৱৈখ্য হৰিণ মই মাৰো দিনে দিনে ।
 গেলি পচি যাই মাংস ভাৰ্যা অবিহনে ॥
 হাতে বসি মংস বেচে নাই হেন জন ।
 এতেকতে চলা তুমি আমাৰ ভৱন ॥
 আপুনি মাৰিয়া জন্তু হাটত লইয়া ।
 আধা মূলি কৰি যেনে তেনে আসো দিয়া ॥
 মাৰিবো হৰিণ মই তুমি বেচা বসি ।
 দুনা লাভ হব কহো শুনাহা ৰূপসি ॥
 অকাৰণে অৰণ্যত ভ্ৰমা একাকিনী ।
 আহা প্ৰিয়া মোৰ ঘৰে হুইবাহা মৈনী ॥
 শুভদিন তৈল দুঃখ নেভাবিবা মনে ।
 সুখতে বঞ্চিতা সদা মোহোৰ ভৱনে ॥
 ব্যাধৰ স্বভাব দেখি ভীমৰ নন্দিনী ।
 মুগুত পড়িল বজ্ৰ কাম্পে দেহাখানি ॥
 হাত যোড় কৰি ব্যাধে কৰে নিবেদন ।
 তুমি মোৰ বাপ নকহিবা কুবচন ॥
 অজাগড়ে মাৰি তুমি প্ৰাণ দান দিলা ।
 সি কাৰণে ব্যাধ তুমি মোৰ পিতৃ তৈলা ॥
 এতেক শুনিয়া ব্যাধ ক্ৰোধত জ্বলিলা ।
 বান্ধি ধৰি নিবো তোক বচন বুলিলা ॥

বিকট আকাৰ ব্যাধ বেগে গৈলা খেদি ।
 দেখি সতী কন্যাৰ কম্পবে লৈলা হৃদি ॥
 মুচুৰি মুচুৰি বুলি হুসকি চলিলা ।
 অভয়াক এক চিন্তে চিন্তিবে লাগিলা ॥
 শঙ্কটত পড়ি দেবী নেদেখি উপায় ।
 আকুল হুইয়া ভৈমী ডাকে অভয়ায় ॥
 দুৰ্গতী নাশিনী দুৰ্গা বাখাহা আমাৰে ।
 কৃপা কৰি কৰা পাৰ দুৰ্ঘোৰ সংসাৰে ॥
 তোমা বিনে নাহি আই মোৰ আজি গতি ।
 ব্যাধৰ হাতত বক্ষা কৰা ভগৱতী ॥
 বাৰে বাৰে অৱতাৰ ধৰি পৃথিবীত ।
 অন্তৰক বধি পালি আছাহা জগত ॥
 দুৰ্ভাগ্যৰ বাধে মোৰ ধৰ্ম্ম নষ্ট কৰে ।
 শৰণ লৈলোহো মাতৃ বাখাহা আমাৰে ॥
 তোমাৰ চৰণে যদি থাকে মোৰ বতি ।
 যত্বেপি নলত মোৰ থাকয় ভৱতি ॥
 সাক্ষী থাকা চন্দ্ৰ সূৰ্য্য আৰু দেৱগণ ।
 বিনা দোষে ধৰ্ম্ম লভেব ব্যাধৰ নন্দন ॥
 যদি সত্য হোৱে চন্দ্ৰ সূৰ্য্য দিবা ৰাতি ।
 যদি কদাচিতো হওঁ পতিব্ৰতা সতী ॥
 মোৰ শাপে ভস্ম হোক ব্যাধৰ তনয় ।
 অব্যৰ্থ সতীৰ বাক্য খণ্ডন নহয় ॥

ভস্ম ভৈলা তেতিহুগে ব্যাধ কলৈব ।
 পোড়া জুমুখিৰ প্ৰায় ভৈলন্ত আকাৰ ॥
 সতীৰ চৰিত্ৰ জানা অপূৰ্ব কাহিনী ।
 পদবন্ধে ভণে পূৰ্ণ স্মৰিয়া ভৱানী ॥
 শুনিলে লভয় নব আতি দ্বিবা জ্ঞান ।
 কলি ভয় নাহি থাকে স্বৰূপ বচন ॥
 অবগ্য পৰ্বৰ কথা নলব চৰিত্ৰ ।
 পুণ্য কথা ভাৰতৰ শুনিলে পবিত্ৰ ॥

—:0—

দময়ন্তীৰ সুবাহুৰ মগৰে গমন ।

নদনদী কণ্টক পৰ্বত ঘোৰ বনে ।
 বাতি দিনে চলি যাবে নিৰাতঙ্ক মনে ॥
 জুখায়ে তুফায়ে আতি বদন মলিন ।
 হেন মতে অবগ্যত ভ্ৰমে কতো দিন ॥
 একদিনা দৈব যোগে দেখে নদী কুলে ।
 বাণিজ্যৰ দ্ৰব্য লই বহু লোক চলে ॥
 ভৈমীক দেখিয়া সবে বিস্ময় হইলা ।
 ডাকিনী যুগুতী বুলি ভয়তে পলাইলা ॥
 ভাসম্বাৰ মথো জ্ঞানবন্ত একজন ।
 স্নান কৰি জিহ্বাসিলা স্থিৰ কবি মন ॥

ক্ষণে হাসা ক্ষণে নাচা বাউলী ছইয়া ।
 বান্ধসী পিণাচী কিন্ধা মানুষৰ জায়া ॥
 কোন তুমি কিয় ভ্ৰমা নিজান কাননে ।
 সত্য পৰিচয় তুমি দিয়া এতিক্ষণে ॥
 দময়ন্তী বোলে নোহো পিণাচী বান্ধসী ।
 স্বামীক বিচাৰি ফুৰো মই যে মানুষী ॥
 অবণ্যৰ মধ্যে স্বামী এড়ি গৈলা মোক ।
 সন্তো সন্তো কোৱা যদি দেখিয়াছা তাক ॥
 এতেক শুনিয়া বোলে বণিক নন্দন ।
 ডোত বিনে এহি বনে নাহি দেখো আন ॥
 ছেদি বাজ্যে যাওঁ আমি বাণিজ্য কাৰণে ।
 আসা আমাৰ লগে যদি ধৰে মনে ॥
 আশ্বাস পাইয়া তেবে চলিলা সংহতি ।
 পথত হস্তীয়ে পাই কৰে লটিঘটি ॥
 বৃক্ষত উঠিয়া সতী বঞ্চিলা বজনী ।
 পৰদিনে ছেদি বাজ্যে প্ৰবেশিলা ধনী ॥
 কান্দি কান্দি কৰে ভৈৰৱী নগৰে প্ৰবেশ ।
 বসন নাহিক অঙ্গে পাগলিনী বেশ ॥
 মনে মনে দময়ন্তী কৰয় ভাবনা ।
 মাতৃৰ ভগিণী মোৰ সুরাহা অক্ষনা ॥
 নৰিবোহো কিছু কাল মাসীদেৱী ঘৰে ।
 নতুবা মাগিয়া ভিক্ষা খাইবো ঘৰে ঘৰে ॥

এতেক গুণিয়া ভৈমী কৰিলা গমন ।
 ধূলাতে মলিন দেহা বিবৰ্ণ বদন ॥
 ভস্মত ঢাকিয়া যেন স্নবৰ্ণৰ লতা ।
 দাসী মুখে ইলাবতী গুণিয়া বাবতা ॥
 লিগিৰী পঠাই আনে অন্তেষ পুৰত ।
 পৰিচয় জিজ্ঞাসিলা বাণী যথোচিত ॥
 কাহাৰ নন্দিনী তুমি কাহাৰ গৃহিণী ।
 কিয় পাগলিনী ভেয়ে ভ্রমা একাকিনী ॥
 দময়ন্তী বোলে শুনা কহো বাণী আই ।
 বৈদৰ্ভীৰ সহচৰী আছিলোহো মই ॥
 পতি সনে গৈলা ভৈমী এড়ি ৰাজ্য আশা ।
 পুৰুষে কৰিলে মোৰ এনুৰা দুৰ্দশা ॥
 এতেক বুলিয়া সতী কৰিলা বোদন ।
 আশ্বাস কৰিলা বাণী বুলি স্মৰণ ॥
 নেকান্দাহা কহা তুমি চিত্ত কৰা স্থিৰ ।
 তবু তুমি দেখি মোৰ বিদৰে শৰীৰ ॥
 ইলাবতা বোলে শুনা বচন আগাৰ ।
 মোৰ ঘৰে থাকা তুমি শঙ্কা নাই আৰ ॥
 ভৈমী বোলে যদি আই ভৈলাহা সদয় ।
 তেবেসে থাকিব পাৰো তোমাৰ আলয় ॥
 পুৰুষৰ সঙ্গে মোৰ নুহিবে কখন ।
 পুৰুষৰ পাশক ন যাইবো কদাচন ॥

উচ্ছৃঙ্খল ন পৰ্শিবো পদে নেন্দো হাত ।
 এহি ব্রত আছে মোৰ কহিলো তোমাত ॥
 সেহিমতে থাকা বুলি ভৈমীক কহিয়া ।
 ডাকিলা সুনন্দা নামে আপোন তনয়া ॥
 বাজবাণী বুলিলেক তনয়াক মাতি ।
 সখী কৰা আই তুমি এইৰ সংহতি ॥

—:0:—

নলৰ খেদ ও কৰ্কোটকৰ দংশন ।

ভাৰ্য্যা এড়ি নল, ভৈলাহা বিহ্বল,
 চলিলন্ত শীঘ্র পারে ।
 বায়ুবেগে ধাইলা পিছে নচাহিলা,
 শ্রমে জল বহে গাবে ॥
 কিছূ দূৰ গৈয়া, বিয়াকুল হইয়া,
 শীৰে কৰাঘাত হানে ।
 কি কৰিলো হাঁয়, ত্যজিয়া ভাৰ্য্যায়,
 আবে পুড়ি মৰো প্রাণে ॥
 অসামান্য কন্যা, কপে গুণে ধন্য,
 দেবতা ইচ্ছিলে যাক ।
 নভজি দেৱক, ভাজলেক মোক,
 কোন্ দোষে ত্যজো তাক ॥

বাক্কে তিনি দিন,   আহাৰ বিহীন,
নিদ্রাযুক্তা পতিব্রতা ।

পাষণৰ হৃদি,   বাক্কে মোৰ বিধি,
নলৈলো তাৰ বাৰতা ॥

বিনাইয়া নল,   গৈয়া সেহি স্থল,
দময়ন্তী নাহি পায় ।

দ্রশ্যো দিশ শূন্য,   নল ভৈলা ক্ষুন্ন,
ভূমে পড়ি মূৰ্চা যায় ॥

কৰে বহু খেদ,   হিয়া ভৈল ভেদ,
মই পৰম নিষ্ঠুৰ ।

ভলে পড়ি মৰো,   ছুঃখ পৰিহৰো,
শোকক কৰোহো দূৰ ॥

এত চিন্তি ৰায়,   মৰিবাক ৰায়,
শুনিলন্ত আৰ্ত্তধ্বনী ।

শুনা পুণ্য শ্লোক,   বক্ষা কৰা মোক,
ৰাখা প্রাণ নৃপমণি ॥

দাবানলে মই,   নিস্তাৰাহা ৰাই,
কীৰ্ত্তি ঘূষিব জগত ।

শুনি দয়াময়,   দিলন্ত অভয়,
মোক 'কোনে দিয়া মাত ॥

মা ভয় মা ভয়,   দিলোহো অভয়,
কোন তুমি অগ্নি মাৰ ।

শুনি কর্কোটক,   মাতিলা নলক,
কর্কোটক সৰ্পৰাজ ॥
নাৰদৰ শাপে,   পুড়ি মৰো তাপে,
শুনা শুনা নৃপমণি ।
দেখি ত্যু মুখ,   অস্ত ভৈল দুঃখ,
শাপাস্ত কহিলা মুনী ॥
বিলম্ব ন কৰা,   সহৰে উদ্ধাৰা,
পুড়ি মৰো দাবানলে ।
পৰ্বত আকাৰ,   দেহা ভয়ঙ্কৰ,
নিয়া ধৰি তুলি বলে ॥
শূনি নৰপতি,   গৈয়া শীঘ্ৰগতি,
সৰ্পক কক্কত লই ।
অনলৰ হন্তে,   আনিলা তুষ্টে,
সৰ্পক কৈলা নিৰ্ভয় ॥
পাইয়া অভয়,   নাগবৰ কৰ,
তাৰিলা মোক ইবাৰ ।
উপকাৰ মানি,   দেখা নৃপমণি,
সাধো তোৰ উপকাৰ ॥
এতেক কহিয়া,   নলক ধৰিয়া,
দংশিলন্ত ফণিবাজ ।
ৰাজা বোলে ভাল,   তুমি মহা কাল,
প্ৰাণ আছে ভৈল বাজ ॥

সাধিয়া স্বকস্ম,   প্রকাশি স্বকস্ম,
কৰিলা মোক দংশন ।

তুমি মহা খল,   দিলা প্রতিফল,
মোর হস্তে পায় প্রাণ ॥

নাহি দোষ তোৰ,   স্তাব জাতিৰ,
অকৃতজ্ঞ খল জাতি ।

বোলে নাগপতি,   নেতাবা দুৰ্গত,
কৈলো উপকাৰ আতি ॥

তযু দেহে কলি,   মৰিবেক জ্বলি,
কাল কুটৰ জ্বলায় ।

তোমাক এড়িয়া,   যাইবে চলিয়া,
নকৰিবা কিছু ভয় ॥

কুৎসিত আকাৰ,   ভৈলা নববৰ,
দেহা দেখা আপোনাৰ ।

দুখৰ সময়,   শোভা নাহি পায়,
সুলক্ষণ কলৌষ ।

এহি বেশে আবে,   যৈত তুমি যাবে;
কেওঁৰে নিচিনিব ভূপ ।

এতেকতে মই,   চিন্তিয়া উপায়;
দংশিয়া কৈলো কুকপ ॥

শুনা উপদেশ,   ধাৰ্ম্মিক নবেশ;
অযোধ্যাত কৰা গতি ।

ৰাজা স্বতুপৰ্ণ,   পালে চতুৰ্বৰ্ণ;
 বঞ্চাহা ছয়া সাৰথী ॥
 বৈদৰ্ভী ৰূপসী,   তোমাৰ প্ৰিয়সী,
 আৰু পুত্ৰ কন্যা দুই ।
 অচিৰে পাইবা,   নিশ্চয়ে জানিবা;
 নেমানা ৰাজা সংশয় ॥
 স্মৰিবাহা মোক,   পাইবা ৰূপক,
 ৰাজ্যও পাইবা পুনঃ ।
 এতেক কহিয়া,   বস্ত্ৰ এক দিয়া;
 নাগ ভৈলা অন্তৰ্ধান ॥
 উমাকান্তাজ,   পূৰ্ণকান্ত দ্বিজ;
 ভণে বন্দি কৃষ্ণপদ ।
 কৰ্কেটক গুণ,   যি কৰে ভ্ৰমণ
 নহৰে তাৰ আপদ ॥

:0:

ঋতুপৰ্ণ বাজাৰ দেশত নলৰ প্ৰবেশ।

কানন ত্যজি বায়,   ধীরে ধীরে চলি যায়;
 অযোধ্যাত ভৈল উপনাত ।
 তৈতে ঋতুপর্ণ বজা,   মহানব মহা তেজা;
 জ্ঞানী দানী সুধীর চবিত ॥

পাণ্ডিতে বেটিছে সভা, ইন্দ্র সভা জিনি শোভা

শান্ত্রৰ প্ৰসঙ্গ ৰাত্ৰি দিন ।

মহা মহা বীৰগণ, কৰে নানা আলোচন;

আৰু কত বহিছে প্ৰবীণ ॥

নটীয়ে কৰিছে নৃত্য, চাৰি পাশে বেটি ভৃত্য;

চামৰেৰে কৰে সমীৰণ ।

খেত ছত্ৰ ধৰে শিৰে, ভাটে যে ভটিমা পড়ে;

ৰাজকাৰ্য্য কৰে আলোচন ॥

ই সময়ে নলৰাজ, আসিলা সভাৰ মাজ;

ছিন্ন বস্ত্ৰ মলিন আকাৰ ।

দেখি ঋতুপৰ্ণ ৰায়, সমাদৰে বহুৱাই;

জিজ্ঞাসা কৰিলা সমাচাৰ ॥

কৈত ধাম কিবা নাম, হেথা আছে কি সকাম;

আৰু তুমি হোৱা কোন জাতি ।

নল বোলে নৰপতি, কহো মোৰ গুড়ি আঁতি;

শুনা ৰাজা মোহোৰ মিনতি ॥

আছিলো নলৰ ৰাজ্যে, নিযুক্ত সাৰথী কাৰ্য্যে

শ্রুত জাতি নামত বাহক ।

নলৰাজা গৈলা বনে, ভৈলো দুঃখী সিকাৰণে;

পুৰুষেও দুঃখ দেই মোক ॥

যদি ৰাখা থাকো মই, অশ্বগণে ৰাখো গই;

শুনা ৰাজা কৰোহো মিনতি ।

মই চলাইলে বথ ছয় মাসেকবে পথ;
 ছয় দণ্ড কালে করে গতি ॥
 বাহুব কথ্য শুনি, হরষিত নৃপমণি;
 আশ্বাসিয়া বাখিলা তাহাক ।
 যত অশ্বপাল মোৰ, অধীনে থাকিব তোৰ;
 আজি ধৰি ভাৰ দিলো তোক ॥
 দ্বিজ পূৰ্ণকাস্ত নাম, ডিবকগড়ত ধাম;
 পদছন্দে ভণিলা আখ্যান ।
 শুনা সভাসদ লোক, বাম নাম ঘুৰিয়োক;
 নাহি আত পৰে পুণ্য আন ॥

ঋণ দিন অৰণ্যত ভ্রমি নানা ক্লেশে ।
 অসোধ্যাত বধে নল অতি দীন বেশে ॥
 অন্ন জন মুকচয় পত্নীক ভাবিয়া ।
 দিবা বাত্ৰি চিন্তে কৈক গৈল মোৰ প্ৰিয়া ॥
 নেজানোহো কি কৰিলা মোৰ অবিহনে ।
 অনাহাৰে একাকিনী আছে কোন স্থানে ॥
 ভয়ঙ্কৰ সিংহ ব্যাঘ্ৰ সমাকুল বনে ।
 মই নবাধমে ভেবে এড়িলো কি মনে ॥
 পতিব্ৰতা পুত্ৰবতী অনুবক্তা মোত ।
 হেন ভাৰ্যা এড়ি জীৱন্ততে মৃত্যুৱত ॥

দময়ন্তীৰ উদ্দেশ ।

ভাৰ্যা সজে গৈলা নল অৰণ্য ভিতৰ ।
 চৰ মুখে বান্ধা শুনে ভীম নৰবৰ ॥
 শোকত ব্যাকুল আতি ভীম মহামতি ।
 সহস্ৰ সহস্ৰ দ্বিজ আনে শীঘ্ৰগতি ॥
 দ্বিজগণ প্ৰতি ৰাজা বুলিলা বচন ।
 নল আৰু দমইৰ কৰা অশ্বেষণ ॥
 সন্ধান কহিবে মোক পাৰে যেই জনে ।
 তুমিহে তাহাক মই নানা বত্ন ধনে ॥
 এহি বুলি দ্বিজগণে মেলানি কৰিলা ।
 আজ্ঞা মাত্ৰে বিপ্ৰগণ দেশে দেশে গৈলা
 স্ত্ৰেদেৰ নামত দ্বিজ ভ্ৰমি নানা দেশ ।
 সুবাহু ৰাজ্যত গৈয়া কৰিলা প্ৰবেশ ॥
 কিছুদিন থাকি তৈত পাইলা উদ্দেশ ;
 ৰাজগৃহে আছে ভৈষ্মী লিগিৰীৰ বেশ ॥
 ৰাজ গৃহে গৈয়া তেবে দ্বিজ বিচক্ষণ ।
 সৈবিক্ৰিৰ পাশে যাই কৰে নিবাস ॥
 চন্দ্ৰাননা স্ত্ৰলোচনা দীৰ্ঘ মুক্তকেশী ।
 পীনোন্নত পয়োধৰা সুনাসা স্ত্ৰবেশী ॥
 অনুপম কপ গুণ দেখিয়া ব্ৰাহ্মণ ।
 জানিলা বৈদৰ্ভী এহি ইথে নাহি আন ॥

স্বামীৰ বিচ্ছেদে ক্ষণা বিবৰ্ণ বদন ।
 গুণি ভাবি বিপ্ৰে ভেবে বুলিলা বচন ॥
 শুনা আই মই হওঁ ভাতৃ সখা তোৰ ।
 তোমাক চাহিয়া ভ্রমো দেশ দেশান্তৰ ॥
 তযু পুত্ৰ কন্যা দুটি আছয় কুশলে ।
 তোৰ অৰ্থে পিতৃ মাতৃ তিতে নেত্রজলে ॥
 এতেক কহিলা যদি সুদেব ব্রাহ্মণ ।
 উচুপিয়া ভৈমী ভেবে যুড়িলা ক্রন্দন ॥
 বার্তা শুনি রাজবাণী শীঘ্ৰগতি আইলা ।
 কাহাৰ তনয়া এহি ব্রাহ্মণে সুধিলা ॥
 যদি কিছু জানা মোক কোৱা বিজবৰ ।
 শুনিয়া সুদেব ভেবে কৰিলা উত্তৰ ॥
 বিদৰ্ভ ঈশ্বৰ ভীম ৰাজ্যৰ দুহিতা ।
 নৈষধৰ পতি নল ৰাজ্যৰ বণিতা ॥
 নল ৰাজ্য ৰাজ্য ধন পাশ্যাত হাৰিলা ।
 ভাৰ্য্যা সঙ্গে লই ৰাজ্য অৰণ্যে পৰিলা ॥
 বার্তা শুনি শোকাতুৰ বিদৰ্ভ ৰাজন ।
 দেশ দেশান্তৰে পাঠাই যত বিপ্ৰগণ ॥
 মোৰ ভাগ্যে তযু গৃহে আক দেখা পাইলো ।
 ভ্ৰবৰ মধ্যত তিল দেখিয়া চিনিলো ॥
 এত শুনি ৰাজমাও আসি আগ বাঢ়ি ।
 কোলাত ভৈমীক লৈয়া বোলে কৰি কৰি ॥

এতকাল ছদ্ম কৰি আছা মোৰ ঘৰে ।
 পৰিচয় কিয় আই নিদিলাহা মোৰে ॥
 তোমাৰ জননী হোৱে মোৰ সহোদৰা ।
 সূদাম ৰাজাৰ কন্যা বাই ভগী মোৰা ॥
 আপোনাৰ বুলি জানা এহি ৰাজ্যধন ॥
 এতবুলি বৈদৰ্ভীক কৰিলা চুম্বন ।
 শুনি দময়ন্তী তেবে প্ৰণাম কৰিলা ॥
 বিনয় বচনে তাক কহিব লাগিলা ।
 পিতৃ মাতৃ হীন দুটি পুত্ৰ কন্যা আছে ॥
 জনক জননী মোৰ শোকে মৰিয়াছে ।
 আশ্ৰিত কৰা মাসি মোক কৰোহো গমন ।
 শুনি ৰাজবাণী আশ্ৰিত দিলা তেতিক্ষণ ॥
 দিব্য বস্ত্ৰ অলঙ্কাৰে কৰিয়া সূৰেশ ।
 দিব্য ৰথে তুলি পাঠাই দিলা নিজ দেশ ॥
 সূদেৱ ব্ৰাহ্মণ সঙ্গ চলিলা তখন ।
 আনন্দত ভাবে বিপ্ৰে পাইবো বহু ধন ॥
 ভীম পত্নী শুনে গৃহে আসিল তনয়া ।
 মুক্ত কেশে ধাইলা ৰাণী বিয়াকুল হৈয়া ॥
 পিতৃ মাতৃ পুত্ৰ কন্যা কৰে সন্তাষণ ।
 বার্তা শুনি আসিলেক যত বন্ধুগণ ॥
 এহি মতে ভীম সূতা পিতৃৰ ভৱনে ।
 সন্তত শুখাৱে প্ৰাণ নলৰ বিহনে ॥

শয়নে সপোনে মনে নাহি কিছু সুখ ।
 বিবলে বসিয়া ভৈমী নিভো করে শোক ॥
 বিবহ অনল যাব হৃদয়ত জ্বলে ।
 নহরে শীতল সেই চন্দন ঢালিলে ॥
 বিদৰ্ভত বঞ্চে ভৈমী নাহি সুখ শাস্তি ।
 একদিনা মাতৃক মাতিলা দময়ন্তী ॥
 জীৱন্ততে মৰা মই শুনা মাতৃ মোৰ ।
 কেবলে আছয় দেহা কাৰণে নলৰ ॥
 অবগ্যত তিন দিন বৈলো অনাহাবে ।
 স্তূৰিবিলে সেহি কথা মোৰ প্রাণ যবে ॥
 নিশ্চয় নলৰ যদি নপাওঁ উদ্দেশ ।
 অগ্নিৰ মাজত মই কৰিবো প্রবেশ ॥
 কণ্ঠ্যৰ কথাত বাণী বিষাদিত জ্বয়া ।
 বজাক কহিলা দেবী কান্দিয়া কান্দিয়া ॥
 শুনা শুনা নবপতি মোৰ নিবেদন ।
 নল বিনে দময়ন্তী তাত্ত্বিক প্রাণ ॥
 দমন্তৰ নিজনে মউ মৰিবো নিশ্চয় ।
 এত্ৰেকাত্তে বিহিত্ত কবাহা মগাখয় ॥
 এত শুনি নবপতি আনি বিপ্রগণ ।
 পুনৰ্বার দশো দিশে কৰিলা প্রবেশ ॥
 তেবে দময়ন্তী দেবী মাতি স্বিকগণে ।
 মূহুৰ্বে কহে তাসম্বাৰ কাণে কাণে ॥

নিৰ্জন্ম বনভ ফালি লৈয়া অৰ্দ্ধসাড়ী ।
 কোন দোষে এড়ি গৈলা নিদ্রাভুৰা নাবী
 যেই দেশে যেই গ্রামে কৰিবা গমন ।
 এই কথা জিজ্ঞাসিবা প্ৰতি জনে জন ॥
 ইয়াৰ উত্তৰ যদি দিয়ে কোন জন ।
 শীঘ্ৰে আসি মোক তেবে কহিবা কখন ॥
 নলৰ সন্বাদ মোক যিবা আনি দিব ।
 নিশ্চয়ে জানিবা সেই ভৈমীক কিনিব ॥
 এত শুনি বিপ্ৰগণ কৰিলা গমন ।
 বহু-দেশ ভ্ৰমি কৰে নলে অশ্বেষণ ॥

—:0:—

নলৰ উদ্দেশ ।

পৰ্ণাদ নামেৰে এক ব্ৰাহ্মণ কোবুঁৰ ।
 আসি বৈদৰ্ভীক তেবে কহে সমাচাৰ ॥
 দ্বিজ বোলে শুনা আই বচন আমাৰ ।
 নানা দেশ দেশান্তৰে ভ্ৰমিলো অপাৰ ॥
 শেষত কৰিলো মই অযোধ্যাত গতি ।
 ঋতুপৰ্ন ৰাজা তৈত ধৰ্ম্মে যাৰ ৰতি ॥
 যি দৰে বুলিলা তুমি কহিলো ৰাজাক ।
 উত্তৰ নিদিলা ৰাজা পাত্ৰ মিত্ৰ বাক ॥

বাহুক নাগত এক বাজার সাবধী ।
 অগ্নি বিনে পাক করে বিকৃতি আকৃতি ॥
 মোর কথা শুনি সেই করিল ক্রন্দন ।
 কুশল তোমার জিজ্ঞাসিল পুনঃ পুনঃ ॥
 পাছে মোক মাতি সেই করিলা উত্তর ।
 কুল স্ত্রীর ধর্ম্ম এহি শুনা দ্বিজবর ॥
 সতী সাধবী পতিব্রতা নারী যেই জনী ।
 প্রাণান্তে স্বামীৰ দোষ গুপ্তে রাখে ধনী ॥
 মূৰ্খ কিস্বা ধন হীন হোৱে যদি পতি ।
 অধর্ম্ম অনায়াস কৰ্ম্ম কৰে নিতি নিতি ॥
 সতী পত্নী পতি দোষ নধৰে আপোনে ।
 পতিৰ দোষক রাখে আতি সঙ্গোপনে ॥
 তাৰ এই বাক্য শুনি আইলো শীঘ্রগতি ।
 উপায় কবাহা আবে যিহৰে যুগুতি ॥
 এত শুনি দময়ন্তী বিষন্ন বদন ।
 জননোক গৈয়া কহিলন্ত বিবৰণ ॥
 শুনাহা জননী ধৰো চৰণে তোমাৰ ।
 স্নেহেৰ ব্রাহ্মণে তুমি মাতাহা এবাৰ ॥

ঋতুপর্ণব বিদর্ভ-যাত্রা আৰু নলৰ কলি-ত্যাগ ।

পৰ্ণাদক দিলা বহুধন সোণ গ্ৰাম ।
 নিজ গৃহে গৈয়া বিপ্ৰে কৰিলা বিশ্ৰাম ॥
 হৃদেৱক মাতি ভৈমী বুলিলা বচন ।
 অযোধ্যা ৰাজ্যত প্ৰভু কৰাহা গমন ॥
 এহি পত্ৰ লৈয়া তুমি যাহা এতিস্কণ ।
 পত্ৰ দিয়া ঋতুপৰ্ণে বুলিবা বচন ॥
 দময়ন্তী ইচ্ছিল দ্বিতীয় স্বয়ম্বৰ ।
 যত ৰাজাগণ গৈলা বিদৰ্ভ নগৰ ॥
 বহুদিন ভৈল স্বয়ম্বৰৰ আৰম্ভ ।
 যদি ইচ্ছা থাকে যাহা নকৰা বিলম্ব ॥
 যদি বোলে নলে তাই কৰিলে বৰণ ।
 বোলা কৈত গৈল নল নাহিকে সন্ধান ॥
 মৰিলে কি জীলে নল নপাই বাবতা ।
 অন্য পতি ইচ্ছা কৰে তাহান বনিতা ॥
 আজি ৰাতি প্ৰভাততে হুইব স্বয়ম্বৰ ।
 এতেকতে শীঘ্ৰে তুমি যাহাঁ নৃপবৰ ॥
 এত শুনি পত্ৰ লৈয়া চলে দ্বিজবৰ ।
 কত দিনে উপনীত অযোধ্যা নগৰ ॥

বাজাৰ হাতত বিপ্ৰ পত্ৰ খানি দিলা ।
 পত্ৰ পঢ়ি নৰপতি বিয়াকুল ভৈলা ।
 বাহুকক সন্মোধি বুলিলা বাজা বাণী ।
 শুনাহা বাহুক সাৰথিৰ শিৰোমণি ॥
 আজি বাত্ৰি প্ৰভাততে ভৈমী কামাতুৰা ।
 ভজিবেক অগ্ৰ পতি কৰি স্বয়ম্বৰা ॥
 প্ৰভাততে উত্তৰিবোঁ কৰাহা উপায় ।
 উত্তম সাৰথি ভূমি কৰাহা সহায় ॥
 অজিৰ ভিতৰে যদি তৈত মোক নিবা ।
 নানা বস্ত্ৰ অলঙ্কাৰ বহু বটা পাইবা ॥
 একেতো প্ৰিয়াৰ শোকে দহে কলেবৰ ।
 পুনৰপি শুনি নল ছব স্বয়ম্বৰ ॥
 গুণি ভাবি বাজা আতি ভৈলা চঞ্চলিত ।
 দময়ন্তী কৰে হেন কৰ্ম্ম কদাচিত ॥
 শোকে দুঃখে বিৰহে কাতৰ তাৰ প্ৰাণ ।
 শেল হেন বিন্ধে হিয়া হাবাইল জ্ঞান ॥
 মুহূৰ্ত্তেকে ধৈৰ্য্য ধৰি কবিলা ভাবনা ।
 নিশ্চয় জানিলো এহি মিছা প্ৰবন্ধনা ॥
 সতী সাধৱী দময়ন্তী অনুবন্ধা মোৰ ।
 কৰিছে উপায় হেন কাৰণে আমাৰ ॥
 এত মান চিন্তি বাজা কৰিলে উত্তৰ ।
 বাত্ৰিৰ ভিতৰে যাইবো বিদৰ্ভ নগৰ ॥

নলৰ সাৰথি মই চলাইবো বথ ।
 ছয় দণ্ডে যাইবো মই ছমাহৰ পথ ॥
 শুনিয়া কহিলা ৰাজা মনত উল্লাস ।
 বটা যিবা চাহা তুমি লোৱা মোৰ পাশ ॥
 নল বোলে কাৰ্য্য যেবে কৰিবো ভোমাৰ ।
 পুৰস্কাৰ মাগি মই লৈবো আপোনাৰ ॥
 এহি বুলি নল ৰাজা অশ্বশালে গৈলা ।
 এক এক কৰি ঘোড়া সকলে দিগিলা ॥
 ক্ষীণকায় সিদ্ধুদেশী বাছি পাঞ্জে ঘোড়া ।
 বাহিৰ কৰিয়া ৰাজা আনিলন্ত তৰা ॥
 ঘোড়া দেখি বাতুৰ্ণ আঁতৰ খঙ্গ মন ।
 কটু বাক্যে বাহুকক বুলিলা বচন ॥
 হাজাৰে হাজাৰে মোৰ আছে অশ্বগণ ।
 বায়ুতো অধিক যাৰ হৰিহ গমন ॥
 সেই সব ঘোড়া এড়ি দুৰ্বল আনিলা ।
 এতেকে জানিলো মোক উপহাস কৈলা ॥
 বাহুক বুলিল যদি যাইবা ৰাজন ।
 আমাৰ বচনে কৰা বথে আৰোহণ ॥
 আতি দুঃখ মন ৰাজা বথত উঠিলা ।
 হাতী ঘোড়া সৈন্যগণ সঙ্গতে চলিলা ॥
 বাহুক ডাকিলা বথ বিতোপন আতি ।
 আকাশে উঠিলা ঘোড়া বায়ুসম গতি ॥

কৈত বৈল হাতী ঘোড়া কৈত সেনাগণ ।
 বিন্ধ্যয় মানিয়া ৰাজ্য গুণে মনে মন ॥
 ইন্দ্ৰব মাতুলী বায়ু অশ্বিনী কুমাৰ ।
 এহি সব বিনে হেন শক্তি আছে কাৰ ॥
 মানুষৰ মধ্যো শক্তি ধৰে ৰাজ্য নল ।
 নিশ্চয়ে বাহক মোৰ নল মহাবল ॥
 বলে বীৰ্য্যো দেখো আৰু সমান নলৰ ।
 কেৱলে কুৎসিৎ ৰূপ বিভৎস আকাৰ ॥
 ৰথত বসিয়া ৰাজ্য ভাবিছে অপাৰ ।
 নানা দেশ নদ নদী হইলেক পাৰ ॥
 হেনকালে নৃপতিৰ চেলেক্স পড়িল ।
 দেখি ৰাজ্য বাহকক বচন বুলিল ॥
 শুনাহা বাহক ৰথ ৰাখা অশ্ব ধৰি ।
 গাৱৰ চেলেক্স মোৰ খসি গৈল পড়ি ॥
 তুৰন্তে ৰাখিয়া ৰথ বাহক বোলয় ।
 পঞ্চ যোজনৰ দূৰে চেলেক্স আছয় ॥
 শুনি ঋতুপৰ্ন ৰাজ্য বিন্ধ্যয় মানিলা ।
 মই এক বিজ্ঞা জানো বাহকে কহিলা ॥
 গণনাত মোৰ সম নাহি অন্য জন ।
 সম্মুখত যেই বৃক্ষ কৰা দৰ্শন ॥
 পঞ্চ কোটি পত্ৰ আছে দুই কোটি কল ।
 এতক শুনিলা মাতে মহাবীৰ নল ॥

হেন বিছা নাই ঘিবা নাই মোর শিক্ষা ।
 এতেকতে গণি চাই করিবো পরীক্ষা ॥
 রাজা বোলে চলা শীঘ্রে বিলম্ব নকরা ।
 প্রভাততে ছইবেক ভৈরবী স্বয়ম্বর ।
 স্বয়ম্বর হস্তে যবে আসিবো ঘুরিয়া ।
 মোর বিছা তুমি তেবে বুঝিবা গণিয়া ॥
 নল বোলে লইয়া যাইবো নকরা সংশয় ॥
 ক্ষণেক বিলম্ব করা শুনা মহাশয় ॥
 কল পত্র গণো মই এক এক করি ।
 পশ্চাত লইয়া যাইবো বিদর্ভ নগরী ॥
 রাজা বোলে অযুগুত শুনো বাক্য তোরা ।
 মাসেক গণিলে তার নগাইবা ওর ॥
 নল বোলে তযু বাক্য আবে নাহি শুনো ।
 বিদর্ভক পাড়ে যাইবো আগে মই গণো ॥
 বথ হস্ত নাহি রাজা গণিতে চলিলা ।
 ব্যস্তাচল ঋতুপর্ণ হাতত ধরিলা ॥
 ক্ষমা করাহে সারথি ধরো তোরা কব ।
 শীঘ্রগতি চলা যাওঁ বিদর্ভ নগর ॥
 হীরা মণি মনকত রাজ্য আদি ধন ।
 ঘিবা লাগে দিবো মই স্বরূপ বচন ॥
 তিনি সত্য কাটি রাজা বোলে বার বার ॥
 শুনিয়া নৈষধ পান্থ করিলা উদর ॥

নলে বোলে যদি এই মন্ত্রখানি পাওঁ ।
 ক্ষণেকতে বধ লৈয়া বিদৰ্ভক ষাওঁ ॥
 এতেক শুনিয়া রাজা বাহুক কখন ।
 ক্ষণেক ভাবিয়া ভেবে বুলিলা বচন ॥
 অথ বিত্তা মন্ত্র যদি তুমি দিয়া মোক ।
 আমার গণনা বিত্তা শিখাইবোহো তোক ॥
 সন্ন্যত হইলা নল কবাইষে শিক্ষা ।
 ভেবে ঋতুপর্ণ স্থানে লইলেক দীক্ষা ॥
 মহামন্ত্র দীক্ষা যদি লৈলা রাজা নল ।
 শরীষত থাকি কলি হইলা বিকল ॥
 কর্কোটক বিষে জ্বা দ্বব কলেররব ।
 তাতে পুনঃ মহামন্ত্রে করিলা অস্থির ॥
 তেতিক্ষণে দেহা হস্তে হইলা বাহির ।
 মুখত গৰল তাৰ কাম্পে কলেররব ॥
 কলিক দেখিয়া নল ক্রোশে কাম্পে কায় ।
 কেশে ধরি তাক ভেবে মাটিত বসায় ॥
 হাতে খড়্গ, ধরি রাজা চাহে কাটিবাক ।
 থব থব কাম্পে কলি হইলা অবাক ॥
 কুতাজলি করি কলি বোলে সবিনয় ।
 নবধিবা মোক তুমি রাখা মহাশয় ॥
 দময়ন্তী শাপত দগধ মোৰ অঙ্গ ।
 তদুপরি দহে মোক কর্কোট ভুজঙ্গ ॥

তোমাতো অধিক দুঃখ হইল আমার ।
 এতেকতে বন্ধা কৰা নকৰা সংহার ॥
 মই ঘোৰ কলি রাজা দিলো পৰিচয় ।
 ক্রূৰতা স্বভাৱ মোৰ ঘোৰ পাপময় ॥
 পাপাত্মা পৰৰ হিংসা ধৰ্ম্ম কৰো হত ।
 এহি মোৰ কৰ্ম্ম ৰাজ্য কহিলো তোমাত ॥
 নলে বোলেঁ বিবাদ নাহিক সঙ্গৈ ভোৰ ।
 কি কাৰণে প্ৰবেশ কৰিলি দেহে মোৰ ॥
 কলি বোলে শুনা ৰাজ্য কৰোঁ নিবেদন ।
 তোমাক ভজিল ভৈমী এড়ি দেৱগণ ॥
 সেই কথা শুনি মোৰ উপজিল কোপ ।
 সি কাৰণে ভুঞ্জাইলো এত দুঃখ তাপ ॥
 তোমাৰ পশ্চাত থাকি দ্বাদশ বৰিষ ।
 ছিদ্ৰ পাই তমু দেহে কৰিলো প্ৰবেশ ॥
 যত মানে কষ্ট পাইলা আমি সে কাৰণ ।
 যিবা ইচ্ছা কৰা আবে লইলো শৰণ ॥
 ৰাজ্য বোলে সমুচিত ফল দিব পাৰো ।
 কিন্তু মই শৰণাগতক নাহি মাৰো ॥
 ইকাৰণে তোক মই ক্ষমো কলিবৰ ।
 হেন কৰ্ম্ম কদাচিতো নকৰ বৰ্ষৰ ॥
 সন্তুষ্ট হইয়া কলি কৰিলা উত্তৰ ।
 শুনা ৰাজ্য তোমাক দিলোহো এহিবৰ ॥

যিবা জনে তযু কীর্তি কবিব শ্রয়ণ ।
 তাহাক নিদিবো মই বাধা কদাচন ॥
 কক্কোটক দময়ন্তী নল ঋতুপর্ণ ।
 ইসবৰ নাম যিবা কবিব কীর্তন ॥
 তাহাৰ পাশত মই নযাইবো কখন ।
 কহিলো তোমাত ৰাজা স্বৰূপ বচন ॥
 এহি শুনি কলিক এড়িলা নববৰ ।
 বথত উঠিয়া গৈলা বিদৰ্ভ নগৰ ॥
 বথ ডাকে নল ৰাজা নৈষধ ঈশ্বৰ ।
 ক্ৰণেকতে উপস্থিত বিদৰ্ভ নগৰ ॥
 আকাশৰ পথে বথ কৰয় গৰ্জ্জন ।
 বিদৰ্ভৰ প্ৰজাগণ কৰে নিৰীক্ষণ ॥
 বথ শব্দ শুনি ভৈমী উশ মিশ কায় ।
 আকাশত দেখি বথ মানিলা বিস্ময় ॥
 নল বিনা আছে হেন কাহাৰ শক্তি ।
 নিশ্চয়ে জানিলোঁ মোৰ আইল প্ৰাণপতি ॥
 গোসানীৰ চৰণত যদি আছে ভক্তি ।
 শ্ৰীভূগা নবমী ব্ৰত কৰো যথাসক্তি ॥
 কায়-মনো-বাক্য যদি হওঁ মই সতী ।
 নিশ্চয়ে পাইবো আজি মোৰ প্ৰাণপতি ॥
 এই বুলি দময়ন্তী প্ৰাসাদত চড়ি ।
 কুম্ভাক্ষৰ হিঁদ্রে চাহে জুমাৰুমি কবি ॥

বথ হস্তে নামি ঋতুপর্ণ মহাবীৰ ।
 সভা মধ্যে চলিয়া গৈলাহা ধীবে ধীৰ ॥
 নেদেখিয়া স্বয়ম্বৰ মানিলা বিস্ময় ।
 কি কার্য্য কৰিলো বুলি শুণে মহাশয় ॥
 ঋতুপর্ণ বাজাক দেখিয়া ভীম বাজা ।
 মহানন্দে মনে তাক কৰাইলন্তু পূজা ॥
 অযোধ্যাৰ নাথক বুলিলা বাজা বাক ।
 আজি সুপ্রভাত মোৰ দেখিলো তোমাক ।
 ভীম বাজা বোলে শুনা অযোধ্যাৰ পতি ॥
 কি কাৰণে অকস্মাৎ আইলা মহামতি ।
 তান বাক্য শুনি বাজা মানিলা বিস্ময় ॥
 মিছা স্বয়ম্বৰ বুলি জানিলা নিশ্চয় ।
 শুণি ভাবি বাজা তেবে বুলিলা বচন ।
 আসিলোহো তোমাক কৰিবে সস্তাষণ ॥
 ভীম বাজা বোলে আজি কিনোভাগ্য মোৰ ।
 আমাৰ পৰম বন্ধু ভৈলা অগ্রসৰ ॥
 অশ্রুযুক্ত আহা আজি বধা নোব ঘৰে ।
 এহি বুলি দিবা বাসা দিলন্তু বাজাৰে ॥
 স্নমধুব ঋতু বস্তু বিবিধ প্রকাৰ ।
 যোগান দিলন্তু বাজা অনন্দে বিভোৰ ॥
 নিখোঁৱিলা দাস দাসী কৰে পৰিচৰ্যা ।
 বিশ্রাম কৰিলা গৈয়া ঋতুপর্ণ বাজা ॥

ঘাস পানী দিয়া ঘোড়া কৰি পৰিপাটি ।
 অশ্বশালে প্ৰবেশিলা বাহক সাৰথি ॥
 ঋতুপৰ্ণ সঙ্কে আসি স্তূদেব ত্ৰাস্তগণ ।
 নীত্ৰ বেগে তৈমী পাশে কৰিলা গমন ॥
 দময়ন্তী অগ্ৰে বিপ্ৰে কহে ঘোড় পানী ।
 শুনা শুনা বাজকণ্ঠা কহো মই বানী ॥
 ঋতুপৰ্ণ বাজাব সাৰথি একজন ।
 পত্ৰ পঢ়ি বহুমত কৰিলা বোদন ॥
 তোৰ কথা জিজ্ঞাসিল বিৰলে ডাকিয়া ।
 বাজ্ঞ আজ্ঞা ক্ৰমে বথ আনিলা সাজিয়া ॥
 কিনো অশ্ব শিক্ষা তাৰ কিনো দ্ৰুতগতি ।
 ছয় দণ্ড কালে আসে তোমাৰ বসতি ॥
 বিপ্ৰৰ বচন শুনি তৈমী কহে বানী ।
 স্বৰূপ জ্ঞানলো সেতি নল নৃপমণি ॥
 অনুমানে বুঝে বিধি জইলা সদয় ।
 বহু উপকাৰী তুমি ত্ৰাস্তগণ তনয় ॥
 এহি বুল ত্ৰাস্তগণক দিলা বহু ধন ।
 হাঁৰা মণি মৰকত পোৱাল কাঞ্চন ॥
 পাট মেজাকৰি বস্ত্ৰ দিলা বহুমত ।
 অদৰিদ্ৰ কৰি দান দিলা অগ্ৰমিত্ৰ ॥

দান পায়। দ্বিজবর হৰষিত মন ।
আপোনাৰ যবে বিপ্ৰ কৰিল গমন ॥

দময়ন্তীৰ মিলন ।

ব্ৰাতি অবসানে তৈত ভীমৰ নন্দিনী ।
দাসীগণে সম্বোধিয়া বুলিলন্ত বাণী ॥
শুনা সারথানে সখি আমাৰ বচন ।
পৰীক্ষা কৰিবে লাগে পুত্ৰৰ নন্দন ॥
সাৰথিৰ যবে ভোবা যাস এতিক্ষণে ।
তান আচৰণ সবে দেখা সারথানে ॥
আতি গুণৱন্ত ৰাজা নৈষধ ঈশ্বৰ ।
পৃথিবীত নাহি কেহো তান সমসৰ ॥
বন্ধনে সক্ষম নল বিনে অগ্নি জল ।
ইবিছা মহীত জানে নলেসে একল ॥
বন্ধন সামগ্ৰী মই পাঠাইবো সকল ।
কেৱলে নেদিবো তাত অগ্নি আৰু জল ॥
দেখো কেনে কৰি পাক কৰয় সিজন ।
বিনা অগ্নি জলে যদি কৰয় বন্ধন ॥
নিশ্চয় জানিবো নল নোহে অন্তৰ্জন ।
এতেকতে ভোবা সবে দেখা এতিক্ষণ ॥
ভৈমীৰ ইঞ্জিত পাই যতেক লিগিৰী ।
নলৰ সমীপে ভোবা গেল। ধাৰি ধীৰি ॥

দাসীগণে বোলে শুনা সাবধি স্নুজন ।
 বন্ধন সামগ্রী যত আছে আয়োজন ॥
 ভালে খিনি বেলি হৈল বিলম্ব নকবি ।
 বন্ধন শালাত তুমি চলা শীঘ্র কবি ॥
 দাসীর বচন শুনি নল মহামতি ।
 অশ্রুগণ পরিচর্যা কবি শীঘ্রগতি ॥
 দাসীর লগত চলি গৈলাহা স্বরিত ।
 বন্ধন গৃহত আসি ভৈলা উপনীত ॥
 তৈল কুণ্ড গারে দিয়া স্নানক কৰিলা ।
 বন্ধন সামগ্রী ভেবে দেখিবে লাগিলা ॥
 দেখিলা বিবিধ দ্রব্য আছে আয়োজন ।
 জল পাত্র আছে মাত্র কিছু জল হীন ॥
 খরিখেব আছে দেখে নাহিকে অনল ।
 শুদ্ধ চিত্তে আবাহন কৈলা রাজা নল ॥
 জল পূর্ণ ভৈল কুন্ড জ্বলিল ইন্ধন ।
 মহানন্দে পাক রাজা কৰিলা তেখন ॥
 বসিলা ভোজনে রাজা হৰষিত মনে ।
 বিস্ময় মানিলা দেখি যত দাসীগণে ॥
 দময়ন্তী আগে গই কহিলা বচন ।
 শুনাহা কপসী আই কবো নিবেদন ॥
 ইহেন আশ্চর্য্য কথা কৈতো মুশুনিলো ।
 কিবা মন্ত্র তন্ত্র জানে ভাবিয়া নপাইলো ॥

কৈত পাইল অগ্নি আই কৈত পাইল জল ।
 বিনা অগ্নি জলে সেই বাঙ্কিল সকল ॥
 শুনিয়া ইসব কথা ভৌমৰ নন্দিনী ।
 জানিলা সদয় ভৈলা দেবী কাভ্যায়নী ॥
 আনন্দত মগ্ন হৈয়া ভৈলেক আকুল ।
 জানিলা পাইবো আজি বতন অমূল ॥
 কন্যা পুত্র দুজনক আনিয়া বতনে ।
 পঠাইলা তেতিক্ষণে নল বিজ্ঞমানে ॥
 ভোজন কৰিছে ৰাজা বসিয়া কোতুকে ।
 কন্যা পুত্র উপনীত তাহান সম্মুখে ॥
 দেখিয়া পুত্রৰ মুখ নৃপতি অস্থিৰ ।
 নেত্রৰ দুকুল ভিত্তে বহি নেত্র নীৰ ॥
 আত্মোপাস্ত সৰ্ব্ব দুঃখ ভৈলেক স্মৰণ ।
 গঙ্গাগ্নি ভৈলেক চিত্ত নোলাই বচন ॥
 বিবাদত মগ্ন নল ভৈলেক চিন্তিত ।
 ইহেন বতনে বিধি কৰিলা বঞ্চিত ॥
 নাহিকে কিঞ্চিতো দুঃখ ভৈমী স্বৰম্বৰা ।
 ইহেন পুত্রক পাই ভৈলো মই হাৰা ॥
 মোৰ সম দুঃখী নাহি দেখো ত্ৰিভুবনে ।
 আপুনি বঞ্চিত মই আপোনাৰ ধনে ॥
 হাতৰ গৰাস তাৰ হাততে থাকিল ।
 গুণি ভাবি ৰাজা আতি বিয়াকুল ভৈল ।

_____ : 0 : _____

শুনিয়া সখীৰ বাণী,   পুলকিত দেহাখানি,
নিশ্চয়ে জানিলা বাজা নল ।
অতি অপৰূপ রূপ,   উখলিল কাম কুপ,
কামতে ভৈলেক উত্ৰারল ॥
বসনে বদন ঢাকি,   ঢুলু ঢুলু ঢুটী আঁখি,
ধীবে ধীবে কৰিলা গমন ।
নলৰ সমীপে যাই,   কোকিলৰ বাও প্ৰাই,
দময়ন্তী লগাইলেক মাত ॥
ৰূপট কান্দোন নয়,   দেখো আজি মহাশয়,
নকান্দা নকান্দা আৰু ভাত ।

যৈসানি অবণ্যচাৰী, একাকিনী সঙ্গে নাৰী,
তাজিলা তখন এড়ি স্নেহ ।

দেখিয়া পুত্ৰৰ মুখ, আজি দেখো ভৈল দুঃখ,
মেটাই ধৰিলে মায়া মোহ ॥

বিনা নল পুণ্য শ্লোক, পৃথিবীৰ অন্য লোক,
কেওঁৱে নকৰিলে কৰ্ম্ম হেন ।

পুত্ৰৱতী অনুবক্তা, সততে পতিত ভক্তা,
দোষ ন কৰয় কদাচন ॥

ইন্দ্র আদি দেৱগণে, ত্যজিয়া অক্ষুণ্ণ মনে,
বৰিলে সভাত যি জনক ।

কি দোষত দেখি দোষী, ত্যজিলে অবণ্যে পণি,
দয়া মায়া এড়িয়া সবাক ॥

ভোক পিয়াসতে ক্লান্ত, পথভ্ৰম অবিৰত,
বহু জন্তু আছিল অপাব ।

জানিলোহো পৰিচয়, নকান্দাহা মহাশয়,
পুৰুষ নিষ্ঠুৰ অতি ঘোৰ ॥

দ্বিজ পূৰ্ণ কালন্তে বোলে, অভয়াৰ পদতলে,
থাকে যেন সদা মন মোৰ ।

দময়ন্তী বাক্য শুনি, লাজে বোলে নৃপমণি,
পালে কোনে এড়ে এনে তিৰী ।

ৰাজ্য নষ্ট লক্ষ্মী ভ্ৰষ্ট, কবিলন্ত যেই দুষ্ট,
কৰালে বিচ্ছেদ সেই ধৰি ॥

তোমাক এড়িয়া বনে, দেখা দেখা চন্দ্রাননে,

অস্থি চন্দ্র আছে মাত্র প্রাণ ।

তথাপি নগৈল প্রাণ, দেখা মোক সিকারণ,

নুবুজিয়া মাঝে বাক্যবান ॥

কলিয়ে এড়িলে মোক, এড়া তুমি পূর্ব শোক,

ক্ষমা কৰা যোড়ো দুই কৰ ।

যবা নাৰী পতিব্রতা, নধৰে স্বা কথা,

সহে যত কৰে অনাচার ॥

আক শুনিলোহো বার্তা, ভজিবাহা অন্য ভৰ্তা,

বুলিলে তোমার স্বজবর ।

বাজ্যে বাজ্যে গৈল দুত, কথা অতি অদ্ভুত,

ভৈমীৰ দ্বিতীয় স্বয়ম্বর ॥

ঋতুপর্ণ বার্তা শুনি, আসিয়াছে মহামানী,

কাক ভাল দেখাহা নয়নে ।

ইহেন কুৎসিত কন্দ, রাজবংশে লই জন্ম,

পূর্ববাপৰে কৰিয়াছে কোনে ॥

জীর্ণ বস্ত্র পরিহরি, পিন্ধা লয় লাস কৰি,

সুন্দর নূতন বস্ত্র দেখি ।

এতেক বুলিয়া নল, নিচুকি অপেক্ষি বৈল,

দময়ন্তী মুখক নিবধি ॥

শুনিয়া স্বামীৰ বাণী, যুড়িয়া যুগল পানী,

দময়ন্তী বোলে সবিনয় ।

তযু হেতু মহাবাজ, তাজিলোহো কুললাজ,
তাজিলোহো গুৰুজন, তয় ॥

পূৰ্বে তযু অশ্বেষণে, পাঠাইলোহো দ্বিজগণে,
পৰ্ণাদ কহিলা সমাচাৰ ।

সি কাৰণে মনে গুণি, পঠাওঁ অযোধ্যা ভূমি,
কৈত কাকো ন পঠালো আৰ ॥

কায় বাক্য দেহ প্ৰাণে, তোমা বিনা অন্তৰ্জনে,
নিচিন্তোহো শয়নে সজপানে ।

যদি কৰা পাপ জ্ঞান, তোমাৰ সম্মুখে প্ৰাণ,
তাজো আজি দেখা বিচুমান ॥

চন্দ্ৰ সূৰ্য্য বায়ু সাক্ষী, ধৰ্ম্মক আছে অপেক্ষি,
নাহি মোৰ মনে পাপ লেশ ।

পতিব্ৰতা ধৰ্ম্ম ধৰি, তযু পদ ধ্যান কৰি,
আছো আবে নকৰিবা বোষ ॥

সতীৰ কাকণা দেখি, দেৱগণ ভৈল দুঃখী,
আকাশত বুলিলন্ত বাণী ।

শুনা নল মহামতি, ভৈমৌ সতী সাক্ষী আতি,
সম্বৰাহ! পতিব্ৰতা জানি ॥

তাজা ৰাজা মনস্তাপ, ভৈমৌৰ নাহিক পাপ,
বাঞ্ছিয়াছে পৰন দেৱতা ।

আকাশত দৈববাণী, শুনি নল নৃপমণি,
খণ্ডিল মনৰ যত চিন্তা ॥

নল দময়ন্তীৰ মিলন আৰু ৰাজ্যলৈ পুনৰ আগমন ।

ভেবে নল মহামতি আতি হৃষ্ট মনে ।
 কোলাত বৈসাই মুখ চুম্বে যনে যনে ॥
 দুয়ো দুজনৰ দুঃখ কহিলা শুনিলা ।
 হেনমতে মহানন্দে ৰজনী পুহাইলা ॥
 প্ৰভাততে উঠি নল স্নানাত্মিক কৰি ।
 শশুৰ সমীপে গৈয়া নমে ভূমে পৰি ॥
 জামাতাক দেখি ৰাজা আনন্দ অপাৰ ।
 আলিঙ্গন চুম্বন কৰিলা বাৰম্বাৰ ॥
 ভীমে বোলে শুনা বাপ আমাৰ বচন ।
 তোমাৰ বুলিয়া জানা মোৰ ৰাজ্যধন ॥
 গৈল তযু ৰাজ্য তাত দুঃখ নকৰিবা ।
 মোৰ ৰাজ্যে থাকি তুমি ৰাজত্ব ভুঞ্জিবা ॥
 ঋতুপৰ্ণ শুনিলন্তু সব সমাচাৰ ।
 জানিল যে নল ৰাজা সাৰথি আমাৰ ॥
 দময়ন্তী প্ৰত্যশা এড়িয়া নৰবৰ ।
 শীঘ্ৰগতি গৈলা যৈত নৈষধ ঈশ্বৰ ॥
 ঋতুপৰ্ণ বোলে ভাগ্য আছিল যে মোৰ ।
 সি কাৰণে মিলন ভৈনেক দোহাকাৰ ॥

অজ্ঞাতৰ দোষ যন্ত ক্ষমিও আমাক ।
 শুনিয়া নৈষধ তেবে বুলিলন্ত বাক ॥
 কলিত আচ্ছন্ন মতি ছয়া নিৰাশ্রয় ।
 স্মৃতে বঞ্ছিলো মই তোমাৰ আলয় ॥
 বিপদৰ বন্ধু তুতি অযোধ্যাৰ গতি ।
 তুমি সে পৰম বন্ধু জানিলো সম্প্রতি ॥
 স্মৃথে নিজ রাজ্যে সখা কবাহা গমন ।
 এহি বুলি নল রাজা কৈলা আলিঙ্গন ॥
 আলিঙ্গন আহলাদ লভিয়া নৰপতি ।
 বখত চড়িয়া দেশে গৈলা শীঘ্রগতি ॥
 তেবে নল নৰপতি বোলে শ্ৰুত্বক ।
 দিওক অনুজ্ঞা মই যাওঁ স্বদেশক ॥
 জামাইৰ বচন শুনি বিদৰ্ভ ঈশ্বৰ ।
 হাতি ঘোড়া বখ বখী দিলা বহুতৰ ॥
 পদাতিক সৈন্য রাজা দিলন্ত অপাৰ ।
 নিজ রাজ্যে আইল নল শুনিল পুৰুষ ॥
 নলক এৰিয়া কলি গৈয়া নৈষধক ।
 নিৰ্জনে বুলিলা বাণী রাজা পুস্কৰক ॥
 এতদিনে নল দেহে ভোগ অবসান ।
 আপুনি বাখাহা তুমি আপোনাৰ নাম ॥
 এহি বুলি কলিবৰ ভৈলাহা অন্তৰ ।
 শুনি ভাবি খাতু উড়ি গৈল পুস্কৰ ॥

নল-দময়ন্তী ।

কিবা কৰো কৈক ষাওঁ ভাবিয়া নপাওঁ ।
শৰণ লৈবাক মই কাৰ গুৰি ষাওঁ ॥
এত চিন্তি সিংহাসন ত্যজিলা পুৰুষ ।
আগ বাঢ়ি আসি নলে ভেণ্টিলা সহৰ ॥
গল বস্ত্ৰ ছুই তেবে যুড়ি ছুই কৰ ।
চৰণৰ তলে পড়ি কান্দিলা বিস্তৰ ॥
দয়াৰ সাগৰ নল দেখিয়া ভাতৃক ।
কৰিলা অভয় দান এড়িয়া ক্ৰোধক ॥
ছুই ভাই আলিঙ্গন কৰিলা কোঁতুক ।
শুনিয়া সকল প্রজা ভাবে মহা সুখ ॥
পুৰুষক দিলা ৰাজ্য কিছু অধিকাৰ ।
আপুনি বসিল ৰাজ্য পাটে আপোনাৰ ॥
ধৰ্ম্মৰ নিচাৰ কৰি পালে প্রজাগণ ।
দুঃখক দমিয়া কৰে শিষ্টক পালন ॥
ধৰি বান্ধি চোৰ চণ্ডালক কৰে দণ্ড ।
বান্ধবলে শাসে ৰাজ্য প্রতাপ প্রচণ্ড ॥
ৰাজ্যৰ ভয়ত কেওঁৰে নকৰে কুকৰ্ম্ম ।
সদানাবী ভৈল প্রজা এড়িল অধৰ্ম্ম ॥
শ্রদ্ধা হোম ত্ৰৈভুৱ যজ্ঞ কৰে প্রজাগণ ।
ৰাম ৰাজ্য প্ৰায় সুখ ভুঞ্জে সৰ্বজন ॥
শস্ত্ৰ পূৰ্ণা বহুক্ষৰা নলৰ ৰাজ্যত ।
দূৰ ভৈলা ৰোগ শোক দুঃখ তাপ যত ॥

নল দময়ন্তীর স্বর্গাৰোহণ ।

কুবের ঘৰিণী জ্বলে পুত্রশোকে তৈত ।
 নিত্যে নিত্যে মহামায়া পূজে যথোচিত ॥
 প্রসন্না হইয়া দেবী বুলিলা বচন ।
 নকান্দা কুবের পত্নী স্থির কৰা মন ॥
 জয়ৎসেন পুত্র তোৰ আসিব সহর ।
 শাপ অবসান ভৈল নাহি চিন্তা আর ।
 বাত্রি শেষভাগে রাজা শুতিয়া আসন্ত ।
 দিব্য কণ্ঠা রূপ ধৰি রাজাক মাতন্ত ॥
 উঠ উঠ রাজা আক কত নিদ্রা ঘাস ।
 আমি কাতারিনী আবে চক্ষু মেলি চাঁস ॥
 আক কত কাল তুমি বঞ্চিবাহা ক্ষিতী ।
 প্রভাততে যাব লাগে কুবের বসতি ॥
 কুবের পুত্র তুমি শির অভিশাপে ।
 স্বর্গভ্রষ্ট হই আসি আছা মহা তাপে ॥
 পূর্ব কথা স্মরণ কৰাইলোঁ নিবস্তবে ।
 তোমাৰ জননী সদা শোকে পুড়ি মরে ॥
 সপোন দেখিয়া নল ভৈলা চঞ্চলিত ।
 প্রভাততে উঠি ডকাই আনে পাত্র মিত্র
 ইন্দ্রসেন পুত্রক কৰিলা অতিষেক ।
 মহানন্দে নাচে গারে যত প্রজা জাক ॥

ধন সোণ হাতী ঘোড়া কবিলন্ত দান ।
 অদৰিদ্ৰ কৰিলা নৈষধ ৰাজ্য খান ॥
 নিজ পুত্ৰে ৰাজা পাতি নল মহামতি ।
 দেহা এড়ি গৈলা স্বৰ্গে ভাৰ্য্যাৰ সংহতি ॥
 পুত্ৰ বোহাৰীক পাই কুব্ৰেৰ ঘৰিণী ।
 মহানন্দে পুলকিত ভৈলেক আপুনি ॥
 নলৰ চৰিত্ৰ জানা অপূৰ্ব কখন ।
 যিবা পঢ়ে যিবা শুনে নল উপাখ্যান ॥
 ধনে ধাণ্ডে পুত্ৰে পৌত্ৰে বাঢ়ে অনুক্ষণ ।
 কলি ভয় খণ্ডে তাৰ বাঢ়য় সন্মান ॥
 যাব ঘৰে থাকে এহি নলৰ চৰিত্ৰ ।
 লক্ষ্মী সঙ্কে নাৰায়ণ সদা বঞ্চে তৈত ॥
 অগ্নি ভয় জ্বৰ চোৰ ভয় মৃত্যু ভয় ।
 পাণ তাপ শোক দুঃখ সব হয় ক্ষয় ॥
 ৰাজদণ্ড যমদণ্ড অকাল মৰণ ।
 ভুত প্ৰেত দেৱপাল গন্ধৰ্ব চাৰণ ॥
 নলৰ চৰিত্ৰ পুথি থাকে যান ঘৰে ।
 ইসকল পীড়া তাক ধৰিবে ন পাৰে ॥
 ৰক্ষ্যানাৰী পুত্ৰ পাৰে একান্তে শুনিলে ।
 জ্ঞান বুদ্ধি বল বুদ্ধি হোৱে চিৰকালে ॥
 নৃপতিৰ বাঢ়ে ৰাজ্য ত্ৰাঙ্গণৰ জ্ঞান ।
 যাব যেই বাঞ্চা সিদ্ধি হোৱে অনুক্ষণ ॥

লিখোতাৰ পৰিচয় ।

কৃষ্ণাত্ৰেয় নামে ঋষি জগতে বিদিত ।
 কৃষ্ণাত্ৰেয়াত্ৰেয় ত্ৰি প্ৰবৰ সুবিখ্যাত ॥
 তাহান গোত্ৰজ কৃষ্ণচৰ্ণ সুধীৰ
 ভৈলাহা হৃদয়ানন্দ তান পুত্ৰবৰ ॥
 জয়ানন্দ তান পুত্ৰ দেখন্তে সুন্দৰ ।
 শ্ৰীনাথ তাহান পুত্ৰ আতি সদাচাৰ ॥
 তান পুত্ৰ সুৰেশ্বৰ সৰ্ববিত্ৰ বিখ্যাত ।
 জ্ঞানী দানী ধৰ্ম্মৱন্ত বিদ্যাত পাৰ্গত ॥
 গোৰী সাগৰ দেৱালয়ে সদা পূজা কৰে ।
 মহাৰাজা বহুবৃদ্ধি দিলন্ত তাহাৰে ॥
 যৈসানি ইংৰাজ আসি ৰাজ্যক গ্ৰাসিলা ।
 দেৱালয় হস্তে তান বৃদ্ধি ছেদ ভৈলা ॥
 ব্ৰাহ্মণ পুথুৰী গ্ৰাম কাৰ্কি নদী তাঁৰ ।
 সেই স্থানে যৰ বাড়ী কৰিলা সুধাৰ ॥
 গৰ্গ গোত্ৰে জনম গোপাল বিপ্ৰবৰ ।
 পৰাণ তাহান পুত্ৰ দেখন্তে সুন্দৰ ॥
 তনুৰাম তান পুত্ৰ সৰ্বশাস্ত্ৰ জ্ঞাতা ।
 তাহাৰ নন্দিনী ভদ্ৰা ৰূপ গুণ যুতা ॥
 জ্ঞানবান সুৰেশ্বৰে কৈলা পৰিণয় ।
 উম্মাকান্ত নামে তান ভৈলেক তনয় ॥

পৰাশৰ নামে ঋষি বিখ্যাত সংসাৰে ।
 মুৰাৰী নামতে বিপ্র ভৈলা তান ঘৰে ॥
 ভৱদেৱ তান পুত্ৰ শাস্ত্ৰত পাৰ্গত ।
 তান হস্তে বামদেৱ ভৈলাহা বেকত ॥
 কৃষ্ণদেৱ বিপ্রবৰ তাহান সন্ততি ।
 তাহান তনয়া পদ্মা আতি গুণৱতী ॥
 পৰিণয় কৈলা উমাকান্ত জ্ঞানবান ।
 সেহি বিবাহৰ ফল মই অভাজন ॥
 পূৰ্ণকান্ত নাম মোৰ আতি মূঢ়মতি ।
 শ্ৰীকৃষ্ণ চৰণ বন্দি ভণো পদপুথি ॥
 কঁদ পৃষ্ঠে বহুবিধু ধৰিয়া যতনে ।
 আশ্বিন মাসৰ ঊনবিংশ দিন মানে ॥
 ভাগৱত বাসৰে য়েবে দিন অৱসান ।
 শৰতৰ বিজয়া য়ে দশমীৰ দিন ॥
 লিখন সমাপ্তি ভৈল নল উপাখ্যান ।
 বোলা বামকৃষ্ণ পাপ হওক নিৰ্য্যাণ ॥

—:0:—

বন্দনা ।

মৎস্ত ৰূপ ধাৰ, সাগৰত পৰি ;
 উদ্ধাৰিলা বেদ চাৰি ।
 ঋষি কুৰ্মৰূপ, অপৰূপ ৰূপ;
 ধৰিলা মন্দৰ গিৰি ॥

দৈবকীত জাত, ভৈলা তুমি তাত ;

বাসুদেব নাম ধরি ।

মুৰতি শূকৰ, তুমি দামোদৰ ;

ভৈলা প্রভু দেব হরি ।

দন্তত ধৰিয়া, প্রকাশিয়া মায়া ;

পৃথিবী দিলা উদ্ধাৰি ॥

নৰসিংহ রূপে, জগতৰ বাপে ;

বধিলা হিৰণ্য বীৰ ।

প্রহ্লাদে অভয়, দিলা দয়াময় ;

দেৱক কবিলা স্থিৰ ॥

হুইয়া বামন, দেৱ নাৰায়ণ ;

বেদত ভৈলা পার্গত ।

বলিক ছলিয়া, পাতালে স্থাপিয়া ;

বাখিলা ইন্দ্রে স্বৰ্গত ॥

দগ্নি সূত, পৰশু কঙ্কত ;

ধৰিয়া দেৱ মুৰাৰী ।

একবিংশ বাৰ, পৃথিবীৰ ভাৰ ;

হৰিলা ক্ষত্ৰিয় মাৰি ॥

শৰথ ঘৰে, দেৱ দামোদৰে ;

অৱতাৰ ভৈলা আসি ।

বধিয়া ৰাৱণ, ভাই কুন্তকৰ্ণ ;

বাখিলা স্বৰ্গ নিবাসী ॥

কিবীটি কুণ্ডল,   করে জ্বল মল ;
                  কোটী সূর্য্য জিনি তেজ ॥
 বধিয়া কংশক,   তুষিলা দেৱক ;
                  ধৰি গোবৰ্দ্ধন গিৰি ॥
 বুদ্ধ ৰূপ ধৰি,   তুমি দেৱ হৰি ;
                  ভক্তক কৈলা উদ্ধাৰ ।
 কঙ্কিপে তুমি,   - অবতৰি ভূমি ;
                  স্নেহৰ চিস্তিবা মাৰ ॥
 ম অকিঞ্চন,   কৰা ৰূপা দান ;
                  ব্রহ্মৰূপী সনাতন ।
 নমাগোহোঁ আন,   শ্ৰীচৰণে স্থান ;
                  দিয়া মোক ভগৱান ॥
 নবীন নীৰদ,   শ্যাম কলেশ্বৰ ;
                  নিলেন্দীবৰ লোচন ।
 বল্লবী নন্দন,   জগত কাৰণ ;
                  গোপালে কৰো বন্দন ॥
 গলে বন মালা,   বন্ধত কোস্তভ ;
                  হাতত মোহন বাঁশী ।
 মূৰ্ত্তি সুবেশ,   দেৱ হৃষীকেশ ;
                  সদাই আছন্ত হাসি ॥
 ত্ৰিভঙ্গ ভঙ্গিমা,   অনন্ত মহিমা ;
                  আজানু লম্বিত ভুজ ।

PLEASE HANDLE THE BOOK CAREFULLY

১২০

নল-দময়ন্তী ।

শ্রীদাম সুদাম, গোপাল নন্দন;
সঙ্গত ফুৰে সদাই ।
লইয়া গোবন্দ, চলন্তে গোবিন্দ;
বাস্ত বংশী যতুৰাই ॥
বৃন্দাবন মাছে, গোপালৰ সাজে;
সুখে গক চাৰি ফুৰে ।
হেন হৰিনাম, এড়ি আন কাম;
বোলা মুখে সৰ্ব্ব নৰে ॥

DISTRICT LIBRARY
(HEM BARUA COLLECTION)
TEZPUR.

